Nieuwe Adel uit Bloed en Bodem

WALTHER DARRÉ

Er zal een tijd komen waarin iedereen inziet: de techniek alleen kan het leven van de mens niet vullen. Er zijn daarnaast ook andere waarden die hij niet wil ontberen, ja, niet kán ontberen. Zo zal hij leren zijn leven op de juiste wijze in te richten en niet proberen het ene te winnen ten koste van al het andere.

Want al zou de mens alles winnen wat met zijn techniek te bereiken valt, dan zou hij uiteindelijk tot het inzicht komen dat dit uiterst verlichte en vergemakkelijke leven in deze ontwrichte wereld eigenlijk niet meer waard is om geleefd te worden. Wij hebben wel alles wat de aarde bood aan ons dienstbaar gemaakt, maar daarmee hebben we deze wereld en ons eigen leven ondermijnd.

Laat ieder van ons zorgen dat er een ommekeer komt, voordat het te laat is!

- **Paul Schultze-Naumburg**

Index

Voorwoord (blz 3)

I. Inleiding (blz. 7)

II. Over de ontwikkelingsgeschiedenis van de Duitse adel (blz. 12)

III. Wegen en mogelijkheden om een nieuwe adel te vormen (blz. 20)

IV. Over enkele grondvragen van de Duitse landbouw (blz. 31)

V. De Hegehöfe of adelshoeven (blz. 45)

VI. Ontwerp tot opbouw van een stand van edellieden (blz. 57)

VII. De grondgedachten voor het doel van teelt en de huwelijkswetgeving (blz. 64)

VIII. Enkele algemene richtlijnen voor de opvoeding van de jonge adel en voor zijn plaats in het Duitse volk (blz. 75)

Bijlagen:

SS -Bevel A No. 65 (blz. 91)

Rijkserfhoevewet (blz. 92)

Geautoriseerde Nederlandse vertaling door J. M. Lang met medewerking van P. E. Keuchenius en P. A., 1943. Oorspronkelijke uitgave door uitgeverij Volk en Bodem uit S'Gravenhage. Moderne versie in duidelijke hedendaagse taal, verkort voor leesbaarheid, door NaSoBi, 2026

Voorwoord

Het werk dat voor ons ligt, is de consequente uitwerking van de hoofdgedachten uit mijn boek *Het boerendom als levensbron van het Noordras* tot concrete, tastbare voorstellen. Ons uiteindelijke doel is het Duitse Rijk der Duitsers, het Derde Rijk, zoals wij dat allen voor ogen hebben.

Wie het vreemd vindt dat ik niet bij het boerendom begin, maar juist bij de adel, wil ik het volgende antwoorden. In de juiste Germaanse betekenis van het woord bestaat er tussen adel en boerendom wel een verschil in graad – beide hadden bij de Germanen immers verschillende taken binnen de landstand – maar géén principieel verschil. Het is vooral de taak van dit boek om die verhoudingen duidelijk uiteen te zetten. Daarnaast wil het laten zien dat de kastevorming tussen adel en boerendom, die zich in de loop van de Duitse geschiedenis vanaf de Middeleeuwen heeft ontwikkeld, in wezen on-Germaans is en daarmee ook absoluut on-Duits.

Met een zuiver Duits gevoel heeft Baron Börries von Münchhausen in het volgende gedicht het wezen van de adel – zoals die minstens zou moeten zijn – feilloos aangevoeld en verwoord:

DAS SIND WIR!

Zu Helm und Schild geboren,
Zu des Landes Schutz erkoren,
Dem König sein Offizier,
Treu unsern alten Sitten,
In unsrer Bauern Mitten,
Das sind wir!

Wir bauen unsre Felder,
Wir hegen unsre Wälder
Für Kind und Kindeskind.
Ihr spottet der Ahnen?! Die Hüter
Sind sie der einzigen Güter,
Die euch nicht käuflich sind.

Wir stehn mit starrem Nacken
In des Marktes Feilschen und Placken
In strenger Ritterschaft.
Wir wolln in stillem Walten
Dem Lande sein Bestes erhalten:
Deutsche Bauernkraft !

DAT ZIJN WIJ!

Tot helm en schild geboren,
Tot des lands bescherming uitverkoren,
Des konings officier,
Trouw aan onze oude zeden,
Te midden van onze boeren,
Dat zijn wij!

Wij bebouwen onze akkers,
Wij verzorgen onze bossen
Voor kind en kindskind.
Bespot gij uw voorouders?! Zij zijn de hoeders
Van het enige goed
Dat voor u niet te koop is.

Wij staan met onbuigzame nek
In ’s werelds gekibbel en gezwoeg
In strenge ridderlijkheid.
Wij willen met kalm beleid
Voor het land het beste behouden:
Duitse boerenkracht!

Wanneer men de adel zo opvat – niet als heerser boven het boerendom, maar als in wezen aan hem gelijke, zij het met hogere plichten beklede leiding – dan wordt meteen begrijpelijk waarom ik, als ik ons Duitse boerendom werkelijk wil helpen, in de eerste plaats het vraagstuk van de juiste leiding moet aanpakken. Een leiding die ervoor zorgt dat het boerendom de plaats krijgt die het in het Duitse volkslichaam toekomt, gezien zijn dubbele taak: de bloedbron van het volk zijn én de volksvoeding garanderen.

In die zin is de vorming van een nieuwe adel in zekere zin een standsaangelegenheid van vooral landbouwkundige aard. Maar net zoals het boerendom de eigenlijke en oorspronkelijke bloedbron van het volkslichaam vormt, zo is ook de daarbij horende adel – als landelijk veredelingsresultaat – door de natuur zelf bestemd om het geboren leiderschap voor het gehele volk te leveren, mits we de begrippen boer, volk en adel in Germaanse geest begrijpen.

Dit boek is een poging om zo’n ontwerp te leveren. Het probeert boer, volk en adel tot een organische eenheid te smeden. Ik heb mij ingespannen om van dit ontwerp een afgerond en gesloten geheel te maken. Daarbij liet ik mij leiden door enkele belangrijke overwegingen. De roep om een nieuwe adel klinkt vandaag veel algemener dan men onder de huidige omstandigheden in Duitsland zou verwachten. Die gedachte wordt vooral gevoed door de nieuwe inzichten uit de erfelijkheidsleer en de daardoor verrassend snel opbloeiende rassenleer. Overal verschijnen plannen en ontwerpen voor een nieuwe adel; minstens wordt een grondige vernieuwing van de bestaande adel gevraagd en geëist.

Wat bij al die voorstellen echter ontbreekt – voor zover ze mij onder ogen zijn gekomen – is een helder overzicht van alle aspecten van het vraagstuk. Meestal wordt één gezichtspunt eenzijdig belicht, waardoor

het geheel nooit echt tastbaar of bruikbaar wordt, hoe briljant sommige ideeën op zichzelf ook mogen zijn. Daarom besloot ik alle relevante onderdelen bij de vorming van een nieuwe adel in één samenhangend geheel te behandelen. Zo ontstaat eerst een compleet overzicht, waaruit vervolgens een concreet ontwerp kan groeien. Ik heb geprobeerd zowel dat overzicht als het plan voor een nieuwe Duitse adel zo af te ronden dat we een standpunt bereiken van waaruit een helder oordeel mogelijk is, en de hele zaak uit het rijk van vage idealen en luchtkastelen wordt gehaald en op de vaste grond van werkelijk uitvoerbare mogelijkheden wordt geplaatst.

Ik besef terdege dat de verwezenlijking van deze gedachten pas mogelijk wordt als ons volk eerst zijn vrijheid en onafhankelijkheid als staat terugwint. Dat spreekt voor een denkend mens eigenlijk vanzelf. Ik noem het hier toch expliciet, om duidelijk te maken dat het geen zin heeft daarover te discussiëren. Waar het werkelijk om gaat, is of ons volk deze ideeën – die geenszins als kant-en-klaar recept bedoeld zijn – wil uitvoeren. Is dat 'of' eenmaal beslist, dan komt het 'hoe' vanzelf.

De eerste impuls voor dit boek kwam van een uitspraak van de overleden Artamanenleider Hans Holfelder, leider van de jonge landbouwers: "Wij hebben behoefte aan een nieuwe adel!"

Graag dank ik de heer Studienrat R. Eichenauer, die zo vriendelijk was het getypte manuscript mee te lezen. Mijn bijzondere dank gaat echter uit naar de nobele gastvrijheid ten huize van Schultze-Naumburg, die het mij mogelijk maakte dit boek te schrijven en af te ronden.

Saaleck, voorjaar 1930.

R. Walther Darré

Diplomlandwirt en Diplomkolonialwirt

I.

Inleiding

De vernietiging der wetten en de bedreiging der sociale orde zijn slechts een gevolg van zwakte en onzekerheid der regeerders.

- **Napoleon I.**

Het is een feit dat nauwelijks te bestrijden valt, en dat de geschiedenis ons telkens weer leert: het groeien en gedijen van een volk staat in direct verband met de gezondheid van zijn adel, zowel lichamelijk als geestelijk. Een gezonde adel kan een volk naar de hoogste staatkundige en zedelijke bloei voeren. Faalt hij echter of gaat hij ten onder, dan is ook het lot van het volk dat hij leidt bezegeld – tenzij dat volk zich tijdig herstelt door het vormen van nieuwe leiders.

„Wanneer een heersende of bevoorrechte adel afneemt in rijkdom, beschaving en politiek offersin, of wanneer de overige standen hem op al deze gebieden evenaren, dan verliest de adel zijn zedelijk recht om te heersen, de staat wordt ziek, en een verandering in de staatsorde is onvermijdelijk.” (Treitschke).

Daarom bestaat er tussen het volksgeheel en zijn leiders een nauwe lotsverbondenheid.

De geschiedenis leert ons nog iets anders: wanneer een volk de wil en de kracht had om uit eigen beweging zijn ontaarde of verzwakte adel te vervangen, bleef het gespaard voor het lot van de ontaarding en kon het zijn strijd om het bestaan met andere volken volhouden. Het bekendste voorbeeld is misschien wel het oude Rome. Na de binnenlandse strijd tussen de patriciërs (de boerengeslachten die de adel vormden) en de plebejers (de overige geslachten in het land buiten de boerenstand) ontstond in de vijfde eeuw voor Christus uit de besten van beide groepen de oud-Romeinse *nobilitas* (adel). Deze Romeinse adel, die van de vierde tot in de eerste eeuw v.Chr. de Romeinse staat doelbewust en krachtig leidde, was ook de werkelijke schepper en drager van de oud-Romeinse republikeinse staatsgedachte. Pas bij zijn ondergang en met de komst van Julius Caesar ontwikkelde zich een geheel ander staatsbegrip. Het oud-Romeinse idee van volksvrijheid maakte plaats voor het door Caesar belichaamde laat-Romeinse despotisme, dat al duidelijk onder oosterse en Aziatische invloeden stond: een van bovenaf opgelegde, willekeurige dwingelandij. In de tijd van Caesar bezat Rome niet meer de kracht om uit zichzelf een nieuwe adel te vormen, hoewel er wel een nieuwe bovenlaag ontstond die grotendeels uit adellijke resten bestond, maar wezenlijk anders was dan de vroegere *nobilitas*.

Volkomen terecht zei E. Mayer dan ook: „Niet hierom gaat het, of er een bovenlaag is of niet, maar alleen daarom hoe deze er met een gunstig effect kan zijn.”

Een bovenlaag is er altijd. De vraag is alleen of het volk een krachtige, levende verbinding met die bovenlaag heeft – zoals dat gold voor de oud-Romeinse *nobilitas* ten opzichte van de plebejers – of dat het die bovenlaag slechts duldt, zoals in Rome gebruikelijk werd na de opkomst van het Caesar-begrip.

Daarmee komen we bij de kernvraag: wat is eigenlijk adel?

Deze vraag wordt in hoofdzaak in het volgende hoofdstuk beantwoord, omdat wij als Duitsers deze kwestie alleen vanuit een Duits – en dat betekent hier: Germaans – standpunt kunnen beoordelen. Vooruitlopend daarop kan wel al het volgende worden gezegd: een bovenlaag wordt pas een adel in de

Duitse betekenis van het woord wanneer zij niet uit losse enkelingen bestaat, maar uit geslachten. Het is daarbij voorlopig onverschillig of die geslachten de besten van het volk vertegenwoordigen en dus uitdrukking zijn van zijn natuurlijke leiderschap, dan wel het volk als vreemde dwangheersers onderdrukken. In Germaanse zin betekent adel een keur van waardevolle geslachten die zich wat rechten betreft niet onderscheiden van de overige geslachten van de volksgemeenschap. In die geslachten wordt op grond van bepaalde teeltwetten geprobeerd de erfelijke hoogwaardigheid te bewaren. Daarnaast worden er door een duidelijke, leidende overlevering de deugden onderhouden en doorgegeven die onmisbaar zijn voor het leiden van een volk of een staat.

Met nadruk moet worden gesteld dat een bovenlaag die uitsluitend uit de besten van het volk is samengesteld wel een leidende laag vormt, maar nog lang geen adel in Duitse of Germaanse betekenis. Tot de kenmerken van echte adel hoort immers dat er bewust maatregelen worden getroffen om de beproefde leidersgave te laten overerven. Men zou kunnen zeggen: het wezen van het echte Duitse adelsbegrip in Germaanse zin is bewust geteeld leiderschap op grond van uitgezochte erfelijke eigenschappen.

Wanneer de leidende laag van een volk telkens opnieuw alleen uit de besten wordt samengesteld zonder dat er zorg wordt gedragen voor de overerving van hun begaafdheid, pleegt het volk roofbouw op zijn eigen volkskrachten. Zo’n aanpak kan tijdelijk een bloei veroorzaken, maar die is niet van lange duur. Bijna alle democratieën van de laatste tijd leveren hiervan voorbeelden. Het binnendringen van de democratie in een tot dan toe aristocratisch geleide staat veroorzaakt eerst een algemene innerlijke ontbinding, waarna begaafde individuen met enig geluk de leiding weten te grijpen. Juist de voor democratie kenmerkende afwijzing van elke erfelijke gebondenheid of erkenning van erfelijke ongelijkheid maakt het onmogelijk om waardevolle begaafdheden die in het volkslichaam worden ontdekt, erfelijk te verankeren. Hier ligt de verklaring voor het raadsel waarom democratieën na een korte bloeiperiode al snel een braakligging van hun overgeërfde begaafdheden vertonen en cultureel afsterven.

Wanneer wij op grond van deze inzichten voor ons eigen volk de vraag stellen of wij nog een adel bezitten, en zo ja, of deze nog gezond genoemd kan worden, moeten wij helaas met een meedogenloos nee antwoorden. Wij hebben noch maatregelen om ons kostbare leidersbloed erfelijk te behouden – iets waar de Duitse democratie van 1918 overigens geen directe schuld aan draagt – noch kunnen wij beweren dat onze adel nog de leidende laag van ons volk vormt, laat staan dat hij gezond zou zijn. Als wij de bekende uitspraak van Treitschke als maatstaf nemen: „Er is een politieke adel of er is er in het geheel geen”, dan moet worden vastgesteld dat er van adel blijkbaar nog minder dan niets over is. Anders zou onze adel zich in de beslissende jaren sinds 1918 wel heel anders hebben laten gelden.

Men werpe hier niet tegen dat de oorlogsverliezen van 1914-1918 een rol hebben gespeeld. Wie het overzicht leest dat Th. Höbich in *Deutsche Latifundien* (2de druk, Königsberg 1930) geeft van de nog landbezittende adel, ziet duidelijk dat de adel die in het staatsleven van ons volk nog enigszins merkbaar is, in verhouding tot het volksgeheel verbluffend klein in aantal is, terwijl het grondbezit waarover hij nog beschikt naar verhouding zeer groot is. De verhouding tussen grondbezit en politieke invloed is dus volkomen ongezond. Dit feit alleen al legt de innerlijke zwakte van de adel bloot. Nog duidelijker wordt het tekortschieten van de adel wanneer men onderzoekt welke rol hij heeft gespeeld in de geweldige geestelijke worsteling van de Duitse jeugd – ongeveer sinds het keerpunt van deze eeuw en vooral na 1918 – om tot een rasovereenstemmende staatsvorm te komen.

Nee, de gebleken onbekwaamheid van onze Duitse adel heeft dieper liggende oorzaken dan de verliezen van de wereldoorlog. Die oorzaken reiken terug tot in de Middeleeuwen. Strikt genomen hebben wij in Duitsland geen adel meer sinds de tot leiderschap opgevoede Germaanse adel naar geboorte werd omgevormd tot een op uiterlijkheden gerichte en naar buiten afgesloten stand. Hierop slaat ook het bekende woord van Treitschke: „De Pruisische adel als stand heeft sinds drie eeuwen alleen onheil bewerkt." Ook Baron vom Stein eiste al meer dan honderd jaar geleden (in zijn rondschrijven aan von Schön van 24 november 1808, bekend als Steins politisches Testament) een vernieuwing van de adel, naar Engels voorbeeld, zodat deze zich voortdurend zou aanvullen met de meest begaafden uit het volk.

Tegenwoordig – terwijl dit boek wordt geschreven – staat onze adel er zeer slecht voor. Afgezien van enkele uitzonderingen heeft de Duitse adel na de oorlog op staatkundig gebied zo weinig gedaan voor de wederopbouw van rijk en volk, dat hij in de meeste gevallen geen aanspraak meer kan maken op achting of op de status van te bevoorrechten leidersstand.

Laat men de „Adelsgenossenschaft" buiten beschouwing, die tenminste probeert wat er nog aan waarde over is te redden en de weg naar vernieuwing te effenen, dan kleeft – enkele eerbiedwaardige uitzonderingen daargelaten – de rest van onze adel aan zijn goederen of aan zijn bankbezit. Men probeert, zoals G. Ferrero eens met bijtende spot over de ondergaande Romeinse adel in de eerste eeuw v.Chr. opmerkte, in de algemene verwarring bij de ondergang van de staat tenminste zichzelf en zijn bezit te redden, en dit streven met het woordje „conservatisme" te verhullen. Ofwel geeft de adel er de voorkeur aan in de steden, vooral in Berlijn, met zijn naam de partijen en recepties van de O.W.-ers en de nieuwe machthebbers van de Republiek van Weimar een schitterende omlijsting te geven.

Nee, een adel in de Duits-Germaanse betekenis van het woord hebben wij tegenwoordig niet meer. Dat wil niet zeggen dat er geen individuele adellijken zijn die wel degelijk strijden voor een vernieuwing van de adel, zowel in wereldbeschouwing als in daadwerkelijk handelen, en daarmee juist het bewijs leveren van hun adeldom.

Als volk kunnen wij echter niet zonder adel. Wij streven allen naar het Derde Rijk! Of dit Rijk zal kunnen bestaan en zich doen gelden, hangt in de eerste plaats af van de vraag of wij nog de wil en de kracht weten te vinden om een nieuwe adel voort te brengen. Het zou een dwaling zijn te denken dat het Derde Rijk alleen door begaafde leiders in stand kan worden gehouden. Wel is zeker dat het uiteindelijk alleen door zulke leiding geschapen kan worden. Adel is de door bijzondere maatregelen gekweekte, uitgelezen kern van begaafde geslachten, waaruit de tot bijzondere prestaties in staat zijnde individuen in de op bewezen bekwaamheid berustende leidende laag van het volk worden ingeschakeld. Door deze inschakeling of niet-inschakeling worden de prestaties van de adellijke geslachten voortdurend getoetst. Nogmaals: adel in Germaans-Duitse geest is het vasthouden van de erfmassa van beproefd leiderschap, om als het ware een verzamelbekken te vormen dat de leidende laag van het volk de zekerheid biedt van een nooit uitgeput rakende toevoer van werkelijke leiders.

Daarom geldt voor ons de eis:

Wij moeten een echte adel voor ons volk in het leven roepen.

Sinds de oprichting van het Rijk in 1871 heeft vooral Paul de Lagarde in zijn politieke geschriften steeds weer gewezen op de noodzaak van een nieuwe adel en zelfs concrete voorstellen gedaan. Na hem groeide het aantal voorstanders van deze gedachte gestaag. Vooral na 1918 verschenen talrijke voorstellen. Uit de literatuur van de laatste jaren noemen wij onder meer: Boesch, *Vom Adel*; Johannes, *Adel verpflichtet*;

Hentschel, *Mittgardbund*; Harpf, *Völkischer Adel*; Mayer, *Vom Adel und der Oberschicht*; v. Hedemann-Heespen, *Die Entstehung des Adels*; Goetz, *Neuer Adel*. Daarnaast vele opstellen in tijdschriften, in het bijzonder in het *Adelsblatt*, het orgaan van de Duitse Adelsgenossenschaft.

Al deze voorstellen en pogingen bevredigen echter niet volledig. Zij laten vaak belangrijke punten van het vraagstuk buiten beschouwing, belichten slechts onderdelen, of houden onvoldoende rekening met historische ervaringen. Sommige willen te veel met voorschriften en wetten werken zonder aandacht voor de bloed- en erfwaarde die de adel moet bezitten. Anderen zouden de overblijfselen van het Noordras in Duitsland eenvoudig tot adel willen „commanderen", zonder te beseffen dat een Noordrassige bovenlaag boven een niet-Noordse bevolking wel adel kan zijn, maar dat adel en Noordras daarom nog niet hetzelfde zijn. Weer anderen – zoals W. Hentschel met zijn Mittgardbund – vatten de teelt- en schiftingsprocessen juist op, maar heffen door hun instellingen het grondbegrip van elke redelijke adel op: de op het vaderrecht gebaseerde familie-traditie en familie-zorg. En dan zijn er voorstellen – bijvoorbeeld van Bruno Goetz in *Neuer Adel* (Darmstadt 1930) – die de erfelijkheid van het bloed loochenen en spreken van een „adel van de geest". Hierop heeft Fr. Nietzsche eigenlijk al een duidelijk antwoord gegeven (*Der Wille zur Macht*): „Er bestaat alleen adel van geboorte, alleen adel van het bloed." (Ik spreek hier niet over het woordje „von" en de kalender van Gotha: inlassing voor ezels). Waar over „aristocraten naar de geest" gesproken wordt, ontbreekt het meestal niet aan redenen om iets te verheimelijken. Het is een geliefkoosd woord onder eerzuchtige joden. Geest alleen adelt namelijk niet. Er moet eerst iets zijn dat de geest adelt. En dat is het bloed!

Eén ding is zeker: wie in ons volk over het adelsvraagstuk een standpunt wil bepalen en vernieuwingsvoorstellen of ontwerpen voor een nieuwe adel wil aandragen, moet in de eerste plaats duidelijk maken wat de historische grondslagen van onze adel zijn. Juist hier geldt de historische wet die Treitschke als volgt formuleerde: „Het doorwerken van het verleden in het heden bewaarheidt zich onverbiddelijk ook in de lotgevallen van zulke volken die aan deze historische wet niet willen geloven." Moet de Duitse geschiedenis werkelijk een leermeesteres zijn, dan moeten wij ook rekening houden met de wet die Vollgraff in Marburg zo omschreef: „Alle verschijnselen van het burgerlijke en het politieke leven, vanaf het huwelijk tot aan de staatsvorm, blijven onopgehelderd en duister als men geen onderzoek instelt naar de raskenmerken van het volk dat men bestudeert."

Helaas leiden deze beide wetten bij de historische Duitse adel tot een opmerkelijke tegenspraak. Wij moeten vaststellen dat het wel het Germaanse ras – of zoals men tegenwoordig zegt het Noordras – is geweest dat deze Duitse adel bloed en leven heeft ingeblazen en mede de uitdrukkingsvormen van zijn cultuur heeft bepaald, maar dat alles wat wij gewoonlijk als de historische Duitse adel beschouwen met de Germaanse begrippen van adel nauwelijks iets gemeen heeft. Al onze historisch gegroeide adellijke voorrechten en opvattingen zijn zonder uitzondering on-Germaans. Voor het grootste deel zijn zij zelfs on-Duits en danken zij hun ontstaan aan buitenlandse voorstellingen over heerschappij en volksleiding. Men kan ronduit zeggen dat het Germaanse wezen van ons volk in het duizendjarig tijdperk van het zogenaamde „Heilige Roomse Rijk van de Duitse Natie" door zijn eigen adel steeds meer in een dwangbuis is gedwongen. Of dit steeds ongewenst en schadelijk is geweest, hoeven wij hier niet te onderzoeken. Wel moet met nadruk worden gewezen op het feit dat men dit niet uit het oog mag verliezen als men de Duitse geschiedenis wil begrijpen, in het bijzonder staatkundige beroeringen zoals de boerenoorlogen of de wijze waarop de zogenaamde ideeën van 1789 ingang vonden bij ons volk.

Wij moeten daarom in de eerste plaats nagaan welke opvattingen de Germanen over hun adel hadden. Want als de woorden van Vollgraff juist zijn – dat het ras het wezen van een volk bepaalt – dan moeten wij ook de oplossing van ons vraagstuk vanuit de rasechte wezenskern van ons volk benaderen. Die rasechte wezenskern is alles wat Germaans is: het is de eerste en diepste grondslag van ons bestaan.

II.

Over de ontwikkelingsgeschiedenis van de Duitse adel

Een natie die niet een levendige verbinding met haar oorsprong handhaaft, staat op het punt te verdorren, zo zeker als een boom die men van zijn wortels heeft gescheiden. Wij zijn nog heden wat wij gisteren waren.

- **Heinrich von Sybel.**

Dat de historische Duitse adel er geen aanspraak op kan maken door het bloed het hoogtepunt of de volmaking van de Germaans-Duitse mens te zijn geweest en dus tot adel in Germaans-Duitse zin te zijn geworden, vindt zijn oorzaak in het volgende:

Over het algemeen is men van mening dat uit de heidense Germaanse adel langzaam en mettertijd de christelijke Duitse adel is gegroeid, om na de opkomst van de zogenaamde ministeriële adel omstreeks het einde der Middeleeuwen zijn voortzetting te vinden in de Duitse zogenaamde hoge adel, waarvan de resten in 1918 ten grave gingen. Bij deze opvatting ziet men echter een principieel element over het hoofd.

De adel der heidense Germanen en de adel der tot het christendom bekeerde Germanen hebben in de kern van hun opvattingen over adel absoluut niets meer met elkaar te maken, omdat zij in wezen beslist tegenstellingen zijn. Het doet niets aan de zaak af dat zonder twijfel aanzienlijke gedeelten van de oude heidense adel in de christelijke Germaanse adel werden opgenomen, zodat bijvoorbeeld de Duitse adel der Middeleeuwen, zij het wellicht ook niet publiekrechtelijk maar dan toch in feite in sommige streken weer zo beschouwd en geacht werd zoals aanvankelijk eens de heidense adel der Germanen. V. Dungern heeft dus zonder twijfel gelijk als hij de middeleeuwse Duitse adel het ideaal van saamgebundelde veredelde volkskracht noemt (zie zijn werk *Adelsherrschaft im Mittelalter*, München 1927, J. F. Lehmanns Verlag); wij zullen echter zien dat deze loftuiting toch slechts met enig voorbehoud geldt.

De adel der Germanen – zoals overigens ook die van de Indo-Germanen – berustte op de erfelijke ongelijkheid van de mensen. De oorzaak van deze erfelijke ongelijkheid waren volgens de oer-Germaanse opvatting de goddelijke voorvaderen. Men geloofde dat het "bloed" de drager was van de eigenschappen van een mens, dat met het bloed de lichamelijke en geestelijke eigenschappen van de mens van de voorvaderen op de nakomelingen overgaan, dat met edel bloed ook edele eigenschappen geërfd worden; dienovereenkomstig geloofde men ook aan het "herboren worden" van een voorvader in de nakomeling. Teeltwetten van een bijna ongelooflijk aandoende consequentie zorgden voor het zuiver houden van het bloed. "De Germaanse adellijke geslachten konden wel verminderd, maar niet aangevuld of vermeerderd worden" (v. Amira, *Grundriss d. germ. Rechts*). Hierdoor wordt het opvallend snelle uitsterven van de heidense adel van vele Germaanse volksstammen tijdens de volksverhuizing verklaarbaar. De redenen voor deze scherpe afscheiding naar het bloed tussen de Germaanse adel en de Germaanse vrijen zijn ons niet bekend; wij menen echter, op grond van onze nieuwere inzichten in de erfelijkheidsleer, dat deze op een doelmatige teeltkeuze duiden, waarover schrijver dezes in zijn boek *Het boerendom als levensbron van het Noordras* nadere gegevens heeft verstrekt.

De heidense Germaanse adel was dus uitsluitend geslachtenadel, die de door zuiverheid van afstamming uitmuntende geslachten omvatte. Het waren de edelsten en besten der Germanen, mensen van edelen bloede. De zedelijke rechtvaardiging van hun bestaan en van hun teeltwetten ontleenden zij aan heilige opvattingen hunner wereldbeschouwing.

Al bezat ook de oude Germaanse adel geenerlei publiekrechtelijke voorrechten in vergelijking met de overige vrijen van de stam, maar alleen voortreffelijkheden van maatschappelijke en feitelijke aard, toch berustte zijn invloed in niet geringe mate op de achting die het volk voor deze edele geslachten koesterde. Wij beschikken in de gehele latere Duitse geschiedenis over geen enkel voorbeeld dat ons deze op zedelijke voorstellingen en feiten van erfelijke waarde berustende verhouding tussen de Germaanse adel en de Germaanse vrijen ook slechts bij benadering zou kunnen aanschouwelijk maken.

“Bij allen vrijheidszin was het volk trots op zijn adellijke geslachten. Niet met jaloezie en afgunst, maar met voldoening en liefde, met vereering en dankbaarheid zag het volk tegen hen op” (W. Arnold, *Deutsche Urzeit*).

Een uiterlijk kenteken van de adel was bij de Germanen onbekend, evenmin uiterlijke rangonderscheidingen zoals kroon en scepter, troon en vorstelijke kledij: de bekende ijzeren kroon der Longobarden is pas in de vijftiende eeuw gesmeed, waarbij een armband uit de tijd van omstreeks 900 gebruikt werd. “Hoofs ceremonieel en dienovereenkomstige onderscheidingstekens drongen in toenemende mate eerst na de volksverhuizing vanuit Byzantium tot de Germaanse vorstenhoven door. Zo verleenden de keizers vanuit Konstantinopel aan bevriende Germaanse vorsten brieven van adeldom, waarmede zij aan dezen de titel van consul of patriciër toekenden, verbonden met bijzondere voorrechten met betrekking tot erediensten en titulatuur. De Germaanse vorsten namen deze onderscheidingen voornamelijk aan met het oog op hun uit de Romeinse provincies afkomstige onderdanen” (Otto Lauffer in: *Germanische Wiedererstehung*, Heidelberg, 1926).

Een overblijfsel van deze Germaanse opvatting omtrent de adel bleef nog in Zweden – het land waar oud-Germaanse gebruiken zich gedeeltelijk nog tot op heden wisten te bewaren – in zoverre behouden dat aldaar juist de oudste adellijke geslachten van het land, bijvoorbeeld (hier vertaald) de families Ossenster, Varkenskop, Zilverschild, Lauriertak, Adelaarsvlucht, Eerewortel enz. in het bescheiden kleed van een voor ons burgerlijk aandoende naam optreden. De vrije en adellijke Germanen kenden onder elkaar bij het aanspreken alleen het “je” zonder rekening te houden met verschil in stand.

Eerst later werd volgens Romeins en Byzantijns voorbeeld het aanspreken van de koningen met “U” ingevoerd, om in de loop des tijds meer algemeen ingang te vinden, totdat met de Karolingers dat absoluut on-Germaanse en on-Duitse hoofse en adellijke ceremonieel begon (reeds in de achtste eeuw werd de naam “Duitsch-thiodisk”, van “thiod” – “volk” bij de Germanen als kenmerk der Westgermaanse stammen van het vasteland gebruikelijk, terwijl de naam “Germaan” wel door Kelten en Romeinen gebruikt werd, onder de Germanen echter niet in zwang is geweest), dat zich in de Middeleeuwen steeds meer ontwikkelde en ten tijde van het absolutisme zijn hoogtepunt bereikte, om in 1918 – hopelijk voor goed – ten grave te dalen.

De bekering van de Germanen tot het christendom, dat wil zeggen tot de leer van de Gezalfde, onttrok aan de Germaanse adel diens zedelijke grondslagen.

Het christendom veroorzaakte een grote omwenteling in de zedelijke begrippen der Germanen.

In scherpe tegenstelling met het begrip van de erfelijke ongelijkheid der mensen verkondigde het christendom “de toevalligheid van de geboorte” en verhief zij de stelling van de gelijkheid van alles wat een menselijk gelaat draagt op de troon der zedelijke begrippen. De Germaanse edelman had zich tot dusver beschouwd als een krachtens de afstamming van een goddelijke voorvader in deze wereld geplaatste beschermer van goddelijke ordeningen. Daarom kon ook zijn waarde niet vanuit het “ik” bepaald worden, maar uitsluitend vanuit het oogpunt van welke waarde hij was voor de door hem geleide gemeente of natie. Bij de bekering tot het christendom werd hem deze zedelijke grondslag van zijn gevoel van eigenwaarde en van zijn maatschappelijke – en niet in de laatste plaats ook op de wereldbeschouwing berustende – positie in zijn volk volkomen en grondig ontnomen. Het kwam er niet meer op aan op grond van bijzondere aangeboren gaven een taak in deze wereld te vervullen; integendeel, bij het vervullen van elke zedelijke taak werd het oog in plaats van het eeuwige naar het tijdelijke, van het tijdelijke naar een hiernamaals gericht. De Germaan had tot dusver op grond van zijn heidens geloof een soort van goddelijke zedewet in zijn binnenste gedragen, volgens welke hij de dingen dezer wereld rangschikte en waaraan hij deze onderwierp. Eensklaps was dit alles niets meer waard en hij moest zich inspannen om door een godgevallig leven op deze aarde het hiernamaals eerst te veroveren. Het ik ontving zijn waardering niet meer van de kant der volksgenoten op grond van een zedelijke ordening die iedereen bekend en heilig was en bij de naleving waarvan het eerst zijn beproeving moest doorstaan, maar het werd nu uitsluitend gewaardeerd naar gelang het de taak volbracht om zich door een doelmatig, dat wil zeggen op het ik betrokken leven op deze wereld van een bevoorrechte plaats in het hiernamaals te verzekeren, want dit alleen was per slot van zaken – godgevallig. Hiermee werd de waarde van een edele geboorte aangetast, want een ieder was nu in de wedstrijd om het zieleheil in het hiernamaals – en dat was immers nu de eigenlijke zedelijke taak in deze wereld – gelijkwaardig aan iedere edelman. Het hoger stellen van deze gedachte boven al het profane maakte de baan vrij om met niet-adellijke, en bij de Franken later zelfs ook met onvrije beambten de edelen en vrijen der Germanen te overheersen, want dit voor de heidense Germanen monsterachtige beginsel was vanzelfsprekend geworden op het ogenblik dat het in de dienst van de christelijke gedachte geschiedde. Daarom is de bekering der Germanen tot het christendom ten noorden van de Alpen, te beginnen met de Franken, nergens in de eerste plaats een kwestie van godsdienst, maar een doeltreffende politieke maatregel der koningen die daarmede hun heerschappij versterkten. Waren de opvattingen der Germaanse volken niet zo door en door adellijk geweest, ware de eigenlijke karaktertrek van het Germanendom niet een duidelijk besef van de orde der dingen dat elke “wanorde” verafschuwt, dan zou de uitwerking van de bekering tot het christendom lichte afmetingen hebben aangenomen zoals het bolsjewisme thans heeft bereikt. Want evenals het bolsjewisme in Rusland alle geldende opvattingen omtrent overheid en zedelijkheid overhoop wierp, deed het christendom dit bij de Germanen eveneens ook eerst. En helaas moet gezegd worden dat het christendom zich daarbij in de ruwheid der toegepaste middelen ter verwezenlijking van zijn plannen niet al te zeer van het bolsjewisme onderscheidt. Weliswaar dient men bij deze kwestie scherp te onderscheiden tussen datgene waaraan het christendom als evangelie geloofde en datgene waartoe het sommige koningen dienstig was die het als doeltreffend middel gebruikten om onder het voorwendsel van een zedelijke gedachte zelfzuchtige doeleinden na te jagen. Ook in de moderne koloniale geschiedenis worden vaak christelijke missionarissen buiten hun weten gebruikt en ingezet om politieke doeleinden te bemantelen waarmede men nooit openlijk voor de dag had durven komen.

Zoals de ervaring leert valt het de hedendaagse Duitser over het algemeen moeilijk zich de uitwerking van de bekering der Germanen in den vollen omvang voor te stellen. Want men heeft het er bij ons zo ingehamerd dat de bekering der Germanen tot het christendom een stap vooruit op de weg van de

ontwikkeling der mensheid is geweest en ook beslist tot heil van de Germanen geschiedde, dat wij nauwelijks kunnen begrijpen dat de bekering der Germanen tot het christendom in de eerste plaats een politieke maatregel van eerzuchtige koningen is geweest en geen aangelegenheid van innerlijke bekering tot hoger godsbesef.

De kern van de zaak vormt het standpunt van de Germanen ten opzichte van het begrip: staat. Daarmede zal geenszins worden beweerd dat de Germaan reeds duidelijke voorstellingen van een staat en het wezen hiervan voor ogen stonden in de zin zoals wij ongeveer sedert het bestaan van het oud-Romeinse rijk een staat opvatten. Maar toch bezaten de Germaanse boeren zeer duidelijke voorstellingen van de wijze hoe gemeenten, volken en volksstammen tot een allesomvattende organisatie verenigd konden worden. Dergelijke organisaties kwamen heel eenvoudig uit de behoeften van het dagelijkse leven voort. Zij hadden afzonderlijke gemeenten als uitgangspunt en waren bij de omvang van hun invloed afhankelijk van het saamhorigheidsgevoel der volken en stammen, vooral ook inzake het geloof; voorts waren zij afhankelijk van de natuurlijke voorwaarden der landstreken en vooral van de kracht tot heersen van de afzonderlijke volkskoningen of opperhoofden. De hoofdzaak hierbij is echter dat de buitenste afgrenzing, als ook de vertegenwoordiging van de gehele organisatie naar buiten, van geheel ondergeschikte betekenis was en slechts bij bijzondere aanleidingen naar voren kwam en een aangelegenheid van belang werd. Daartegenover was echter deze schepping van onderen af opgegroeid, zij had de gezinsvader – niet iedere vrije, aangezien alleen de landbezittende gezinsvader volgerechtigd lid van het ding was – en dus het gezin tot eigenlijken drager van de wereldbeschouwing; zij ontwikkelde zich daarna van het gezin tot de vertegenwoordiging der gemeente en van daaruit verder tot de landsvergadering enz., ontwikkelde zich echter in elk geval consequent van onderen af naar boven, en niet omgekeerd. Het was een van beneden naar boven gegroeid bouwwerk, waarvoor de bouwwetten bepaald werden door de Germaanse boerenbegrippen over zelfbestuur, en waarvan de hoogte afhankelijk was van de min of meer toevallig samengevatte hoeveelheid der allerkleinste eenheden, dat wil zeggen van huisvaders der afzonderlijke gemeenten. In dit op zuiver zelfbestuur opgetrokken geheel was iedere leider, onverschillig vanwaar hij kwam, lasthebbend leider, nimmer echter leider krachtens het een of andere buiten het vrije zelfbestuur staand rechtsgezag; met andere woorden: de leider was nooit rechtsbron uit zichzelf of door de positie die hij bekleedde, zoals de Romeinse Caesar. Dienovereenkomstig, en in de grond van de zaak ook logisch juist, kon iedere leider door de rechtsgenoten van het zelfbesturend lichaam ter verantwoording worden geroepen, en de Germaanse boeren zijn er eventueel ook niet voor terug gedeinsd hun koningen het hoofd voor de voeten te leggen. De positie der Germaanse koningen en opperhoofden was dus veeleer wat wij tegenwoordig een “tot wederopzegging aangestelde bedrijfsleider met bijzondere opdracht” zouden noemen, dan die van een koning in de zin van onze Duitse geschiedenis.

Daardoor wordt verklaarbaar dat de Germaanse koning ook geen onderdanen kende, maar steeds gelijke onder gelijken bleef, die slechts voor ieder geval afzonderlijk en voor het vervullen van speciale opdrachten met buitengewoon gezag werd bekleed; dit mocht hij dan ook op grond van de op zich genomen verantwoordelijkheid onverbiddelijk handhaven.

De kracht van deze Germaanse staatsgedachte – waarvan de grondideeën overigens in de middeleeuwse Duitse staatsgedachte overgingen en voor de herleving waarvan wij sinds Baron vom Stein bewust strijden – lag hierin dat het recht gehandhaafd en de innerlijke en uiterlijke vrijheid van de Germaanse vrije onaangetast bleef. De zwakte ervan bestond daarentegen in het feit dat aan deze op de meest volmaakte levenswettelijke basis gegrondveste schepping de vaste uiterlijke afbakening, in een woord dat wat wij heden staat en staatsgrens noemen, ontbrak; daarmede miste zij ook de gesloten stootkracht naar buiten,

ja zelfs ieder naar buiten gericht doelbewust streven. Hierin schuilt de verklaring voor het feit dat de oud-Germaanse staten weliswaar naar binnen door hun volmaakte rechtvaardigheid en tevens door hun zowel kunstvolle als doelmatige geleding konden verbluffen, doch tegelijkertijd in hun leiding naar buiten zo opvallend weifelend en ondoelmatig waren en zich in hun optreden naar buiten vaak zo volkomen afhankelijk toonden van de persoonlijkheid van hun leider.

Dit Germaanse begrip van de onder een leider staande volksdelen was bij de botsing van de Germanen met het Romeinse rijk vierkant in tegenstelling met de laat-Romeinse opvatting over de staat en de verhouding van de enkeling tot de staat. Wel was het oud-Romeinse rijk aanvankelijk uit instellingen bij de patriciërs opgegroeid die min of meer gelijk waren aan die welke de Germanen in een vroeger tijdperk bezaten. Evenwel na de onderwerping van Carthago werd de inwendige bouw van het Romeinse rijk veranderd. De ambtenaren voelden zich niet meer als lasthebbers van het zelfbestuur, omdat zij onder de invloed van machtige geldbezitters in de staat langzaam en onmerkbaar veranderden.

Deze werden de eigenlijke heersers en namen zelfstandig de leiding: de bureaucratie, hoewel nog lange tijd uit de oud-Romeinse geslachten aangevuld, werd tot een werktuig van de bankiers. Deze toestand openbaart zich eigenlijk eerst in de dagen van Caesar, vooral als na zijn vermoording het volk begint zijn persoon in oosterse geest te vergoddelijken. Zulk een geval zou voordien in de Romeinse republiek iets ongehoords zijn geweest; het bewijst echter dat het Romeinse volk de oud-Romeinse denkwijze geheel liet varen en gewend raakte aan een onvoorwaardelijke leiding. Daarmee was de weg duidelijk afgebakend die Augustus dan ook logisch juist beschreed; hij vormde de Romeinse staat als een van boven naar beneden geordende doelmatige inrichting die in beginsel hoger gesteld was dan de rechten van het individu en ertoe diende de onderwerping der volkeren onafhankelijk van hun bijzonderheden volgens doelmatige gezichtspunten te voltooien: waarmee in hoofdzaak bereikt werd het bekken van de Middellandse Zee tot een soort van economisch geheel aaneen te sluiten. Hierbij moest uiteraard de wet van de economie, die door de invloed van de bankiers in toenemende mate synoniem werd met die van de staat, voorgaan tegenover de wetten van de persoonlijke vrijheid van de afzonderlijke burger. Het resultaat is ten slotte ook een naar buiten min of meer absoluut duidelijk begrensd rijk met instellingen van een verbazingwekkende doeltreffendheid wat de beheersing van dat rijk en zijn huishouding betreft.

Zonder twijfel heeft het Romeinse Rijk der Caesaren in zekere zin reeds de bovenstatelijke wereldhuishouding verwezenlijkt waarnaar ook heden gestreefd wordt, want het bekken der Middellandse Zee was voor de rondom die zee wonende volken reeds de wereld. Maar dit Romeinse Rijk was wat zijn mensen betreft opgebouwd op een volkerenbrei!

Dit is geen blote veronderstelling, want de oorlogen van Rome en Gallië bewijzen dat zo ondubbelzinnig mogelijk: Rome had het rijke Gallië nodig in het kader van zijn economische eenheid van de Atlantische Oceaan tot in het Oosten. Tijdens de regering van Augustus wordt dit probleem zowel aangevat als opgelost; wij kunnen dit in de historie zelfs heel duidelijk onderscheiden. Bij het ten uitvoer brengen van zijn plan stuitte Augustus in Gallië op de eigenaardigheden van de stam der Galliërs en ook op andere volksche belangen. Het is leerzaam vast te stellen dat Augustus daarop vol overleg begon Gallië op het gebied van volksche vraagstukken te nivelleren, door maatregelen die hier niet nader kunnen worden behandeld. Zijn pogingen om tot dekking van de oostgrenzen van Gallië de Germanen in dezelfde economische afhankelijkheid te brengen als de Galliërs, leden schipbreuk. Toen de in het Oosten geschoolde en van daar naar Germanië verplaatste Romeinse stadhouder Varus trachtte ook de Germanen een tribuutplan op te dringen zoals dit in het overige Romeinse rijk in zwang was, kwam het

tot de bekende opstand in het jaar 9 v. Chr., die met de slag in het Teutoburgerwoud aan dergelijke Romeinse pogingen eeuwenlang een einde maakte.

Het laat-Romeinse rijk was dus een volmaakt opgetrokken bouwwerk waarvan de afbakening zich zo veel mogelijk naar de stoffelijke wetten der economie richtte en waarvan het innerlijke drijfwerk eveneens op dit doel was ingesteld. De mens speelde echter daarbij een volstrekt ondergeschikte rol; met de wetten van het bloed werd in het geheel geen of slechts in zoverre rekening gehouden dat zij noch de staat, noch de loop van zijn drijfwerk stoorden.

En toch: ondanks zijn minachting voor de menselijke vrijheid en waardigheid van de enkeling was dit Romeinse rijk opgebouwd op de erkende ongelijkheid van het mensdom. Al waren het ook niet meer zoals vroeger edele patriciërsgeslachten die door hun goddelijke afstamming verzekerd konden zijn van de verering door het volk, dan besliste nu toch het bezit en het economische vermogen over de ongelijkheid; de gedachte van de erfelijke ongelijkheid der mensen werd daardoor van het bloed op de eigenaar van het bezit overgebracht. Maar dit rijk der Romeinse Caesaren bleef ondanks alle innerlijke onzedelijkheid van zijn staatsbegrip toch zo lang onoverwinnelijk als daarin deze gedachte van de erfelijke ongelijkheid van het mensdom werd gehandhaafd. Daarom is dit rijk ook eerst ten gevolge van het christendom ineengestort. Men kan het tijdstip van de eigenlijke ineenstorting vrij nauwkeurig in de jaren tussen 235 en 285 bepalen. G. Ferrero heeft dat onlangs in een zeer lezenswaardig onderzoek (*Der Untergang der Zivilisation des Altertums*, Stuttgart 1923, 2de druk) bewezen; hij zegt bijvoorbeeld: “De Griekse zowel als de Latijnse beschaving berusten beide op de aristocratische grondbeginselen van een dubbele, volstrekt noodzakelijke en door God gewilde ongelijkheid, van een verschil in de volkeren en klassen...” (enzovoort, zie het volledige citaat in de oorspronkelijke bron).

Tot in de derde eeuw bestaat er tussen Germanen en Romeinen geen verschil op het punt dat beiden overtuigd zijn van de erfelijke en door God gewilde ongelijkheid van het menselijke geslacht. Wel echter staan Germanen en de late Romeinen vierkant tegenover elkaar in hun opvatting over de verhouding van de rechtsgenoot ten opzichte van het volksgeheel, respectievelijk van de burger tot het rijk.

In de derde eeuw begint het Romeinse rijk door beslist inwendige oorzaken ineen te storten. De onder de druk van Aziatische nomadenhorden verkeerende Germaanse boerenvolken overstromen het gebied van het Romeinse Rijk op het ogenblik dat dit niet meer in staat is zijn grenzen te verdedigen. Dat de Germaanse stammen het Romeinse Rijk zouden hebben “veroverd”, is historisch onjuist. Want hetgeen men in dit verband onder “verovering” verstaat, heeft tot voorwaarde de wil tot de aanval op een land met het doel dit te overheersen. Een dusdanige wil is bij de Germanen – afgezien van de eerst in de zesde eeuw in boven-Italië binnenvallende Longobarden – nergens aanwezig; wel echter zoeken alle Germaanse volken land om zich te vestigen. De Germanen zijn volkomen bereid het Romeinse Rijk te dienen, mits zij op de aan hen toegewezen landerijen volgens hun recht mogen leven. Evenwel: laat-Romeins recht en Germaans recht zijn twee dingen die tegenover elkaar staan als vuur en water en die zulke tegenstellingen vormen dat een vergelijk onmogelijk is. Dus zien wij deze tijd van algemene verwarring, die men enigszins ten onrechte de tijd der “volksverhuizingen” noemt, daarmede gevuld dat Germanen trachtten zich in het gebied van het Romeinse rijk te vestigen; zij konden zich echter niet handhaven en gingen ten onder, zoals de Vandalen in Afrika, of werden, zoals de Westgoten uit Italië verbannen; laatstgenoemden vonden tenslotte in Spanje, dus in een zeer afgelegen hoek van het rijk, een blijvende woonplaats. Alleen in Gallië konden de Franken zich definitief en overal vestigen. Dienovereenkomstig zou dan ook in Gallië de tegenstelling tussen laat-Romeins en Germaans recht, tussen het laat-Romeinse staatsbegrip en

Germaanse opvattingen daaromtrent, een strijd doen ontbranden die zich over duizend en meer jaren uitstrekte en eigenlijk eerst door Napoleon I beslist werd, die de invoering van het laat-Romeinse bestuurswezen definitief doorzette. Eerst echter brachten de Franken met hun recht de persoonlijke vrijheid naar Gallië en gewenden dit, geheel in het moeras van de laat-Romeinse beschaving verloopen en geknechte volk, weer aan vrijheid en menselijke waardigheid.

Strikt genomen moet de Franse revolutie van 1789 in haar motiveringen een grap van de wereldgeschiedenis worden genoemd. Lodewijk XIV had de absolute monarchie in Frankrijk doorgezet. "Deze algehele verandering van Frankrijk onder Lodewijk XIV kan men terecht beschouwen als een Gallisch-Romeinse reactie tegen het Germaanse element dat tot dusver steeds nog in Frankrijk domineerde, als een vernietiging van de oud-Frankische volksvrijheden en de vertegenwoordiging der standen, een terugkeer naar het vroegere Romeinse despotisme zoals het vanaf Caesar tot op Clovis vijfhonderd jaren lang in Gallië inheems was geweest" (H. v. Moltke, *Die westliche Grenzfrage*). Tegen dit despotisme nu kwam het Franse volk in opstand en eiste de beveiliging van de oud-Frankische en oud-Bourgondische enz. grondwetten terug, dus de oude Germaanse instellingen der vergadering van vrijen van de heerban, van de rijksvergadering. Maar het is een misplaatste grap van de wereldgeschiedenis dat deze eisen van het Franse, stellig niet meer zeer Germaanse volk moesten worden doorgedreven tegen zijn nog in hoofdzaak Germaanse, dus blonde en blauwogige adel; terwijl de Franse revolutionair, die er zich op beroemde het Germanendom weer naar zijn bossen in het Oosten van Frankrijk te willen jagen en die er ook niet voor terugdeinsde een blonde en blauwogige mens op het schavot te brengen, ook al was hij niet adellijk, zich opwierp tot beschermer en erfgenaam van Romeinse vrijheden, tegelijkertijd echter Germaanse instellingen van zijn verlatijnste adel van Germaans bloed eiste. Waardoor de dingen werkelijk in ieder opzicht ondersteboven werden gekeerd!

Maar ook de Franken zouden iets leren. In het zuiden van hun rijk, waar geen kolonisatie van Frankische boeren had plaatsgevonden en de Franken slechts als landheren het land beheersten, waren de Romeinse bestuursinstellingen min of meer blijven bestaan, zodat de Franken in het eigen rijk gelegenheid hadden de doeltreffendheid van deze inrichtingen te leren kennen. Zij ontdekten dat het Germaanse recht weliswaar op volmaakte wijze de menselijke waarde van de rechtsgenoot wist te handhaven, maar minder bruikbaar was om een staat overeenkomstig de wetten van een doelbewuste heerschappij te besturen en te leiden. Terwijl in een gedeelte van Gallië het Frankische zelfbestuur heerste, in een ander gedeelte daartegen het Romeinse bestuur, kwam aldus een rijk tot stand waarvan de leider langs volstrekt vreedzame weg gelegenheid kreeg zich in de Romeinse bestuurs- en heersersgebruiken te scholen en de Romeinse staatsinstellingen als voortreffelijke hulpmiddelen te leren waarderen, om een van de volksgenoten – in dit geval van alle Franken – onafhankelijk koningschap te scheppen. De toestand ontstond dat de op de grondslag van het Frankische recht door de Frankische volksgenoten met het koningschap "belaste" Frankenkoning zijn op uitbreiding van macht en wellicht ook op bevrediging van eerzucht gerichte wensen op de rechtsgrondslag van zijn Gallisch-Romeinse onderdanen het eerst dacht te kunnen bevredigen.

Het voordeel van de Frankische koningen werd door de overname van de Gallisch-Romeinse rechtsopvattingen het beste verzekerd en het is te begrijpen dat het Frankische koningschap begon met in die richting steun te zoeken. Synoniem met Romeinse staats- en rechtsopvatting was toentertijd echter ook het christendom als de tot dusver geldende Romeinse rijksgodsdienst. Het is dus duidelijk dat de Frankische koning Clovis I, die tezamen met enige Frankische groten tot het christendom overging, op die manier de grondslagen van zijn koningsmacht en heerschappij in on-Germaanse geest niet weinig

verstevigde. Zijn Franken hebben er eerst in het geheel niet over gedacht hem op die weg te volgen en het heeft nog eeuwen geduurd voordat alle Franken het christendom aannamen. Aangezien echter het Frankische zelfbestuurswezen met zijn opgedragen koningschap slechts dan in een souverein koningschap met alleen tegenover de koning verantwoordelijke ambtenaren kon worden veranderd als aan deze verandering een zedelijke gedachte ten grondslag lag, is het logisch juist dat de Frankische koningen hun oogmerk richtten op de uitbreiding van het christendom onder de Franken en de bekering zo krachtig mogelijk bevorderden. Vanaf het ogenblik dat alle Franken christenen waren, kon hun koning met de hem onderdanige ambtenaren, of deze nu van vrije Frankische of van andere, onvrije afkomst waren, hen beheersen. Aan het einde van deze ontwikkeling, met Gallië als eerste hoogtepunt, staat een koning der Franken.

III.

Wegen en mogelijkheden om een nieuwe adel te vormen

Wie het succes wil, moet ook de middelen aanvaarden.

Wat de Duitse mens ontbreekt, is een echte adel in oud-Germaanse zin. Op de een of andere manier moeten wij tot deze Germaanse opvatting over de adel terugkeren. Sinds we over een wetenschappelijk goed gefundeerde erfelijkheidsleer beschikken, is het zedelijk recht van elk standsverschil dat op uiterlijkheden en niet op bloedwaardige erfmassa is opgebouwd, samen met de daarmee samenhangende standsvooroordelen, volledig uiteengevallen. Voor de mens van onze tijd, die in het denken over erfelijke waarde is gerijpt, is het lachwekkend wanneer de drager van een adellijke naam tegelijk drager is van erfelijke minderwaardigheid, lichamelijk of geestelijk. Zo heeft juist de nieuwste en meest vooruitgeschreden tak van de wetenschap, de natuurwetenschap, wegen geopend die op een bepaalde manier weer terugleiden naar de moraal van onze Germaanse voorvaderen. Want hun moraal berustte op de erkenning van de ongelijkheid van het mensdom en tot deze erkenning keert de natuurwetenschap nu terug. Feitelijk is het daarbij van geen betekenis of de Germanen aangaande de bijzonderheden der erfelijkheid en de erkenning van haar oorzaken op de juiste weg waren of niet.

Willen wij een nieuwe Duitse adel, in zijn eigenlijke wezen op de Germaanse begrippen over adel vestigen, dan moeten wij in de eerste plaats de uit de Middeleeuwen afkomstige, beslist on-Germaanse vorm van onze adellijke kaste weer terugleiden tot de oorspronkelijke Germaanse vorm, namelijk de op grond van zijn innerlijke waarde uitverkoren adel als deel van het volk! Onze nieuwe Duitse adel moet weer een levende bron van hoog ontwikkelde leidersnatuur worden. Hij moet over de middelen beschikken die het beste bloed erfelijk vasthouden, minderwaardig bloed afstoten en de mogelijkheid tot opname van nieuw-ontdekte begaafden uit het volk ieder ogenblik verzekeren.

Het is in elk geval van belang dat bij de Germanen adel niet enkel en alleen een aangelegenheid van het bloed is geweest, maar ook een begrip dat van andere omstandigheden afhankelijk bleef, die voor ons hier een rol spelen. De bewijzen voor hetgeen nu volgt kunnen heden reeds voor een groot deel uit de resten van het oude Germaanse recht worden afgeleid. Waar hiaten optreden of deze niet geheel duidelijk zijn, kan het ontbrekende langs twee wegen worden aangevuld: ten eerste uit de oude Indogermaanse oorkonden, waarvan de dikwijls treffende overeenkomst met de Germaanse rechtsoorkonden ons met verbazing vervult en die de veronderstelling mogelijk maken dat de bronnen van het Germaanse recht die ons ontbreken aan de Indogermaanse gelijk of overeenkomstig zijn geweest; ten tweede kunnen ons de bekende landrechten der Germaanse stammen uit de Middeleeuwen van groot nut zijn. Het blijkt dat er zonder twijfel een geschiedkundig verband bestaat in de ontwikkeling van al deze rechten, waardoor het mogelijk is met behulp van de vergelijkende rechtswetenschappen van oud-Indogermaanse rechtsoorkonden en Germaans landrecht uit de Middeleeuwen behoedzaam het ontbrekende of onduidelijke in de ontwikkelingsgeschiedenis der tussengelegen rechtsvormen aan te vullen of begrijpelijk te maken.

De Germaanse edelman – bij de Indogermanen was het evenzo – leidde zijn afkomst van een goddelijke voorvader af, wiens bloed – kiemmassa – door de nakomelingen in de reinste toestand verder gegeven moest worden. Deze doorreiking van het bloed was zinnebeeldig gekoppeld aan het eeuwig brandende

haardvuur. Dit haardvuur dat voortdurend onderhouden moest worden, stelde in zekere zin de zichtbare ziel van de gehele wereldbeschouwing voor; hiertoe behoorde ook het dak en het huis, als de beschutting van het vuur. Bij het huis behoorde het geslacht, dat de gedachte aan het leven wakker hield.

In onze taal is het begrip „huis" voor „geslacht" bewaard gebleven: we zeggen bijvoorbeeld het Huis Habsburg en bedoelen daarmee de Habsburgers, of we zeggen: „ik en mijn hele huis" en bedoelen daarmee ons geslacht.

Huis, haardvuur en geslacht waren voor de Germanen begrippen die een eenheid vormden. Wilde men de levensvatbaarheid van deze eenheid onderhouden, dan moest ook de voeding van allen verzekerd zijn; vandaar dat een bepaald landbezit als maatstaf voor deze levensvatbaarheid werd aangenomen. Hoe nauw daarbij het landbezit in het bovengenoemde begrip werd betrokken blijkt ten volle hieruit dat tot ver in de Duitse geschiedenis – ja, tot in de negentiende eeuw was dit gebruikelijk – landaankoop pas rechtsgeldig werd met het doven van het oude haardvuur en het opnieuw aansteken door de koper.

De wezenlijke kern van deze inrichting, die het landbezit onmiddellijk met godsdienstige voorstellingen en met het geslacht verbindt, maakt geen onderscheid tussen de Germaanse edele en de Germaanse volvrije. Bij beiden – evenals bij de Indogermanen – heerst ook de opvatting dat een dergelijke schepping, die uit godsdienstige en levenswettelijke voorstellingen ontstaan is, slechts het huwelijk met één vrouw dulden kan; waar ons over het gehuwd zijn met meer dan één vrouw bericht wordt, gaat het klaarblijkelijk steeds om meer dan één haardvuur, dat wil zeggen meerdere huisgezinnen; het is de schrijver tenminste niet bekend dat meerdere wettige vrouwen van gelijke geboorte onder één dak samenleefden. Anders staat het echter met de vrouwen van ongelijke geboorte, wier positie als bijvrouw echter de ereplaats der huisvrouw niet beïnvloedde.

Het schijnt dat er tussen de Germaanse edele en de Germaanse vrije wel een verschil heeft bestaan in de manier waarop het grondbezit werd geërfd. Dit is een punt van belang. De gewone vrije heette bij de Germanen: boer, omdat dit begrip onmiddellijk met de woning, het „huis" samenhing, waarvan hij het hoofd was; Oudhoogduits bûr = woning, huis, een woord dat in het Duits in Vogelbauer (vogelkooi) bewaard bleef (volgens Heyne en Weigand). Omdat de volvrije burger en daarmee de volwaardige rechtsgenoot in het ding (thing) slechts het landbezittende hoofd van een huisgezin was, valt op te maken dat het woord „boer" een ere-naam en de uitdrukking voor de persoonlijke vrijheid was. Dit is van belang, omdat daaruit duidelijk blijkt hoe zeer na het jaar duizend de dingen op zijn kop gezet werden, toen juist met het woord boer het begrip der onvrijheid verbonden was. Van Germaans standpunt bezien is de uitdrukking „onvrije boer" in tegenspraak met zichzelf. Bepaalde lieden zouden dit feit gaarne willen tegenspreken door erop te wijzen dat de Germaanse edele vrij is geweest, de Germaanse boer daarentegen horig.

Voor de aanhangers van deze richting, die hoofdzakelijk in de kringen der volkshuishoudkundigen te vinden zijn, kan een verwijzing naar de ontwikkelingsgeschiedenis van Holstein dienstig zijn, waar de oud-Germaanse gebruiken zeer lang bewaard bleven. Op de landdag te Oldesloe in 1392 kwamen voor de laatste maal vrije boeren als gelijkgerechtigden op de landsvergadering met de adel en de geestelijkheid bijeen, bij welke gelegenheid nog over de bloedwraak gehandeld werd. Bij deze vergadering zijn voor het laatst boeren opgetreden. Later hoort men niets meer van hen. Zij verdwijnen in het duister der lijfeigenschap. In plaats van de oude volksdagen komen de landdagen der standen.

Daar nu het huis en het hiermee verbonden gezin, met inbegrip van de volledige rechtsvrijheid, het kenmerk van het Germaanse boerendom zijn, had het land van zo'n Germaanse boer geen grotere omvang dan voor de verzorging van zijn gezin nodig was. Tot een gezin behoorden in die tijd ook ongehuwde familieleden en het dienstpersoneel; het was dus meestal beduidend groter dan een gezin in deze tijd.

Daarom werd aan de Germaanse boeren de grond in een grootte toegedeeld die de voeding van het gezin verzekerde, maar niets gemeen had met een versnippering van de bodem.

De standaardeenheid van het bezit is de hoeve of het „los", het „woonland" of het ploegland. Overal verstond men onder deze eenheid het bouwland dat gemiddeld voor het onderhoud van een gezin noodzakelijk was en juist daarom niet overal van gelijke oppervlakte kon zijn, en alleen streeksgewijze een vaststaande oppervlaktemaat betrof.

Daarnaar richtte zich gewoonlijk ook het aandeel in het gemeenschappelijk gebruik van de onbebouwde „mark" (von Amira, *Grundriss des germanischen Rechts*).

Waar nu de Germanen niet in afzonderlijke hoeven maar in dorpsgemeenschappen woonden, vormden de boeren uit dezelfde plaats een markgemeenschap. Deze markgemeenschap had in bepaalde gevallen het recht de grond met het oog op het te beploegen land opnieuw te verdelen, blijkbaar als door bepaalde omstandigheden deze maatregel aanbevelenswaardig leek. We kennen de oorzaken niet die ertoe leidden het ploegland opnieuw te verdelen, we mogen echter aannemen dat dit zelden voorkwam en slechts bij bijzondere noodzaak; de kleinste omvang van een ploegland kon nooit geringer worden dan voor het onderhoud van het geslacht waaraan het ploegland toebedeeld was, nodig bleek. In dit opzicht is er een groot verschil tussen de Germaanse markgemeenschap en het Russische mir, dat we in een volgend hoofdstuk nader leren kennen.

Het Russische mir laat de noodzakelijke levensbehoeften van een huisgezin buiten beschouwing en slaat slechts acht op de landhonger van de enkeling, om het even of het toegewezen land de betreffende en zijn gezin kan voeden of niet. Daartegenover was de Germaanse markgemeenschap een gemeenschap van gezinshoofden; hun besluiten over een nieuwe verdeling van het ploegland kwamen daarom alleen voort uit de belangen der gezinnen. Omdat het gezinshoofd tegelijkertijd steeds ook het hoofd van het in zijn huis wonende geslacht was, wordt het begrijpelijk dat elke nieuwe verdeling van de grond steeds sibbengewijze plaatsvond. Daarin zijn alle Germaanse overleveringen gelijkluidend en stemmen tevens overeen met de oud-Indogermaanse overleveringen op dit gebied, met inbegrip van het feit dat zo mogelijk slechts een derde deel van het veroverde land van een onderworpen volk voor de eigen bouwgronden in beslag genomen werd.

Een zeer duidelijk voorbeeld hiervan is de landverdeling van Odoaker, de koning der Oost-Goten, in Italië. Daar ons de bronnen uitdrukkelijk vermelden dat de Oost-Goten op deze landgoederen volgens hun eigen rechtsopvattingen leefden, behoeft men er niet aan te twijfelen dat wij hier daadwerkelijk met een oud-Germaans gebruik te doen hebben; nog afgezien daarvan dat ons over Ariovist en de Sueven hetzelfde vermeld wordt.

Wie dit verband slechts ten dele kent, weet dat alle verklaringen die aan de Germanen een soort grondcommunisme toedichten met de feiten geen rekening houden. Zeker, de Germaan kende geen grootmoedigheid in de zin van het vrije persoonlijke gebruik van bodem; deze bodemgebondenheid ontsproot echter niet aan een communistische denkwijze, doch heel eenvoudig uit het feit dat de bodem

in het godsbegrip en de hiervan afgeleide geslachtsbegrippen betrokken werd en daarbij behoorde als het dak bij het huis. Voor de Germanen was de bodem slechts een noodzakelijke schakel in de naar levenswetten en godsdienstige gezichtspunten opgebouwde eenheid der sibbe en het ware hem onbegrijpelijk voorgekomen de bodem, die hij voor de landbouw benutte, onafhankelijk van zijn geslacht te zien. De Germaanse adel nu schijnt onafhankelijk te zijn geweest van de dwang door een gemeenschappelijk besluit; dat wil zeggen hij behoefde zijn grond bij een nieuwe verdeling niet ter beschikking te stellen. Niet dat de adel ook in de gelegenheid was zich naar believen land toe te eigenen en het naar goeddunken te vererven. Wel echter schijnt het dat een Germaans adellijk geslacht over erfbezit beschikte dat onafhankelijk van de markgemeenschap onverdeeld verder geërfd werd. In ieder geval stamt ons woord „adel" van een dusdanig erfbezit af. Volgens Heyne betekent namelijk ons woord „adel" oorspronkelijk niets anders als de gemeenschap der landbezitters (beter ware wel: gemeenschap der erfgoedbezitters, Middelhoogduits adel; Oudhoogduits adal; bij de klankverschuiving naar het Oudhoogduits uodal = erfbezit). Weigand heeft de volgende afleiding: Oudhoogduits uodil, uodal; Oudsaksisch odil; Angelsaksisch aedel; Oudnoors odal = erfgoed of heem. Bij von Amira vinden we: „erf- of stamgoederen waren het oud-Noorse odal (overigens in het Noorden = wat echt eigendom is), het Angelsaksische edel (tot ongeveer 900), het Oudsaksische ôdhil en Oudhoogduits uodal en waarschijnlijk het Friese ethel in zijn vroeg-Middeleeuwse gedaante. Bij enkele woorden was niet slechts de persoonlijke bevoegdheid van de eigenaar beperkt, maar was ook aan de mannelijke leden van de stam het recht op het goed toegekend, bijvoorbeeld bij het Noorse ôdal en bij het Angelsaksische edel. Ondeelbaarheid en vererving van het stamgoed op de oudste zwaardmagen toonden weer die vorm van het erfgoed die in het begin der Middeleeuwen in Noord-Duitsland als „hantgemahele" en in het Saksenspiegel als „hantgemahl" van volvrijen en in de regel van lieden van ridderlijke geboorte optreedt...... Wederom maakt het Noorse recht en wel het Westnoorse reeds in de Middeleeuwen verschil tussen degene die een stamgoed (ôdal) erft, of die dit in uitzicht heeft, in holdr (= held, flink man) en de gewone oud- of gemeenvrije (ook bonde geheten). Ook bij de Angel-Denen uit de tiende eeuw bestond een verschil in waarde tussen hold en bonde, dat eveneens op bezitsverhoudingen berustte."

Hieruit blijkt ten eerste dat het woord adel van een Germaans gebruik is afgeleid dat aan een geslacht een onvervreemdbaar en ondeelbaar „erfbezit" toekende, waarvan het vruchtgebruik in de regel aan de oudste of – blijkbaar – aan de flinksten zoon (holdr = held) voorbehouden bleef. Aan de erfenis was ook verbonden de plicht tot een huwelijk en de begrippen: erfbezit, adel en monogaam huwelijk schijnen zozeer een eenheid gevormd te hebben dat bijvoorbeeld tot op heden in het IJslands de aanduiding „adhalkona" voor de huisvrouw bewaard is gebleven. Met andere woorden: adel was bij de Germanen een begrip dat het bezit betrof en wel klaarblijkelijk tot het in stand houden en vermeerderen van kostbare bloedwaarde. Wij zullen zien dat deze Germaanse opvatting van de adel nog het langst in Engeland bewaard is gebleven.

Laten we ons eens het volgende indenken: In een streek of in een land bestaan een vast aantal erfgoederen. De erfopvolging op elk erfgoed is telkens slechts voor één zoon mogelijk, die tegelijkertijd door bewezen prestaties zich deze onderscheiding waardig tonen moet. Met het aanvaarden van de erfelijke bezitting verbindt zich de plicht tot een huwelijk, overeenkomstig de hiervoor ontwikkelde gedachten, dat het heilige haardvuur steeds door hetzelfde bloed behouden moet blijven. Aan deze huwelijksgedachte is verbonden monogaam huwelijk op het erfelijk bezit en de voorstelling dat het bloed van de voorvader zo rein mogelijk op het nageslacht over moet gaan, dus uitsluitende beoordeling van de echtgenoot met het oog op het nageslacht, dat wil zeggen teelt. Met andere woorden: Op het erfgoed

kwamen alleen de besten uit het jonge geslacht tot een huwelijk en werden daarmee de stichters van het komende geslacht. Deze besten vormden dan de eigenlijke adel, terwijl hun broers en zusters, zover zij niet eveneens op een erfgoed tot een huwelijk kwamen, vermoedelijk niet meer tot de eigenlijke adel gerekend werden, hoewel zij natuurlijk naar het bloed van de adel afstammen. Over het algemeen trouwden de zonen zonder erfdeel niet of zij moesten zich buitenslands een huwelijksmogelijkheid verschaffen. Aan zulke niet-ervende zonen dankt bijvoorbeeld het Noormannenrijk op Sicilië zijn ontstaan; de stichters hiervan en de door hen in het land geroepen Noormaanse adel waren zulke uitgeweken nazaten der Noormaanse edelen uit Noord-Frankrijk: dit verschijnsel is volkomen gelijk aan de „Reislauf" (op reis gaan) der niet-ervende Zwitserse boerenzonen. Het ongetrouwd blijven der niet-ervende zonen bleef hier en daar tot in de negentiende eeuw in zwang; deze zonen heetten bij de adel „jonker", bij de boeren „oom".

Waren op de Germaanse bezittingen de volwaardige echtverbintenissen doorgaans beperkt in aantal, toch kwam steeds het beste uit de jeugd tot vermeerdering; deze besten behoefden zich uit de aard der zaak ook geen zorgen over het aantal hunner kinderen te maken, ja, een talrijk nakroost schijnt zelfs plicht geweest te zijn. Zo werkten de erfgoederen als filters die het bloed der afzonderlijke geslachten tot steeds hogere volmaaktheid uitzeefden. Daarmee wordt het verklaarbaar dat de Germaanse adel bij enige stammen tot een zuivere volbloedteelt kwam die principieel geen vreemd bloed in het adellijke geslacht binnenstroomde liet.

Van bijzondere voorrechten van de adel op het een of andere gebied horen we niets. De in de kringen der volkshuishoudkundigen dikwijls voorkomende opvatting dat de Germaanse boer aan de adel onderdanig was, zoals een horige aan zijn landheer, is uit het Germaanse recht nergens aan te tonen. Zelfs wanneer we slechts een heel los verband tussen landheren en horigen aannemen, zou het eigenaardige – men zou haast zeggen: volmaakt sociale – ding (thing)-recht van de Germaanse boer niet te verklaren zijn. Von Amira zegt bijvoorbeeld: „De Germaanse oergrondwet ruimde geen plaats in voor heersersgeweld van enkelingen. Het staatshoofd was de landsvergadering. Buiten haar en de vergadering van honderd waren er geen andere staatsbestuurders dan ambtenaren die door de 'landsvergadering' gekozen werden...... Bepaalde grondlijnen vinden we bij het Germaanse koningschap in dezelfde vorm terug, bijvoorbeeld de persoonlijke verantwoordelijkheid van de koning voor zijn functies. Anderzijds ontbreekt de oud-Germaanse koning elke zelfstandige wetgevende macht. Hij heeft in de landsvergadering geen beter stemrecht dan de eerste beste vrije boer." Naar Germaanse opvatting was elk voorrecht steeds enkel en alleen een beloning voor volbrachte of te volbrengen plichten en ook dan nog evenredig aan de omvang der plichten, niet echter naar de maatstaf van een door niemand gevraagde prestatie. De Germaan was doordrongen van de gedachte: Macht is alleen dan recht wanneer zij dienst betekent.

Wanneer dus de volkshuishoudkunde het standpunt vast wil houden dat de Germaan landheer was, dan kan zij haar bewering alleen dan volhouden als zij de Germaanse boeren tezamen met de Germaanse edelen tot landheren stempelt. Maar dat heeft geen zin, omdat het bij de landheerentheorie in de volkshuishoudkunde slechts daarom te doen is tussen de Germaanse edelen en de Germaanse boeren een deelstreep te trekken met het doel dat men de edelen tot landheren, de boeren tot pachters maakt. Daarmee poogt men te verklaren waarom de uitbreiding van het leenstelsel de oude gemeene rechten en vrijheden der Germaanse boeren vernietigd heeft en in een christelijke grondheerschappij veranderde.

In het voorafgaande hoofdstuk zagen wij echter dat deze dingen veel eenvoudiger te verklaren zijn. Bovendien is de landheerentheorie der volkshuishoudkunde in tegenspraak met de rechtsgeschiedenis,

de kolonisatiegeschiedenis en ook met het woord „boer” zelf, zoals op bladzijde 51 uitgelegd werd. Veel dichter bij de waarheid komt een veronderstelling die bijvoorbeeld E. Mayer in zijn onderzoekingen over de oer-Germaanse adel naar voren bracht, namelijk dat de Germaanse boeren ontstaan zijn uit de jongere zonen der Germaanse adellijke geslachten die een gezin mochten stichten maar toch aan de stam van de oudste zoon, in zekere zin ook zijn nageslacht, ondergeschikt bleven. Wij vatten nu samen: Door het geven van erfgoederen die door de erfgenaam slechts na bewezen geschiktheid verkregen werden en waarvoor huwelijkswetten met een bepaalde teeltopvatting golden, werd bij de Germanen het bewezen leidersbloed niet alleen vastgehouden maar het werd ook vermeerderd en dus bewust geteeld. Van bijzondere voorrechten bij de adel is niets te bespeuren, zodat men niet van een adellijke kaste kan spreken. De Germaanse adel schijnt in de grond van de zaak niets anders geweest te zijn dan de uit het fundament der, met de wereldbeschouwing overeenstemmende, erfelijke ongelijkheid van het mensdom opgebouwde indeling van het volkslichaam naar bloedstammen met verschillende aanleg, met als doel een uitgebreide voorraad van goede erfmassa’s voor het kiezen van geschikte leiders. Het Germaanse volkslichaam was daarom in het raam van zijn toenmalige taak een volledig ingedeeld geheel, dus een echt levend bouwwerk, met levendige inhoud en een doelmatige indeling.

Al gold de wet: „Gelijk recht voor allen”, toch werd niet van allen hetzelfde geëist, maar van ieder datgene wat men op grond van zijn erfelijke aanleg van hem verwachten mocht. Van deze Germaanse grondgedachte moeten we uitgaan als we een nieuwe adel voor ons volk willen scheppen.

De schepping van een nieuwe adel op grond van erkende erfbezittingen is heden ten dage reeds in een Europese staat ten uitvoer gebracht, namelijk in Hongarije. Het is de rijksbestuurder Horthy die dit volbracht. Voor ons is van belang dat het succes van Horthy op dit gebied ons de zorg ontneemt of het zin of doel heeft de oud-Germaanse begrippen omtrent de adel weer in een nieuwerwets gewaad te doen herleven. Horthy heeft in elk geval bewezen dat deze weg begaanbaar is. We willen eerst eens zien hoe Horthy zijn doel bereikte.

Horthy wilde in de eerste plaats tegenover de ontwrichting van het bolsjewisme dat Hongarije bedreigde een andere gedachte stellen. Het bolsjewisme is in zijn diepste wezen niet anders dan een Tartaars marxisme, dat wil zeggen een nieuwerwets nomadendom. Het bolsjewisme is eigenlijk, hoewel aanvankelijk met andere middelen, precies hetzelfde wat de aanvallen der nomaden als de Hunnen, Hongaren, Tartaren, Turken enz. op het Germaanse Europa steeds zijn geweest. Horthy stelde tegenover deze roofzuchtige en verwoestende geest van het bolsjewisme de gedachte: vaderland, bodem en bloed; het kwam in de eerste plaats aan op de bodemverbondenheid der Hongaren; hiermee werd de oude nomadische geest der Hongaren vervangen door een Germaanse. Daarbij was het ook verantwoordelijkheidsgevoel voor de toekomst toen Horthy ervoor zorgde dat het Hongaarse volk in rijke mate leidersgeslachten tot zijn beschikking had; misschien was hij zich ook bewust dat de oude Hongaarse adel wat zijn aantal betreft niet meer in staat was de zelfstandig geworden Hongaarse staat in de toekomst van een groot aantal leiders te voorzien.

Treitschke zegt ergens dat in de lotgevallen van een volk per slot van rekening niet zozeer de kennis beslist als wel het karakter, dat wil zeggen de vastheid van karakter bij de mens. Op grond van een dergelijk gedachtengang besloot Horthy dat de wereldoorlog van 1914-1918 geleerd had dat de frontsoldaten die vier lange oorlogsjaren doorstaan hadden ongetwijfeld een keur uit het volk vormden wat vastheid van karakter en bruikbaar leiderschap betreft; hij meende in elk geval geen fout te begaan wanneer hij trachtte het nageslacht van deze frontsoldaten zo talrijk mogelijk voor het Hongaarse volk te behouden.

Hij bracht de beproefde frontsoldaten uit de wereldoorlog bijeen – en wel zonder onderscheid officieren, onderofficieren en gewone soldaten – in een „Heldenbond". Elk lid van deze heldenbond werd met een klein landgoed, een zogenoemd helden- of adelsdomein beleend. De tegenprestatie van de beleende, zowel tegenover de heldenbond als tegenover de staat als beschermheer van de heldenbond, bestaat echter niet in geldelijke of andere economische waarden maar uitsluitend in zedelijke verplichtingen.

In de eerste plaats moet de beleende door een onberispelijk leven aan het Hongaarse volk een leidend voorbeeld geven, verder in trouw aan het vaderland uitmunten en ook in zijn huis deze geest aankweken; ten slotte door het huwelijk met een onberispelijk meisje ervoor zorgen dat hem een talrijk, gezond en waardevol nakroost geboren wordt.

Met deze maatregelen hoopt Horthy „uit die laag der bevolking die ongetwijfeld de meest waardevolle en gezonde is een nieuwe stand in het leven te roepen waaraan ieder een voorbeeld kan nemen en die de deugden van het Hongaarse ras onverganklijk onderhoudt". Aan de adeldomeinen is een adeltitel verbonden die alleen voor de beleende geldt; hierbij volgde Horthy klaarblijkelijk het Engelse gebruik. Het adeldomein behoort tot het adelkapittel waaraan ook de beleende gehoorzamen moet. Het adelkapittel regelt onder andere de erfopvolging op de adeldomeinen; erfgenaam is alleen de oudste zoon, tenminste wanneer er geen bezwaren tegen hem zijn in lichamelijk, geestelijk en zedelijk opzicht. Overeenkomstig de leengeschachte van de gehele instelling vindt een schadeloosstelling der broers en zusters van een erfgenaam niet plaats, doch worden de broers naar hun bekwaamheid bij voorkeur in de staatsdienst opgenomen of bij het uitgeven van een nieuw adeldomein bij voorkeur bedeeld. De zonen van in de oorlog gesneuvelden staan, zolang hun geschiktheid blijkt, met de uitwijkende zonen van het adeldomein gelijk.

Het land voor de adeldomeinen is uit vrijwillige giften ontstaan, hetzij in de vorm van het afgeven van land of door geldsommen die het adelkapittel in staat stellen land op de goederenmarkt te verwerven. Opmerkelijk is dat niet iedereen iets aan het adelkapittel mag schenken, maar slechts zulke Hongaren die in hun persoon en hun beroep onberispelijk zijn. De namen van de gevers worden bekendgemaakt.

Als we dat wat Horthy geschapen heeft tot in zijn diepsten grond doordenken, dan moeten we vaststellen dat Horthy – het is van ondergeschikt belang of hij het bewust of onbewust deed – de oud-Germaanse adel weer deed herleven en deze om zo te zeggen in een modernen staat heeft ingeschakeld. Zou Horthy alleen beproefde frontsoldaten van landgoederen voorzien hebben als dank voor hun verrichtingen en om hen in zekere mate aan zich te verbinden, echter zonder van hen de uitvoering van een zedelijke taak te verlangen, dan had hij enkel en alleen het op de pandgedachte steunende middeleeuwse leenstelsel herhaald. Maar juist de beleening met als oogmerk de verworteling van een geslacht en het voortbrengen van een waardevol nageslacht bewijst dat het hier slechts uiterlijk om een herhaling van het middeleeuwse leenbegrip gaat; in werkelijkheid wordt echter weer aan de oudste Germaanse begrippen omtrent adel aangeknoopt.

Evenals de Germanen wordt ook Horthy bezield door de gedachte dat iedere zedelijke verheffing van een volk afhankelijk is van het bevorderen van waardevol erfgoed in een volk, niet echter in de eerste plaats van de verzorging van de enkeling.

Want de begaafdheid van een volk ligt verankerd in de erfmassa's van zijn geslachten en is eigenlijk de enige waarde waarmee het volk te doen heeft, omdat alle andere waarden zich slechts door deze begaafdheid kunnen ontwikkelen. Uit niets komt niets.

Het begaafde erfgoed van een volk is daarom het enig goed dat werkelijk waarde heeft. Dit is een waarheid die menigeen onder onze tijdgenoten zeer ongewenst in de oren klinkt, maar desniettemin een hoeksteen voor alle culturele vorderingen vormt. Gedachteloos of moedwillig verguisde begaafdheden zijn niet te vervangen en zijn onherroepelijk verloren. Dit feit wordt grotendeels door de oorzaken van het verval van staten en zeden in de geschiedenis bewaarheid; deze oorzaken zijn in het licht der natuurwetenschap geen raadsel meer, maar zijn heden voor ieder duidelijk. Hier stelt de door onze vooruitgangswaan ontwijde goddelijke natuur ons met een verheven glimlach voor ijzeren wetten wier ja of nee geen duisterling of minderwaardige wil erkennen, omdat deze wetten hem veroordelen.

Het denken van vele Duitse mensen uit deze tijd is nog door de ideeën van het marxisme verduisterd en daarom verzet men zich tegen de wetenschappelijke erkenning van de erfelijke ongelijkheid van het mensdom. Maar het marxisme bekommert er zich helemaal niet om hoe de waarden ontstaan. Met de blinde bekrompenheid van zijn nomadische uitbuitingsdrift staart het slechts op die opgave hoe de goederen en de waarden in deze wereld het best te gebruiken zijn, zonder ook maar een enkele gedachte aan de wetten te verspillen die het scheppen van deze waarden bepalen: het marxisme bekommert zich even weinig over de vraag naar de wetten die de waarden scheppen als een koe over de vraag hoe het hooi tot stand kwam dat zij net verorberd heeft. Het liberalisme staat hierin niet ver van het marxisme af: het heeft weliswaar de economische wetten der waardeschepping en der goederenproductie begrepen en beaamd, maar het volhardt toch in een zuiver materialistisch denken en wil niets weten van de door het leven bepaalde en eigenlijk beslissende krachten die de waardescheppende mens vormen en vooropstellen; het gelooft aan die wetten minachtend voorbij te kunnen gaan.

Aan het liberalisme en het marxisme is het te wijten dat deze wetten door het volk zo bespot en verguisd worden. Slechts daardoor is het te verklaren dat een volk met zulke hoge begaafdheden als het Duitse de dwaasheid begaat om de gezonden voor de minderwaardigen te laten werken, ja, door een verstrekkende – naar het heet: sociale – wetgeving bovendien nog zorg te dragen dat aan deze minderwaardigen zo groot mogelijke levenskansen geboden worden, terwijl vele waardevolle leden der maatschappelijke samenleving van iedere hulp verstoken blijven.

Of is het soms geen dwaasheid – met het oog op de erfelijke waarden in ons volk – dat gezonde jonge echtparen geen woning kunnen vinden, terwijl men reusachtige sommen voor een zo geriefelijk mogelijke inrichting van gevangenissen en gekkenhuizen uitgeeft!

Horthy heeft volkomen gelijk: Maatregelen treffen die het vooruitkomen en de vermeerdering der waardevollen begunstigen, terwijl tegelijkertijd de vermeerderingsmogelijkheid der minderwaardigen geremd wordt.

Alleen dit reinigt een volk op den duur van waardeloze bestanddelen in zijn erfmassa, waardoor het ten slotte steeds gaver wordt.

Het was juist gezien dat Horthy begon met het scheppen van een nieuwe adel, omdat voor de uitvoering van een staatsgedachte die van de waardevolle persoonlijkheid uitgaat een beproefd en geschoold leiderskader van even groot belang is als het officierskader van een leger.

Voor de opgave die wij ons gesteld hebben kunnen we in elk geval, zowel uit de oud-Germaanse overlevering omtrent de adel als uit hetgeen Horthy tot stand heeft gebracht, vaststellen dat erfbezit, dat wil zeggen erfgoederen voor een nieuwe adel noodzakelijk zijn. Bij elke andere oplossing zou ook de bestendigheid van het geschapene lijden, omdat de gestichte gezinnen al te gemakkelijk van

onberekenbare toevalligheden afhankelijk worden, zoals de geschiedenis ook bevestigt; bovendien zouden ongunstige uiterlijke omstandigheden tot kinderbeperking voeren, waardoor de grondgedachte van de gehele poging gevaar zou lopen, of – en dit is wel het belangrijkste – de opvoeding der kinderen vindt onder ongunstige omstandigheden voor ziel en lichaam plaats.

In elk geval is het een feit dat het Germaanse gezin zonder het tegenwicht van eigen landbezit zich nooit in de stad kon handhaven of gedijen. Dit leert ons bijvoorbeeld uitvoerig de geschiedenis van Lübeck en de omvangrijke oorkonden van die stad. Andere rassen en volken schijnen voor het stadsleven en een volledige breuk met het landleven beter geschikt te zijn, misschien omdat hun voorvaderen eens als nomaden aan een ongeregelde levenswijze en aan steenrijke woestijnen of boomloze steppen zonder groen en bloemen gewend waren.

De Germaan heeft geen aanleg voor het stadsleven, dit weten we uit de geschiedenis. Waar de Germaan stadsbewoner werd geschiedde dit veelal gedwongen en is hem dit zonder het tegenwicht van landbezit nooit goed bekomen.

Het is wel zeer opmerkelijk dat alle Germaanse stammen uit de tijd der volksverhuizing angstvallig vermijden zich in de Romeinse steden te vestigen. Nog in de elfde eeuw zijn bijvoorbeeld in Lombardije de kleine landbezitters, de valvassoren, de mensen met het zuiverste Longobardische bloed. Vanaf de Nedersaksische koning Hendrik I – die meestal door het lot besliste wie er in de door hem gestichte steden moesten wonen, omdat de Sakser het land niet wilde verlaten – tot aan de Angelsaksen van het hedendaagse Engeland – die zich liefst een woning buiten de stad zoeken – is de afkeer van de stad aan te tonen.

Omdat de Duitse levenswijze Germaans is moeten we ook op deze levensvoorwaarden letten als we willen bereiken dat de Duitse zeden zich in een opwaartse lijn ontwikkelen. Op welke wijze erfgoederen kunnen ontstaan, wordt in een der volgende hoofdstukken uitvoerig beschreven. Een punt wil ik hier reeds ter sprake brengen, namelijk hoe moeten we dit erfgoed noemen. Horthy spreekt van een „Adeldomein". Een domein is een kroongoed; voor Hongarije kan het woord „Adeldomein" heel goed gebruikt worden. Dit woord kunnen wij echter niet gebruiken, ten eerste omdat het zeer twijfelachtig is of in Duitsland wel ooit een monarchie terugkeert en ten tweede omdat zelfs een nieuwe monarchie, bij de huidige stand van zaken alleen in de vorm van een Germaans koningschap denkbaar zou zijn en dit uiteraard niet over „domeinen" kan beschikken. Het woord „Adelgoed" voor een erfbezitting ligt wel voor de hand, omdat het de betekenis van het oude Germaanse woord „adel" het dichtst nabij komt.

Er zijn echter bezwaren, bijvoorbeeld ons volk kent de Germaanse betekenis van het woord adel niet meer en dit zou aanleiding geven tot misverstand; nog belangrijker is het feit dat in Oost-Elbië nog heden verscheidene landgoederen de naam „Adlig Gut" (adellijk goed) voeren en zo ook bij het kadaster ingeschreven staan. Het woord „adel" wil de schrijver daarom bij de uiterlijke benaming der erfgoederen vermijden.

Daarom neem ik liever het woord: Hegehof. In dit woord komt het verzorgen (hegen) van bloed en bodem onmiskenbaar tot uitdrukking.

Horthy gaf aan de bezitters van een adeldomein een adellijke titel. Deze titel is van principiële betekenis. Om dit te kunnen beoordelen moeten we echter in het kort de betekenis van een adellijke titel duidelijk maken.

In het voorafgaande hoofdstuk zagen we reeds dat de Germanen het aanspreken met een adellijke titel niet kenden en dat het titelgebruik pas vanuit Byzantium, dus onder oosterse invloed, tot de Germanen doordrong (vergelijk bladzijde 25). Het zou ook onzinnig geweest zijn als de Germaanse edele zich door de Germaanse boer met een titel had laten aanspreken, want hij was adellijk door zijn wezen en bevestigde dit door zijn prestaties, niet echter door een uiterlijke schijn en elke titel, terecht of ten onrechte gedragen, gaat uit van de schijn.

In het begin der Middeleeuwen gebruikte men de titel: Vrije en edele Heeren. Deze titel duidde uitsluitend bezit en afstamming aan en ging later over in de titel: baron. Daarentegen zijn alle andere benamingen die later ook adellijke titels werden, ook de overbekende titels uit de Duitse geschiedenis, oorspronkelijk geen adellijke titels geweest, maar ambtsaanduidingen: dit geldt zelfs voor de titels „hertog" en „markgraaf".

De graven waren aanvankelijk niets anders dan de belastingambtenaren der Karolingers, waarschijnlijk grotendeels zonder adellijk Germaans bloed, hoogstwaarschijnlijk stamde een deel niet eens van volvrijen af. Als de ambtenaren van de landraad in deze tijd eens erfelijke ambten kregen en de bezitters van deze erfelijke ambten zich na een bepaalde tijd als adellijken beschouwden, de ambtelijke titel „Landraad" dus een adellijke titel werd, dan hadden we precies dezelfde ontwikkeling.

Beschouwt men de op bladzijde 30 aangetoonde tegenstelling tussen de laat-Romeinse en de Germaanse bestuursopvattingen, dan zal men moeten toegeven dat onder de graven van Karel de Saksenslachter ongetwijfeld ook edelen waren. Maar het wezen van het Frankische gravenambt maakt het onwaarschijnlijk dat juist de edelste Franken zich tot deze dienst meldden; zelfs kan men aannemen dat de Karolingers, vooral Karel de Saksenslachter, zo veel mogelijk vermeden om edelen en volvrijen, die immers wel eens te zelfstandig en lastig konden worden, als graaf in dienst te nemen.

Hoe nu in Duitsland de titel „Vrije en edele Heeren" ontstond is nog niet opgelost. Vermoedelijk hebben de Duitsers eenvoudig het bij hen binnengedrongen on-Germaanse titelgebruik naar hun opvattingen omgevormd, waardoor dan deze titel ontstond die in de Middeleeuwen de echte adel onderscheidde. Alle overige Duitse adellijke titels zijn eerst later ontstaan.

Een ding zou echter in de ontwikkelingsgeschiedenis van ons volk van belang worden.

Oorspronkelijk werd ook in Duitsland de Germaanse opvatting gehuldigd dat alleen een grondbezitter van adel was. Deze opvatting is tot op heden in Engeland bewaard gebleven, immers – behalve de erfelijke „baronets" – zijn slechts de landgoedbezitters dragers van een adellijke titel. Een lelijk koekoeksei was het dat in de riddertijd de adellijke naam en gedeeltelijk ook de adellijke titel zonder onderscheid aan alle zonen der edelen ten deel viel, of zij nu land bezaten of niet. De gevolgen van dit gebruik zijn veel groter geweest dan men aanvankelijk zou aannemen: nadere bijzonderheden hierover vindt men in het slothoofdstuk van dit boek. Even vermelden we nog dat het hierboven omschreven gebruik uit de riddertijd een der hoofdoorzaken is dat zich in Duitsland zo moeilijk een onveranderlijke bovenlaag kon vormen en dat er zo gemakkelijk wrijvingen tussen de adel en de andere delen van het volk ontstonden. Als nu de bezitters van een landgoed de adellijke titel en een adellijke naam mochten dragen, hun broeders en zonen echter gewone burgers bleven – zo is het in Engeland! – zou er nooit een scherpe afscheiding tussen adel en burgers kunnen ontstaan.

De grondwet der Duitse Republiek van 1918 heeft helaas dit vraagstuk op een heel ongelukkige manier opgelost. In plaats dat men radicaal aan de uit de riddertijd stammende adellijke titels en namen een

einde maakte, door beide af te schaffen, werd er in artikel 109 bepaald: de adellijke voorrechten worden opgeheven; adellijke aanduidingen gelden slechts als deel van de naam. Daarmee werd de adellijke naam een verlengstuk van de burgerlijke naam. Dus niet meer „Prinz Wilhelm” maar „Herr Wilhelm Prinz von Preussen”, waardoor „Prinz von Preussen” de burgerlijke toenaam is geworden en „Wilhelm” de achternaam. Men kreeg nu dikwijls zeer lange namen. De burgerlijke toenaam: Graf von Posadowski–Wehner Baron von Postelwitz (zonder komma) is wel een hele mondvol.

Nu stonden de dingen precies op zijn kop. Was de heidense adel nog een zuivere, naar de prestatie opgebouwde geslachtsadel, was de middeleeuwse christelijke adel, hoewel naar een ander principe opgebouwd, toch overigens evenzeer gewaardeerd als de heidense adel, thans is echter de mogelijkheid geschapen dat zelfs de onbekwaamste met een adellijke naam kan rondlopen zonder daarvoor enige prestatie te hebben geleverd. In het dagelijks leven zal het bovendien veel voorkomen dat bij de maatschappelijke waardering de domste hansworst met een adellijke naam de voorkeur krijgt boven vele bekwame burgers, omdat men nu eenmaal een aangenomen gewoonte niet zo gemakkelijk prijsgeeft. Ook bij de grondwet der Duitse Republiek van 1918 is de kloof tussen adel en burgerij gebleven: al is er wettelijk geen verschil meer tussen adel en burgerdom, praktisch is dat blijven bestaan. Zo is niet alleen het ontstaan van een gelijkvormige bovenlaag, ontstaan uit beproefd leidersbloed, onmogelijk gemaakt, nee – en dat is eigenlijk het ergste! – door de onbekwame en dikwijls ook onwaardige dragers van adellijke namen wordt de gedachte aan een erfelijk leiderschap in ons volk ondergraven en er worden geheel verkeerde voorstellingen over de adel, zowel in adellijke kringen zelf als bij de burgers gevormd.

Indien artikel 109 van onze Rijksgrondwet van 1918 zijn ontstaan niet dankt aan gedachteloosheid, dan zou men geneigd zijn te denken dat het met bewust opzet gemaakt is om de gedachten aan een erfelijke keur van leiders in ons volk te doen verdwijnen. Voor het hier ontwikkelde denkbeeld der Hegehöfe is er na het besprokene en bij de huidige stand van zaken slechts één mogelijkheid: terugkeren naar de Germaanse eigenlijk oorspronkelijk Duitse denkbeelden en uitsluitend de met een Hegehof begaafde Duitser de adellijke titel en de adellijke naam toekennen.

IV.

Over enkele grondvragen van de Duitse landbouw

Liever de zwaarste luxe-belastingen, liever accijnzen op alle elementen, dan het zweet van de landman belasten.

- **Motz.**

De stedeling van tegenwoordig heeft zo volledig alle begrip voor de levenswetten van de landbouw verloren dat men bij hem helaas niet kan veronderstellen dat hij inzicht heeft in de dingen die voor de landbouw werkelijk noodzakelijk zijn. Maar ook de landbouw zelf begint reeds – twijfelend aan zichzelf – de ontaarde denkwijze van de stedeling over te nemen. Men heeft zich door de inblazingen van "moderne" tijdstromingen laten verleiden de deuren te openen voor een geldwezen dat met de grondbeginselen van de landbouw geen rekening houdt. Men zou hierbij gelaten kunnen toezien, ware het niet dat met de schijnbare vooruitgang in werkelijkheid de ergste ontwrichtingen zich bij het volk voltrekken die men zich kan voorstellen. Dit maakt het noodzakelijk enige grondvragen van de Duitse landbouw te bespreken, omdat ik bevreesd ben dat anders mijn Hegehof-voorstel door de lezers niet begrepen wordt, of dat door onduidelijke begrippen vergissingen ontstaan.

Het economische denken van ons volk is abnormaal geworden en men is ernstig van mening dat alles wat het geldverkeer bevordert tegelijkertijd een culturele vooruitgang is. Waren dergelijke afwijkingen in het economisch denken van ons volk niet opgetreden, dan was het ook niet mogelijk geweest dat bepaalde valse voorstellingen over de landbouw zich zo muurvast in de hoofden van vele Duitsers konden vastzetten, zoals helaas nu het geval is. Onze grootvaders gingen wat dit betreft met meer zekerheid op hun gevoel af; zij hadden nog niet het verband met grond en bodem verloren.

De kern van het hier besprokene is dat men aan de bodem zijn zedelijke en zijn levenswettelijke opgave ontnomen heeft en hem gedeeltelijk tot een productiemiddel voor de uitbuitingslust van de bezitter liet worden. De oorzaak van het kwaad ligt in de afkeer die ons volk van de Germaans-Oud-Duitse eigendomsbegrippen heeft. Nu mag men erover twisten of deze afkeer voor onze handel en voor onze industrie iets verkeerds was. Voor een denkend mens staat het vast dat hij voor de landbouw en daarom voor ons volk noodlottig is geweest.

Het Germaanse eigendomsbegrip kan niet gescheiden worden van de Germaanse grondgedachte dat de familie een opeenvolging van geslachten is. Dit sproot voort uit het Germaanse godsbegrip, evenals de wereldbeschouwing der Germanen; we hebben op blz. 50 reeds het voornaamste daarover gezegd; in dit verband wijzen we nog eens op het uitstekende werk van Kummer: *Midgards Untergang*. Op dezelfde wijze als sedert de aanraking der Germanen met het Romeinse Rijk der Caesaren een strijd ontstaat tussen Germaanse en laat-Romeinse opvattingen omtrent de staat en het staatsbestuur, speelt zich een worsteling op het gebied van het eigendomsbegrip af. Dit is iets natuurlijks, omdat de opvattingen over de staat en het eigendom min of meer in een wisselend verband tot elkaar staan.

De patriciërsgeslachten van het oude Rome waren Indogermaans. Kan men reeds tussen oud-Indogermaanse en Germaanse rechtsopvattingen geen principieel verschil aantonen, omdat beide zeer duidelijk hetzelfde rassenstandpunt innemen en oorspronkelijk in dezelfde omgeving gevormd werden,

dan moet men in dit geval van de Romeinse patriciërs zeggen dat de oud-Romeinse en de Germaanse rechtsopvattingen wel zeer veel op elkaar lijken. In het bijzonder is tussen de oud-Romeinse en de Germaanse opvatting over de verhouding van de geslachtsgedachte tot de bodem geen verschil vast te stellen. Het grondbezit van een gezin is geen private aangelegenheid van het gezinshoofd, maar een deel van de gezinsgedachte in de zin der geslachtsorde; daarmee is het IK, ook het IK van de heer des huizes, steeds maar een deel van zijn geslacht en door zijn plaats in het geslacht, als een geheel van hogere orde, verplicht tot dienst aan de bodem met het oog op het geslacht en diens voortbestaan. De egocentrische bezitter van grond is zowel het oud-Romeinse als het Germaanse rechtsgevoel vreemd, omdat iedere aanspraak op grondbezit waarbij het IK middelpunt is, vanzelf het losmaken van het IK uit de geslachtsgedachte tot gevolg heeft. Toch heeft dit op de achtergrond stellen van het IK ten bate van het geslacht in het geheel niets met bodemcommunisme te maken, evenmin met het Russische mir, die eigenaardige instelling van het gezamenlijk recht op de grond.

Mir is de boerse dorpsgemeenschap in Rusland en tegelijk het gemeenschappelijk grondbezit der boerengemeente. Deze vorm van grondbezit dateert uit de 17de eeuw. Waarschijnlijk is de mir ontstaan door de algemene lijfeigenschap en een van iedere “ziel” geheven belasting, waarvoor de gemeente (niet dus ieder apart) moest zorgen en deze per hoofd moest afdragen. Omdat elk lid van de mir dezelfde lasten droeg, deelde men aan ieder een even groot deel van het gemeente-eigendom toe: het nodige evenwicht tussen rechten en lasten herstelde men regelmatig door een herverdeling die om de 15 jaar plaatsvond. Deze Russische mir, die de communistische gedachtengang zeer nabij komt, hoewel nergens geheel, is de eigenlijke reden dat het Russische boerendom zich tegen het communisme niet zo onwankelbaar te weer kon stellen als onze boeren in de jaren na 1918 tegenover het communisme vanzelfsprekend deden.

De Russische mir verschilt met de Indogermaans-Germaanse bodemverbondenheid dus in het bijzonder hierin dat de eerste slechts naar een gemeente als één geheel ziet en daaraan de geslachtsgedachte ondergeschikt maakt, dus ook bijvoorbeeld een huwelijk zonder voldoende bestaansmogelijkheid kent, en de tweede principieel het IK en het volk ondergeschikt maakt aan de geslachtsgedachte. Dit mag nu slechts een klein verschil lijken, waardoor deze beide vormen op het punt der bodemverbondenheid van elkaar gescheiden worden. Maar dit verschil is toch van zeer principiële aard, omdat de geschiedenis leert dat de rangschikking van de gezinsgedachte bij de Russische mir onder het geheel der gemeente bij versobering der voedingsmoeilijkheden noodzakelijkerwijs tot een achteruitgang van het gezin moet voeren en aangezien alle moraal op de bodem van het gezin ontstaat ook tot achteruitgang in de zeden. Omgekeerd stelt de Indogermaans-Germaanse opvatting het gezin of het geslacht niet boven de stam, want de stam is de som der geslachten – dus niet, zoals bij de mir, de som van alle zielen – wel echter stelt zij de levensmogelijkheid van de geslachten boven al het andere. Weliswaar is men op deze wijze wel genoodzaakt bij dezelfde bodemoppervlakte en een stijgende bevolking het aantal nieuwe gezinnen te beperken, maar juist door deze maatregel wordt de gezinsgedachte gezond gehouden en daarmee tevens een levensvolle zede.

Geheel anders dan de twee eerstgenoemde is de communistische opvatting van het grondbezit, die eigenlijk alleen te verklaren is wanneer men aanneemt dat zij zich uit het afgrazingsgebruik van de nomaden ontwikkeld heeft. Strikt genomen beschouwt het communisme het IK slechts als een deel van de horde die het bezit van de horde mag gebruiken; weliswaar is daarbij het gezin niet bepaald uitgeschakeld, maar het wordt toch ook nergens gewaardeerd. Het communisme verschilt van de mir, wat dit laatste betreft, eigenlijk alleen hierin dat het het recht van de enkeling op het nuttig gebruik van de bodemopbrengst verkondigt, zonder daarbij bijzondere aandacht aan het gezin te schenken, of hoe

die opbrengsten tot stand komen, terwijl de Russische mir tenminste nog van het recht van elk afzonderlijk gezin op het bebouwen van een deel van het gemeente-eigendom spreekt, zonder zich daarbij tot de hoogte van de Indogermaans-Germaanse opvattingen te verheffen die het recht op het bebouwen van het land ondergeschikt maakt aan de geslachtsgedachte.

Het is jammer te moeten zeggen dat onze volkseconomen over het algemeen niet de moeite namen dit principiële verschil tussen “bodem”-communisme, de Russische mir en de Indogermaans-Germaanse bodemverbondenheid uit elkaar te houden en daarmede overeenkomstige duidelijke begrippen op te stellen. Zo wordt het verklaarbaar dat over het begrip bodemverbondenheid tegenwoordig zulk een heilloos verschil van mening bestaat.

De oorzaak waardoor de op het Germaanse grondrecht gelijkende oud-patricische opvatting zo geweldig veranderen kon dat zij in het laat-Romeinse recht een krasse tegenstelling met de Germaanse wordt, ligt in de binnenlandse staatkundige ontwikkeling van Rome.

Toen met de verovering van Carthago Rome de beschikking kreeg over de voornaamste verbindingslijnen van de handel in de Middellandse Zee, begon men steeds meer aan geld en handelswaarden te denken en de oud-patricische opvatting over het leven en de staat te veronachtzamen. Deze ontwikkeling begint na de eerste Punische oorlog en heeft aan het einde van de laatste reeds vaste vorm aangenomen, hoewel we eerst in de tijd van Caesar een scheiding kunnen maken tussen de oud-Romeinse en de nieuw-Romeinse staatsopvatting. Zo ontstond een Romeins recht dat met het oud-patricische niet meer veel overeenkomst vertoonde en met het Germaanse recht een volkomen tegenstelling vormde; in het gangbare begrip over de tegenstelling tussen het Romeinse recht en het Duitse recht is dit nog bewaard gebleven.

Wat het gezin betreft krijgen we in oud-Rome deze ontwikkeling dat de oud-patricische opvatting van het gezin als een schakel in de geslachtsketen – dus een verticale gezinsgedachte – zodanig verandert dat het gezin als een groep samenlevende mensen wordt beschouwd met het gezinshoofd (pater familias) als middelpunt – dus een horizontale gezinsgedachte.

Bij de oud-patricische opvatting over de opeenvolging der geslachten was het geslacht bij wijze van spreken een boom die met zijn wortels aan de bodem gebonden was. Het is daarom zeer natuurlijk dat de tot een geslacht behorende grond onverdeeld aan een erfgenaam overging, waardoor het eeuwig brandende haardvuur, de monogamie en het ondeelbare grondbezit een levende eenheid vormden en bleven. Met de verandering van de gedachte der opeenvolging der geslachten en de gedachte dat het gezin een groep samenlevende personen vormt met het gezinshoofd als middelpunt was in de grond van de zaak – hoewel dit niet terstond op het gebruik volgde – de ontworteling van het gezin bezegeld; omdat het van nu af aan hetzelfde bleef waar zich deze groep der gezinsleden bevond. Daarna duurde het niet lang of men kwam tot de opvatting dat het gezinshoofd onafhankelijk van de gezinsgedachte over het eigendom kon beschikken en als een volgend stadium in deze ontwikkeling moest hand in hand met het steeds meer vervlakkende gezinsbegrip dit gebeuren dat er een privaatrecht ontstond dat het IK op de voorgrond stelde. Deze rechtsvorm heeft het laat-Romeinse recht tot de uiterste consequenties uitgebouwd. Zulk een ontwikkeling van het Romeinse recht, namelijk die ener oorspronkelijke, in de meest uitgebreide zin gezinsbeschermende gedachte naar het onvoorwaardelijk aanvaarden van de onafhankelijkheid van het IK, voerde niet alleen tot een staatsopvatting die het volk louter als een som van individuen beschouwde, maar ondermijnde ten slotte ook de gezinsgedachte. In twee richtingen, die we hier in ogenschouw zullen nemen, had deze ontwikkeling een bijzondere uitwerking: ten eerste, het

huwelijk was niet meer een aangelegenheid die uitsluitend het geslacht, het verwekken van kinderen betrof, maar het werd een zuivere persoonlijke aangelegenheid waarbij voor het verwekken van kinderen alleen de enkeling verantwoordelijk was; ten tweede, de grond was nu een zuiver persoonlijk bezit geworden en niemand dacht er meer aan deze nog als een voorwaarde voor de voeding en het onderhouden van een gezin te beschouwen. Met andere woorden: de zedelijke band tussen huwelijk en onverdeeld grondbezit was volkomen verbroken.

De Germanen brachten een voorstelling van het huwelijk mee welke volkomen gelijk was aan die der oudste patriciërs. Zo volkomen dus als het oud-Romeinse en het laat-Romeinse huwelijksrecht tegenover elkaar staan, staan ook het laat-Romeinse en het Germaanse huwelijksrecht tegenover elkaar. Nu beslisten de Germanen de volksverhuizing in West-Europa in die zin dat zij de heersers in West-Europa werden. Het spreekt vanzelf dat daarmee aanvankelijk het Germaanse recht toonaangevend werd, of daar waar het Romeinse recht niet terstond vervangen werd, dit toch beïnvloedde. Aan de andere kant veranderde het Germaanse recht zodanig dat het laat-Romeinse er zijn invloed op uitoefenen kon.

De in Italië gestichte Germaanse staten namen betrekkelijk spoedig de laat-Romeinse rechtsgedachte over. Dit geldt zeer in het bijzonder voor het rijk der Longobarden. Hoewel ook hier de invloed van het christendom niet te loochenen valt, speelt toch nog een andere omstandigheid een rol die we beslist moeten kennen: het laat-Romeinse recht kwam vooral de handel ten goede. De handel gedijt het best in de stad. De Germanen vestigden zich echter buiten de stad en leefden naar hun rechtsopvattingen op het land. Hierdoor bleef de stad betrekkelijk vrij van Germaanse invloed, wat tot gevolg had dat de laat-Romeinse rechtsgedachte juist in de Romeinse steden gehandhaafd bleef. Onder deze omstandigheden moesten de steden eerst naar een ontwikkeling gedrongen worden die hun een economisch overwicht op het platteland verschafte; dit bracht de natuurlijke ontwikkeling der dingen vanzelf teweeg. Door deze economische overheersing van de stad zou later de overwinning van de laat-Romeinse rechtsgedachte over de Longobardische beslist worden.

In het Frankische rijk liep de ontwikkeling enigszins anders, omdat door de overwegende meerderheid der Germanen eerst een verdwijnen van de Germaanse staatsopvatting noodzakelijk was eer het laat-Romeinse recht overheersend werd. Daarom staat hier het doordringen van dit recht in rechtstreeks verband met de staatsopvatting. We hebben reeds aangetoond hoe het Franse absolutisme onder de “Zonnekoning” de zege van de laat-Romeinse staats- en rechtsopvatting bracht.

Het doordringen van de laat-Romeinse rechtsopvattingen in Duitsland vindt in de nieuwe geschiedenis hoofdzakelijk op twee manieren plaats; ten eerste is het het absolutisme dat in verschillende gedaanten de laat-Romeinse rechtsgedachten baan doet breken; ten tweede is het de economische ontwikkeling van Duitsland in de 19de eeuw. Daarbij is dit het merkwaardige dat Pruisen, waar het absolutisme sedert de Grote Keurvorst steeds duidelijker in een hoger ontwikkeld staatsvorm op Duitse grondslag verandert en het Duitse denken ten slotte van het begrip absolutisme bevrijdt, toch weer de staat is die op economisch gebied zulke on-Duitse rechtsbegrippen in het Duitse volk zou brengen. Bij de nauwe samenhang tussen de economische opvattingen en de moraal en de zeden van een volk betekent dit dat dezelfde staat die door de Westfaalse vrede – vrede van Munster – direct en indirect de drager van een Duitse ontwikkeling is geweest en zeer zeker de oorzaak was dat het Duitsdom zijn plaats onder de zon behield, toch anderzijds weer het Duitsdom ondermijnde doordat het de weg baande voor on-Duitse begrippen in het Duitse volk en deze begrippen deed zegevieren.

De kanselier van Pruisen, Hardenberg, bleef het voorbehouden een Duitse economische ontwikkeling te stuiten en een on-Duits, zuiver financieel en egoïstisch stelsel binnen te halen. Hardenberg had op dit terrein een felle tegenstander: Baron vom Stein. De strijd van Baron vom Stein tegen Hardenberg kennen slechts weinigen in Duitsland en nog kleiner is het aantal dat de betekenis van deze strijd begrepen heeft. Ons volk heeft over het algemeen op deze strijd geen acht geslagen, hoewel Hardenberg in de economische ontwikkeling van ons volk een spoor volgde dat eigenlijk noodzakelijk bij G. Stresemann moest eindigen en ook reeds veel vroeger daarheen geleid zou hebben als niet Bismarck deze ontwikkeling enige tientallen jaren had tegengehouden.

Dit is het geweldige in het Germaanse denken geweest dat het de wetten van zijn bestaan uit zijn godsbegrip afleidde en van hieruit de levensbevorderende levensvoorwaarden op aarde boven de economische wetten en het eigen IK stelde, met andere woorden bloed en – als deel van de bloedgedachte – bodem stonden in waarde ver boven elk egoïstisch economisch begrip. Deze principiële houding der Germanen tegenover het maatschappelijk leven bleef tot in de 19de eeuw ongebroken bestaan ondanks alle schokken die zij in de loop der eeuwen moest doorstaan en die haar dikwijls tot op enkele resten na deden verdwijnen; maar steeds opnieuw brak zich de oude opvatting baan. Pas in de 19de eeuw werd deze opvatting vernietigd en men kan wel zeggen dat het zo hooggeroemde Burgerlijk Wetboek van 1900 de sluitsteen daartoe vormde.

Kenmerkend is voor ons het volgende: de Germaanse gedachte der geslachtsopeenvolging met de bodemgebonden huwelijkssluiting en als gevolg daarvan de onverdeelde overerving van het grondbezit handhaafde zich in het Duitse recht, ondanks de overheersing der Germaanse wereldbeschouwing door de christelijke en ondanks haar vervanging door leen- en grondheerlijke gebruiken hierdoor dat het Germaanse gebruik der vererving van het grondbezit bleef bestaan, d.w.z. dat steeds slechts één zoon het grondbezit erfde; of dat daar waar het grondbezit onder meerdere zonen verdeeld werd of verdeeld moest worden deze deling nooit zo ver doorgevoerd werd dat de bestaansmogelijkheid van een gezin werd bedreigd. Deze bescherming van het gezin zou in het middeleeuwse stadsrecht van beslissende betekenis worden. Zeker, het is juist dat in vele streken van ons vaderland het erfgebruik der boeren, d.w.z. het verder erven door één zoon, op grondheerlijke rechten berust. Maar evenzeer lijdt het geen twijfel dat de grondgedachten hiervan weer duidelijk van het Germanendom afkomstig zijn en niet van het laat-Romeinse recht. Daarom moet men geschiedkundig de ontwikkeling van het Germaanse erfrecht als zodanig van het Germanendom afleiden en haar niet, zoals tegenwoordig veelal door de volkshuishoudkunde geschiedt, als een middeleeuwse economische ontwikkeling van het grondbezit aanduiden.

Men zegt tegenwoordig ook dikwijls dat het ontstaan van dit gebruik – het erven van een landgoed of een boerderij door één erfgenaam – weliswaar een Germaans gebruik is, maar eigenlijk toch ontstaan is door een maatschappelijke doelmatigheid, omdat in de tijd van het zuivere zelfverzorgingsstelsel de omvang van het landbezit tot een minimum beperkt moest blijven. Mag dan het economische denken van tegenwoordig met deze verklaring genoegen nemen, toch bewijst reeds de Russische mir ons, overigens ook de niet-Germaanse maatschappelijke verhoudingen bij de Ieren, de bewoners van Wales en de Schotten in Engeland, dat deze verklaring niet afdoende is. Verder ligt het foutieve van deze opvatting voor ieder die slechts eenigszins het uit de geslachtsgedachte voortspruitende eigendomsbegrip der Germanen kent, duidelijk voor de hand.

Men zou nu kunnen menen dat deze dingen uit het verleden slechts geringe betekenis voor het heden hebben en eigenlijk een strijd om des keizers baard betekende. Dit is echter onjuist! Wij zullen dadelijk zien dat deze dingen van ingrijpende betekenis voor onze moderne tijd zijn.

Naar de Germaanse en oud-Duits-christelijke rechtsopvatting was met het aanvaarden van een erfenis in het algemeen de plicht tot een huwelijk verbonden; zo stond dus ook in dit gebruik de gedachte der geslachtsopeenvolging op de voorgrond. Het aanvaarden van een erfenis was derhalve verbonden met de vervulling van een plicht. Vandaar dat er streng genomen ook geen "onterving" van de overige zonen plaatsvond, omdat dit immers persoonlijk eigendom vooronderstelt dat hierbij volgens de Germaanse zede niet bestaat. Wettelijke aanspraken der niet-ervende kinderen in de zin van een schadeloosstelling kent het oude Germaanse recht niet en dat is heel begrijpelijk, omdat zulke aanspraken niet strookten met het aan de geslachtsopeenvolging verbonden eigendomsbegrip der Germanen.

Als men nu echter dit vraagstuk in de zin der moderne economie belicht, dus het hedendaagse individuele denken eenvoudig als maatstaf neemt voor het eigendomsrecht uit lang vervlogen tijden, dan krijgt het Germaanse gebruik bij het erven van de grond een geheel ander aanzien. Men wil dan wel toegeven dat het erfgebruik in bepaalde tijdperken een maatschappelijke noodzaak was. Omdat daardoor de in het oud-Duitse recht met de erfenis verbonden plicht tot trouwen en voortplanting van het geslacht verdoezeld en de erfenis dus tot een zuivere financiële aangelegenheid voor de erfgenaam bestempeld wordt, ontstaat de indruk van een grote onrechtvaardigheid. Dienovereenkomstig moet men dan ook voor de niet-ervenden een schadeloosstelling eisen en wel vanaf het ogenblik dat een hoger ontwikkelde samenleving het oude gebruik der zelfverzorging vervangt; d.w.z. waar de bedrijfseconomische techniek zo ver gevorderd is dat een indeling in kleinere landgoederen of hofsteden mogelijk wordt, of het ontwikkelde geldverkeer een schadeloosstelling op geldelijke basis mogelijk maakt. Nu kan men over de juistheid van deze gedachtengang heel goed praten zolang de gedachte der geslachtsopeenvolging niet vergeten wordt en een schadeloosstelling der niet-ervenden slechts in zoverre verlangd wordt dat zij de gedachte der geslachtsopeenvolging niet ondermijnt. Maar hierom, n.l. om de geslachtsopeenvolging is het bepaalde volkseconomische kringen blijkbaar helemaal niet te doen, daarom vindt men dit hier ook nooit vermeld, wel echter worden uit het overige geheel andere gevolgtrekkingen gemaakt.

In de voetnoot op blz. 74 werd er reeds op gewezen dat de Germaanse gezinsgedachte met haar nawerking op moraal en zeden niet beter ondermijnd kan worden dan dat men het eigendom tot een roerend goed maakt waarover men volkomen vrij kan beschikken. Het lijkt er erg op alsof dit ook het doel van de hierna besproken stellingen van bepaalde volkseconomische kringen is. Hier wordt vooral bedoeld de leer van een zeker Engels bankier, bekend onder de naam Ricardo's bodemrentetheorie, waarvan tegenwoordig een groot aantal volkseconomen uitgaan.

Ricardo's bodemrentetheorie veronderstelt ten eerste het on-Germaanse begrip van het persoonlijk eigendom van de grond. Zij neemt verder aan dat bij het eerbaar maken van tot dusver onbebouwde bodem de verdeling van de grond aanvankelijk uit economisch oogpunt geschiedt en wel door eerst de beste grond te gebruiken, terwijl dan later de uitbreiding van het volk ook tot het bebouwen van minder goede grond dwingt. Dat alles is zonder twijfel niet verkeerd en is in de koloniale geschiedenis van de laatste eeuw meer dan eens voorgekomen; hierbij is deze koloniale ontwikkeling nogmaals een bijzonder bewijs voor deze theorie, omdat deze zich in het kader van een egoïstische moderne denkwijze over het eigendom afspeelt. Maar voor de kolonisatiegeschiedenis der Germanen zijn Ricardo's veronderstellingen vals.

Ricardo meende nu: de bedrijfsonkosten die de marktprijs voor landbouwproducten regelen worden door de voortbrengselen van de schrale gronden bepaald, want hun bezitters willen de onkosten dekken en winst behalen. Denzelfde prijs krijgen echter ook de bezitters van betere grond voor hun producten die zij ter markt brengen. Deze bezitters van betere grond hebben in werkelijkheid echter een grotere winst, omdat hun productiekosten geringer zijn.

Zo komt Ricardo tot een indeling van de winst bij dezelfde marktprijs en wel naar de geschiktheid van de bodem. Volgens zijn bodemrentetheorie is nu alle winst die de opbrengst van de armste grond overtreft grondrente. Hier hebben wij reeds een grote rekenfout in de grondrentetheorie, omdat deze de invloed van het verstand van de bezitter op de bedrijfswijze buiten beschouwing laat; ook worden nog enige andere factoren waarvan het landbouwbedrijf afhankelijk is over het hoofd gezien. Maar met deze grondrentetheorie was een voortreffelijk middel gevonden om het begrip dat grond en gezin bij elkaar behoren te vernietigen en dit schijnt Ricardo ook bedoeld te hebben. Want men beweerde dat de onterving der niet-ervende zonen een onrecht was. Een tweede conclusie was dat eigenlijk alle niet meer op het land wonende volksgenoten in zekere zin onterfd waren en dat het dus niet meer dan billijk zou zijn wanneer zij op de een of andere manier schadeloos gesteld werden. Een directe schadeloosstelling der onterfden door verdeling van grond – d.w.z. onteigening van het landbezit en herverdeling over alle volksgenoten – is technisch onuitvoerbaar noch voor een hoogontwikkelde volkshuishouding gewenst. Maar in het begrip bodemrente had men nu een middel om bestaand onrecht weer goed te maken. Men behoefde deze grondrente slechts zwaar te belasten en het evenwicht was hersteld. Vooral de navolger van Ricardo, Henry George, heeft dit onverbloemd uitgesproken: “Ik stel niet voor het eigen grondbezit op te kopen of in beslag te nemen. Het eerste ware een onrecht, het laatste doelloos. Laten de personen die nu de grond bezitten in het bezit blijven van wat zij hun grond noemen. Zij kunnen de grond kopen of verkopen, schenken of erven. Wij kunnen hun best de lege doppen laten als wij maar de eieren hebben. Het is niet nodig de grond in beslag te nemen; het is alleen nodig beslag te leggen op de rente.”

Daarmee staan wij reeds midden in het marxisme en zijn opvattingen over de verhouding van de bezitter tot zijn grond. We hebben echter gezien dat de kern van deze marxistische beschouwing van de grond, namelijk de bodemrentetheorie, een handige goocheltoer is. Uitgaande van een valse veronderstelling bouwt het marxisme zijn leer met min of meer stoutmoedige conclusies op. Op grond van zulke veronderstellingen laat zich dan natuurlijk alles als logisch juist bewijzen.

Afgezien van de economische onzin der bodemrentetheorie, in het bijzonder zoals H. George die doorvoeren wil en die hierop neerkomt dat men de vruchtbaarheid van een stuk land als een “perpetuum mobile” beschouwt en de “bezitter” van dit schone stuk als een tweede perpetuum mobile (eeuwig durende beweging) dat altijd maar door blijft werken, stelle men eens de marxistische beschouwing van de verhouding tussen de bezitter en de grond tegenover de Germaanse beschouwing die het eigendomsbegrip vastkoppelt aan de geslachtsopeenvolging. Men behoeft dan niet lang na te denken om in te zien dat hier een wereld van tegenstellingen opengaat. Het marxisme steunt op George en Ricardo, dus op een zuiver economisch gedachte ontwikkeling van de verhouding tussen de grond en de mens. Ons Duitse boerendom stamt echter volgens het begrip en ook in werkelijkheid van de Germaanse opvatting van het geslacht. Daarom zijn het marxisme en een op Germaanse opvattingen steunend Duits boerendom onverzoenlijke doodsvijanden. Het is volkomen juist wanneer marxisten en liberalen niet in het Duitse burgerdom hun eigenlijke tegenstander zien, ook niet in de grootgrondbezitter of de kleine landbouwer, maar in de boeren; want bij de boeren zijn nog tot op heden onbewust de meeste Germaanse grondbegrippen en voorstellingen van het leven en het gezin blijven voortleven. Hiermee

hangt ook samen het schijnbaar tegenstrijdige, maar in wezen volkomen logische feit dat het marxisme door zijn belastingapparaat honderden Duitse boeren van huis en hof verjaagt, maar tegelijkertijd even zeer de kleine landbouwer begunstigt; waarbij men echter van deze gedachte uitgaat dat men van de kleine landbouwer op den duur geen last heeft.

Het staat voor de schrijver als een paal boven water dat, als in Duitsland ooit het marxisme overwonnen wordt, de voortrekkers in deze strijd de Duitse boeren zullen zijn.

Met deze feiten voor ogen kan men ook de woorden van marxistische leiders verstaan die zij tot het boerendom richtten: “Het boerenbedrijf is het meest conservatieve en meest irrationele bedrijf. Niet beter is de boer zelf.” (Karl Marx). “Steeds opnieuw wordt bewaarheid dat er geen zelfstandiger, berekender, brutaler en hoogmoediger klasse bestaat dan onze boeren. Wie dus van achteruitgang houdt, omdat hij daarin voldoening vindt, mag in het voortbestaan van deze klasse genoegen hebben, de vooruitgang der mensheid eist dat zij verdwijnt.” (Bebel). “Wij zullen overal en altijd bereid zijn de ondergang van het boerenbedrijf te bespoedigen.” (Engels). “De sociaal-democratie moet de boeren hun apenliefde voor het grondbezit ontnemen.” (Geck, Karlsruhe).

Het liberalisme gaat met het marxisme hand in hand. Het liberalisme is in het bodemvraagstuk marxist met omgekeerde principes, d.w.z. het verkondigt wel niet het recht der gemeenschap op de bodemrente, maar het recht van de bezitter op zijn bodemrente. Met geen woord erkent het liberalisme de bloedgedachte, n.l. dat de bezitter van de grond naast het gebruik van zijn bezit ook een plicht tegenover het bloed heeft, zij het nu in de oude betekenis: de plicht tegenover zijn geslacht, of in nieuwere zin: de plicht tegenover zijn volk.

De wereldbeschouwelijke grondslagen van het liberalisme zijn bij dit vraagstuk gelijk aan die van het marxisme. Men zou haast kunnen zeggen dat liberalisme en marxisme twee pasklaar gemaakte wereldbeschouwingen zijn om de Duitse bloed- en bodemgedachte op de een of andere manier de genadestoot toe te brengen.

Zo kon het gebeuren nadat Hardenberg aan het liberalistische economische denken in Duitsland vrij spel gegeven had, dat het liberalisme in samenwerking met zijn tweelingbroer, het marxisme, een drijfjacht begon tegen alles wat nog vasthield aan het oud-Duitse rechtsgevoel en aan het IK geen onbeperkte vrijheid in het doen en laten met het eigendom toestond. Daarmee hebben het laat-Romeinse handelsrecht en de laat-Romeinse verafgoding van het IK, die zelfs in de tijd van het absolutisme niet volkomen konden overwinnen, hun onbeperkte en onbelemmerde zegetocht in Duitsland gehouden. Het is geen overdrijving der feiten wanneer men zegt: wat aan Varus bijna 2000 jaren geleden met de Germanen niet gelukte, dat zouden de 19de eeuw voorbereiden en de jaren na 1918 voltooien. Het is natuurlijk dat in de Duitse landbouw de oud-Duitse opvatting der economische ordening nog het langst bewaard bleef. Maar het was een noodlottige fout van de leiding bij de Duitse landbouw dat zij bij alle afweerpogingen die zij reeds bijna een eeuw lang tegen liberalisme en marxisme voert, het Duitse volk niet tijdig wist aan te tonen welke zedelijke taak de bezitter van de grond naast zijn volkshuishoudelijke te volbrengen heeft, indien het bestaan van het Duitse volk verzekerd moet blijven. Waaraan men van Duits standpunt bezien moet toevoegen dat de zedelijke plichten van de bloedgedachte eigenlijk boven de volkshuishoudelijke plichten van de landman staan of op zijn minst daaraan moeten worden gelijkgesteld. Liberalisme en marxisme grepen de Duitse landbouw op het terrein der zuiver economische vraagstukken aan. Maar het was noodlottig voor de Duitse landbouw dat hun leiders de strijd op dit terrein aanvaardden zonder van den aanvang af er de nadruk op te leggen dat deze economische problemen

slechts een deel van het grote vraagstuk vormen en dat de uiteindelijke beslissing op het terrein van het bloedvraagstuk moet vallen. Daarmee werden de leiders van de landbouw enigermate ridders met een houten zwaard die tegen de met stalen wapens uitgeruste tegenstanders in het krijt traden. Want nog nooit heeft de landbouw, tenminste niet het boerendom zich op grond van een zuiver egoïstische geld-economische houding ten opzichte van de bodemvraagstukken weten staande te houden. Waren niet vele Duitse vorsten uit eigen beweging begonnen aan het behoud van het boerendom te werken, dan zou datgene wat wij nu beleven reeds tientallen jaren geleden zijn geschied.

Een zuiver geld-economische beschouwing van de verhouding tussen de bezitter en zijn grond heeft om twee redenen een vernietigende uitwerking op het boerendom: ten eerste door de verkeerde verdeling bij het erven van landeigendom en ten tweede door het vrije spel der economische krachten op de goederenmarkt. Beide oorzaken moeten we voor een goed inzicht nader leren kennen.

Het erven van landbouwgrond kan op tweeërlei wijze plaatsvinden: door boedelscheiding en door erfgebruik of erfrecht.

Boedelscheiding: zij betekent dat het bezit gelijkelijk onder de erfgenamen verdeeld wordt. Uit één plaats of één landgoed ontstaan er op die manier meerdere en elk dezer nieuwe stukken wordt bij de volgende erfenis opnieuw verdeeld, aangenomen natuurlijk dat er kinderen als erfgenamen zijn. Ook bij gunstige economische omstandigheden eindigt de boedelscheiding vanzelf in een kleinbedrijf. In de regel verliest echter de bezitter door de geringe omvang van zijn bezit zijn economische zelfstandigheid en moet op de een of andere manier een nevenberoep gaan zoeken, wat bij een bijzonder gunstige gelegen arbeidsmarkt of bij een goede gelegenheid tot huisindustrie ook mogelijk is. Zulke bezitters van kleinbedrijven kan men nauwelijks nog boeren noemen, zij leven reeds onder dezelfde bestaansomstandigheden als men ze bij industriearbeiders vindt.

Alleen bij bijzonder gunstige agrarische verhoudingen, bijvoorbeeld waar tuinbouw mogelijk is – Pfalz en de wijnbouwgebieden – of waar zeer goede vooruitzichten voor de veeteelt aanwezig zijn en deze door coöperatieve fokkerij benut worden – Denemarken, de Beneden-Rijnse laagvlakte – is ook het kleinbedrijf rendabel. Maar dit zijn uitzonderingen! Over het algemeen is het gevolg van de boedelscheiding meestal het leegkopen der economisch zwakkeren door de economisch sterkeren, dus het vormen van grootbedrijven of van grootgrondbezit. Er zijn in de laatste tijd idealisten die ondanks alle slechte ervaringen bij de landbouw nog steeds over de boedelscheiding spreken. Deze moeten eens bedenken dat in de Engelse politiek de boedelscheiding in een bepaald geval met opzet werd aangewend om een deel van het volk economisch te vernietigen. Engeland schreef namelijk voor de Ierse boeren de boedelscheiding voor, liet echter voor de in Ulster gevestigde Engelse boeren het oude erfrecht bestaan. Het resultaat van deze maatregel was voor Engeland zeer bevredigend en het had ook zeker zijn doel bereikt als niet de Ieren die in Ierland verarmden in de Verenigde Staten van Noord-Amerika nieuwe bestaansmogelijkheden gevonden hadden, daardoor economisch sterker werden en door economische steun van Noord-Amerika uit hun in Ierland achtergebleven volksgenoten zolang hielpen tot Engeland op zekere dag de strijd moest staken.

Erfgebruik en -recht: dit betekent dat één zoon uit het bezit erft. De erfgenaam moet echter de broers en zusters schadeloos stellen. Over het algemeen zal de erfgenaam de broers en zusters alleen dan kunnen uitbetalen als hij schulden opneemt; voor een boerenplaats is dit in elk geval zeer bedenkelijk, omdat deze schuld niet voor de verbetering van het bedrijf wordt opgenomen en dus een belasting betekent. Heel erg wordt het wanneer de wegtrekkende erfgenamen in de stad met vrouwen huwen die niets meer voor het

land voelen en hun echtgenoten nopen dat de erfsom, zonder rekening te houden met de bedrijfstoestand van de boerderij, uitbetaald wordt; want de van het land komende erfgenamen hebben in de regel nog wel zo veel boerengevoel om geen uitbetaling te verlangen die de boerderij niet zou kunnen dragen. Daarom voert het erfgebruik, zonder bescherming tegen het vrije spel der economische krachten, in de regel tot zwaar belaste boerderijen. Het is dan meestal slechts een kwestie van tijd tot de bezitter met de witte staf in de hand de grond der vaderen verlaat. Waar echter het boerengevoel nog bodemverbonden is en het behouden van de erfgrond een heilige plicht betekent, daar voert het erfgebruik dikwijls tot het middel dat men, om de gevaren van het uitbetalen der erfdeelen te ontgaan, het aantal kinderen beperkt. Voor een volk is deze toestand meer dan levensgevaarlijk, ja het betekent een zeker einde.

Wanneer men dus niet door bijzondere maatregelen het boerendom beschermt, dan leiden in een geld-economische staat zowel de boedelscheiding als ook het erfgebruik op den duur tot een vernietiging van de boerenstand. Want de grond wordt op deze wijze roerend goed en dit heeft door alle tijden heen steeds tot grootgrondbezit geleid, omdat dit alleen op den duur in de economische strijd staande kan blijven, al poogt de staat ook dit te vernietigen door bijzondere belastingmaatregelen.

Ten aanzien van de vrije economie op de goederenmarkt moet gezegd worden dat de landbouw een zeer aleatorisch – van het toeval afhankelijk – bedrijf is. Terwijl bijvoorbeeld elk industriebedrijf min of meer nauwkeurig het arbeidsverloop van onbewerkte stof tot fabricageproduct vooruit kan berekenen, grijpt bij het landbouwbedrijf juist hier de onberekenbare “natuur” in en veroorlooft zich vaak de meest grillige spelingen. Is het bij de industrie mogelijk de aanvoer der grondstoffen tijdens het arbeidsproces gedurende fabricage zo te regelen dat de afzetmarkt in meerdere of mindere mate regelend voor de snelheid en de hoeveelheid der productie kan werken, zo bestaat er voor de landbouwer een tijdspanne die hij niet in de hand heeft en die door de groei-verhoudingen voor zijn producten bepaald wordt. Richten zich de groei-verhoudingen met hun onberekenbare toevalligheden niet naar de afzetmarkt, dan zijn de uitkomsten, ten gevolge van de lange tijd die de planten moeten groeien, meestal niet vooruit te berekenen. Nog afgezien daarvan dat er vele streken in Duitsland zijn waar de natuur bepaalt wat de boer kan verbouwen en waar deze zich met de beste wil van de wereld niet naar de afzetmarkt kan regelen. Als bijvoorbeeld vele boeren in hun streek alleen rogge en haver kunnen verbouwen, dan heeft het voor hen geen nut dat zij in de courant lezen dat de tarwe- en de gerstprijzen bevredigend, rogge en haver echter minder gevraagd zijn.

Dat zijn tastbare moeilijkheden! Het spreekt echter vanzelf dat een veelzijdig en groot landbouwbedrijf deze moeilijkheden eerder overwint dan een boerderij die in de regel met beperkte bedrijfsmiddelen moet woekeren. Een groter bedrijf krijgt eerder geld ter beschikking en is ook door zijn veelzijdiger wijze van werken beter in staat de slagen van een ongunstige afzetmarkt op te vangen. Weliswaar kunnen door bewuste veronachtzaming door de staat en door hoge belastingen ook de grote bedrijven zich op den duur niet handhaven, meestal omdat het geld ontbreekt om het arbeidersvraagstuk bevredigend op te lossen. De geschiedenis van de landbouw bewijst echter dat in dergelijke gevallen de grote bedrijven door het opgeven van de akkerbouw en het invoeren van een uitgebreide veeteelt met eenvoudige middelen – opkomst van de schapenteelt in Engeland – zich met enkele arbeiders nog boven water kunnen houden.

Daarom vernietigt de ongeremde vrijheid in de landbouw, duidelijker uitgedrukt: het beschouwen van de landbouw enkel en alleen als een bedrijf, onverbiddelijk eerst alle boeren, dan de heereboeren, maar in de regel niet de grootgrondbezitters. Men kan zelfs zeggen dat de onbeperkte heerschappij van het geld op de goederenmarkt het grootgrondbezit evenzeer baat als zij het middelgroot landbouwbedrijf en de

boerenstand schaadt. Wanneer al het grondbezit van een volk in de handen der grootgrondbezitters komt – ook al wordt het aan kleine pachters uitgegeven – kan dit voor de grootgrondbezitter zeer voordelig zijn; voor het gehele volk is echter het ontbreken van een zelfstandige boerenstand een gevoelig verlies in verband met de mogelijkheden tot vervanging van het bloed. Hadden de door de Engelse adel verdreven boeren uit Engeland niet in de Engelse koloniën een nieuw arbeidsveld gevonden en ware daardoor in deze koloniën geen nieuwe boerenstand gevormd, dan was het Britse Rijk reeds in de wereldoorlog van 1914-1918 doodgebloed. Het voorbeeld van de Engelse adel is in Duitsland alleen door de Mecklenburgse adel en die van het vroegere Zweedse Voor-Pommeren gevolgd – maar helaas zonder dat deze boeren zich in de Duitse koloniën vestigden.

Wat het spel der vrije krachten bij de goederenmarkt betreft is dus het lot der boeren en der grootgrondbezitters, dat anders tamelijk gelijk is, zeer verschillend. In ieder geval is een ongebredelde vrijheid het beste middel om een gezonde boerenstand te vernietigen, waarmee tevens gezegd is dat dit ook een middel is om de levensader van een volk door te snijden.

Als men het geld-economische opbouw van het landbouwbedrijf voorstaat, moet men ten slotte voorwaarden stellen die het bezitten van een landgoed of een hofstee alleen van de handigheid tot geld verdienen afhankelijk maken. Zo heeft bijvoorbeeld de – linksgeoriënteerde – landbouwpoliticus Aereboe in zijn werk *Agrarpolitik* de leuze gebracht van de “Wanderung des Bodens zum besten Wirt” (de grond gaat over naar de beste landbouwer). Dat is van een zuiver geldelijk standpunt bezien volkomen juist en het spreekt vanzelf dat hij deze gedachte verder doortrekt en zegt (“Agrarpolitik” blz. 516): “Noch de boerderij, noch het riddergoed, noch het grootgrondbezit mogen in de concurrentiestrijd beschermd worden.” Helaas is het nu zo dat invloeden van buitenaf, waar de landbouwer niets aan kan veranderen, dikwijls dezelfde rol spelen als de bekwaamheid en dat de voorstellen van Aereboe, minstens ook vele bekwame en vlijtige landbouwers van huis en hof zouden verjagen. Beziet men bovendien deze dingen in het licht van een bewust aankweeken van goede erfstammen in ons volk, dus in Germaanse zin, dan rest ons slechts dit harde oordeel dat deze leerstellingen, zij het ook onopzettelijk, dan toch daadwerkelijk niets anders beduiden dan de eis tot een volkshuishouding die onze beste volksche bloedwaarden verspilt. Met recht waarschuwen daarom volksbewuste landbouwpolitici – zie hiervoor Fuchs, *Deutsche Agrarpolitik vor und nach dem Kriege*, Stuttgart 1927 – tegen een ongebredelde vrijheid.

Ofschoon de vernietigende uitwerking die de vrije economie op de geslachten uitoefent gemakkelijk is aan te tonen en de bekendheid hiervan reeds algemeen is verbreid, zo wordt toch met de cultuurvernietigende gevolgen daarvan nog weinig rekening gehouden. “Geen oorlog met zijn verwoestingen, geen verwoesting door natuurkrachten zijn voor de ontwikkeling der cultuur gevaarlijk zolang de mens de aarde om haars zelfs wil bebouwt en onderhoudt. Pas het mobiliseren, het veranderen van het grondbezit in een voorwerp van de algemene handel, dat van de ene hand in de andere overgaat, berooft het van die standvastige bestendigheid en zekerheid welke toch voor een goede verzorging onontbeerlijk zijn. De man die op een stuk grond woont, mag er in het geheel niet aan denken dat hij of zijn opvolger om het een of andere geldelijke voordeel het met zorg bebouwde arbeidsveld zou kunnen verlaten. Er mogen in de hele wereld geen waarden bestaan waarvoor hij bereid zou wezen het familiebezit op te offeren of het te verlaten,” zegt Sokolowski (*Die Versandung Europas*)!

Of gelooft men werkelijk met ernst dat de schade van de Dertigjarige Oorlog ooit door de Duitsers zou zijn hersteld als niet de landbouwtraditie van die tijd een standvastigheid had bezeten die ondernemende naturen die iets blijvends wilden scheppen ertoe aanspoorde aan de opbouw te beginnen? Men beelde

zich niet in dat bij de huidige chaos der opvattingen omtrent heemvastheid en bodemverbondenheid, die door het Burgerlijk Wetboek ook nog een wettelijke grondslag gekregen hebben, een Duitse cultuur nog een halve eeuw lang in het leven zal zijn te houden.

In de laatste tijd is er ook nog een beweging die voorgeeft de steeds duidelijker aan de dag tredende verwaarlozing van ons grondrecht te willen opheffen. Dat is de beweging der bodemb hervormers. Maar ook de bodemb hervormers verdraaien de dingen omdat ze het zedelijk recht tot bodemreformatie van het begrip bodemrente afleiden. Wat we over deze bodemtheorie denken hebben we hier reeds uitvoerig uiteengezet.

Al willen wij hier nog geen richtlijnen uitwerken hoe onze boerenstand geholpen kan worden, toch willen wij de vragen die bij de lezer opkomen als volgt beantwoorden: elk boerenrecht is in wezen goed als het de hypothecaire lasten van de hoeve beperkt, de onverdeelbaarheid uitspreekt, het erfrecht wettelijk vastlegt en ervoor zorgt dat de uitbetaling aan de verdere erfgenamen alleen naar de economische draagkracht van de hoeve plaatsvindt. Pruisen was met zijn grondrente-wetten in 1816 ongetwijfeld op de goede weg. Het boerse gezinsrecht is in elk geval de sleutel om het bloeien en het vervallen der boerengeslachten te begrijpen.

Dat het hier om wetten gaat welker inachtneming of niet-inachtneming onverbiddelijk tot het leven of de dood van het bodemverbonden boerendom voert, leert ons de landbouwgeschiedenis zeer duidelijk. Eén voorbeeld: Rome! Men hoort dikwijls dat het in het oude Rome eigenlijk niet de ongebredelde vrije economie is geweest die de ontworteling van het Romeinse boerendom veroorzaakt heeft, maar de onvoldoende bescherming van de eigen landbouw en de invoer van buitenlands koren. G. Ferrero (*Grösze und Untergang Roms*) heeft bewezen dat deze opvatting, die onbewust de hedendaagse verkeers- en vervoermiddelen voor de verhoudingen uit die tijden vooronderstelt, wat Rome en Griekenland betreft naar het rijk der fantasieën moet worden verwezen. Nog in de 19de eeuw verhinderden de toestand der wegen en de wijze van vervoer dat een middelgrote stad uit haar achterland werd gevoed.

Maatgevend voor de voedselvoorziening dezer steden waren de waterwegen. Maar in de Oudheid waren de scheepsladingen betrekkelijk klein, bovendien de weg zeer gevaarlijk, zodat het vervoer van koren over zee niet alleen een ondankbaar werk was, maar geen noemenswaardige winst afwierp. Wanneer men dus tegenwoordig veelvuldig hoort dat de beroemde korenvloten van Rome de Italiaanse boerenstand vernietigd hebben, dan is dat een bewering die naar twee zijden van valse veronderstellingen uitgaat: de verkeers- en vervoersmiddelen waren in die tijd niet zo dat het snel groeiende Rome zich uit het eigen achterland had kunnen voeden, noch hadden deze korenvloten enige invloed op de Italiaanse binnenlandse korenmarkt. Het is juist omgekeerd: omdat de Romeinen zich niet uit het achterland konden voeden moest het voedingsvraagstuk te water opgelost worden, ten eerste door het uitrusten van speciale zeevloten, ten tweede door het belonen van vrachtvaarders die koren geladen hadden. Menig Romeinse staatsman was gedwongen de buitenlandse staatkunde uit dit oogpunt te bezien.

In het Romeinse Rijk werden de boeren veeleer van huis en hof verdreven omdat zij na een reeds ingetreden vervreemding van het land te hoge belasting moesten opbrengen.

Deze vlucht van het land schiep het beroemde Romeinse grootgrond (latifundien)-bezit waaraan – volgens een dikwijls herhaalde zin van Plinius: *Latifundia perdidere Italiam* – Rome ten onder is gegaan. Zonder twijfel is Rome dan ook ten slotte door de ontvolking van het platteland te gronde gegaan, maar zijn

grootgrondbezit was niet de voornaamste oorzaak doch zelf een gevolg van het verlaten van het land omdat de boeren op een dwaze manier belast werden.

In Griekenland kwamen in de Hellenistische tijd soortgelijke verschijnselen voor. Wie echter “moderner” denkt kan het bewijs voor de eeuwige herhaling van dit verschijnsel ook in de geschiedenis van de Engelse en van de Hollandse landbouw vinden.

In Holland leidde de economische ontwikkeling eveneens tot een volledige ontwrichting van het platteland, zodat de volledig van de geldhandel afhankelijke staat op een zeker moment moest instorten en zijn wereldmacht verloor. Maar in Nederlands Friesland hadden de boeren hun oud-Saksische recht met zijn gezinsbescherming behouden. Vanuit Friesland werd Holland toen in de achttiende eeuw opnieuw met boeren aangevuld. Beter laat zich de behoudende kracht van familierechtelijk opgebouwde erfwetten nauwelijks bewijzen.

Ook in ons eigen land hebben we de ontwikkeling meegemaakt dat de erfpacht, die in de middeleeuwen een gezonde en levenskrachtige instelling was, in de nieuwere tijd volledig in de ban van het geld kwam te staan en daardoor tot een rampzalige uitbuiting van de boeren leidde. In de negentiende eeuw probeerde men nog wel met wetten tegen deze misstanden op te treden, maar men slaagde er niet in de kern van het kwaad aan te pakken. Men zag niet in dat het hier niet ging om een kwestie van betere wetgeving of administratieve maatregelen, maar om een fundamenteel andere instelling ten aanzien van de grond en de erfopvolging.

Bismarck heeft dit in zijn toespraak van 15 maart 1882 in de Rijksdag met de hem kenmerkende helderheid onder woorden gebracht: ‘De grond is geen handelswaar, maar de basis van de staat en van het volksbestaan. Hij mag niet worden behandeld als een fabriek of een mijn, maar moet worden beschouwd als de voedingsbodem van het volk.’

De huidige voorstellen tot hervorming van de Duitse landbouw gaan nog steeds uit van de gedachte dat de grond een object van handel en winst is. Men spreekt over ‘korenfabrieken’ en ‘landbouwondernemingen’ en denkt dat met rationele bedrijfsvoering, mechanisatie en kredietverlening alles opgelost kan worden. Men vergeet daarbij volkomen dat de boer niet een ondernemer is zoals een fabrieksdirecteur, maar de drager van een eeuwenoude boerencultuur, die gebonden is aan zijn grond en zijn geslacht.

Het gaat er in de grondkwestie niet om of de boer meer of minder winst maakt, maar om de vraag of de grond weer de basis wordt van een gezonde, erfelijk gebonden boerenstand of dat hij verder als handelsobject wordt behandeld. Het is een keuze tussen twee werelden: de wereld van het geld en de wereld van bloed en bodem.

Wanneer men de grond ziet als een object dat men kan kopen, verkopen, belasten en versnipperen, dan leidt dat onvermijdelijk tot de ontwrichting die we overal om ons heen zien. Wanneer men de grond echter beschouwt als de onvervreemdbare basis van een boerengeslacht, dan ontstaat er een gezonde, standvastige boerenstand die het ruggengraat vormt van het hele volk.

De natuur zelf geeft ons het voorbeeld. In de wildstand zorgt men er bij het beheer voor dat de sterke en gezonde dieren de kans krijgen zich voort te planten, terwijl de zwakke en zieke dieren worden verwijderd. Op dezelfde manier moet de menselijke samenleving ervoor zorgen dat het waardevolle bloed van het

boerengeslacht behouden blijft en zich kan uitbreiden, terwijl het minder waardevolle bloed wordt tegengehouden.

Het is aan ons om te kiezen. Ofwel we laten de huidige ontwikkeling doorgaan en zien hoe de boerenstand langzaam maar zeker wordt uitgehold en ten slotte verdwijnt, ofwel we keren terug naar de oude Duitse opvatting dat de grond het onvervreemdbare erfgoed van het geslacht is en dat de boer de drager is van het volksbloed.

V.

De Hegehöfe of adelshoeven

Alleen adel die op een onaantastbare bodem zetelt, ontplooit een volwaardige geestelijke vrijheid, die het waagt onder alle omstandigheden uitsluitend naar het geweten te rade te gaan en te handelen.

Menig lezer zal nu misschien de vraag willen stellen: Waarom eigenlijk Hegehöfe? Kan het beoogde doel niet op een andere wijze bereikt worden: bijvoorbeeld door staatsvoorschotten aan gezinnen die zich aan bepaalde, hiervoor noodzakelijke voorschriften onderwerpen en door het beschikbaar stellen van doeltreffende woningen – tuinstadwijken zijn toch zeer geschikt – aan zulke families? Hierop is maar één antwoord: nee!

Want het is nog de vraag of de stad – ook de tuinstadwijk of het tuindorp – het zieleleven van de opgroeiende jeugd zo gunstig kan beïnvloeden dat daaruit een leidersgeslacht met werkelijk zieleadel ontstaat. De Duitse ziel is met een diep en warm gevoel aan haar geboortegrond verknocht en als het ware hieruit opgegroeid. Welke betekenis het Duitse landschap, met alles wat daarmee in verband staat, berustend op een duizendjarige overlevering, met al zijn fijne, ondoorgrondelijke invloeden voor de ontwikkeling van het zieleleven werkelijk heeft, moge men aan het volgende toetsen: Het Duitse volk, het volk van denkers en dichters, heeft een groot deel van zijn zonen naar Amerika zien gaan, doch uit dit bloed is nauwelijks één, op Amerikaanse bodem geboren, dichter of denker van betekenis voortgekomen.

Met nadruk moet stelling genomen worden tegen de opvatting dat het landschap zijn stempel zou drukken op een ras of een volk. We bezitten geen enkel bewijs hiervoor, of het zou moeten zijn dat lange perioden in de aardgeschiedenis van invloed zijn op de bewoning van een bepaalde streek. Wel echter heeft de omgeving een zodanige invloed op de jeugd dat men in latere jaren de invloed van de kinderjaren op de vorming van het karakter niet kan loochenen.

Wie aan de Duitse ziel haar natuurlijke omgeving ontneemt, doodt haar. Ook de best aangelegde tuinstadwijk kan het natuurlijke landschap niet vervangen. Reeds de onrust van de stedeling, die zelden een blijvende woonplaats in de huizenzee vindt waaraan zijn ziel gehecht blijft, evenals de vroegrijpheid van de stadsjeugd, doen het zieleleven verkommeren en veroorzaken een op uiterlijkheden gericht denken.

Volkomen terecht zegt Ernst Hasse: “Zelfstandige mensen worden op het land geboren. Grote zelfstandige figuren – helden – komen altijd van het land.” De stad daarentegen vormt een massamens, behoudens enkele uitzonderingen. Wil Duitsland echter leven, dan heeft het karaktervaste “helden” nodig. De wereldwijze stedeling is weliswaar handig en vlug van begrip, tenminste op het eerste gezicht maakt hij deze indruk, maar hij bezit toch zelden die gaven die in moeilijke ogenblikken der geschiedenis een waarborg bieden voor een instinctief juist handelen.

Van Zweedse boeren in Finland hoorde de schrijver eens over een ontwortelde mens – het was een doorsnee stadsmens, met vele geestelijke bekwaamheden, maar weinig diepte – het oordeel dat hij “het innerlijke gevoel” verloren had. Een zeer juist oordeel! Gaat men het leven van grote staatslieden na, dan blijkt dat zij, meestal tegen de geest van de tijd in, zonder verstandelijk overleg, op hun eigen innerlijk gevoel afgingen, en wel met dezelfde instinctieve zekerheid die ook een gezonde moeder bezit als zij pijn

of ziekte bij haar zuigeling vermoedt, waarbij het verstandelijk overleg geen oplossing brengt. Deze "innerlijke zin", misschien wel de goddelijkste gave die het mensdom kreeg, ontwikkelt zich alleen bij de nauwste verbondenheid met moeder aarde, ontplooit zich ongetwijfeld uitsluitend in de bonte stralenwereld die alle levende wezens in de vrije natuur wederkerig en onderling zo rijkelijk uitzenden en wier krachten slechts langzaam aan door onderzoekingen bekend worden. Bij de Germanen kunnen we in elk geval een door de natuur gevormde "innerlijke zin" met zekerheid aannemen, terwijl hij voor de overige rassen heel goed anders kan zijn.

Want wat weten we eigenlijk van de levensvoorwaarden van een gezond lichaam – laat staan van een gezonde ziel? Bij nader inzien toch bitter weinig! Een kwarteeuw geleden bouwde de fokker voor zijn koeien en varkens stallen die ware wonderen van hygiëne en praktisch nut waren, met het gevolg dat de teelt steeds moeilijker werd omdat er in ongekende mate ziekten en storingen – besmettelijke ziekten, bezwaren bij het werpen enz. – optraden. Eerst meende men dat de goed doorgefokte dieren ontvankelijker waren dan de gewone rassen. Maar deze gemakkelijke verklaring klopte toch niet met de nauwkeurige waarnemingen, al was er wel iets van waar. Toen besloot een bekend fokker zijn dieren in Gods vrije natuur – dus in de wei – te laten lopen en ze in eenvoudige houten schuren op de wei onder te brengen. Al waren er eerst enige verliezen, toch waren vrij spoedig als bij toverslag de tot nu toe optredende bezwaren, vooral die bij het werpen, verdwenen. Nu lachen de fokkers om deze hygiënisch volmaakte stal-"doodkisten" uit het begin van deze eeuw. Of we met onze woningen niet dezelfde weg opgaan als de veefokkers een kwart eeuw geleden? Tussen de "cementen doodkisten" bij de varkensfokkerij, waaraan de fokker nu nog met afschuw terugdenkt, en de cementen huizenblokken van een Oriëntaalsch-Aziatisch-moderne bouwstijl in de zin van het Dessausche gebouw, kan de schrijver geen groot verschil zien.

Hoe kwam het toch dat de frontsoldaat tijdens de wereldoorlog van 1914-1918 niet ziek werd in de koude en natte loopgraven die met elke hygiëne spotten, terwijl 24 uren verlof thuis voldoende waren om allerlei ziekten op de hals te halen waaraan men in de verste verte niet gedacht had? In ieder geval is het de schrijver in de vier oorlogsjaren aan het Westfront, waar zelden een geriefelijk kwartier aanwezig was, zo vergaan en de meeste gezonden onder zijn kameraden ook. Ook Frans Schauwecker maakt in zijn oorlogsroman "Aufbruch der Nation" op dit verschijnsel opmerkzaam: "Jij haalt jezelf de jicht op de hals, als je zo lang in het natte gras zit"; zei Herse. "Hier buiten doet dat geen kwaad", antwoordde Albrecht. "Hier blijft men gezond. Dat had ik vroeger ook niet gedacht."

Was het werkelijk alleen "domheid" die de Germanen uit de tijd der volksverhuizing ervan afhield de veroverde Romeinse steden door hun niet-ervende zonen te laten bewonen? Was de weerstand die de Nedersaksen hun koning Hendrik I boden, toen hij om der wille der Hongaren dwong stadsburchten te stichten en daarin te wonen, werkelijk alleen in een afkeer van het nieuwe gelegen, zoals we tot nu toe geleerd hebben? De zaak schijnt toch veeleer zo te liggen dat de wetenschap tot op heden hierop niet het rechte antwoord wist, zodat de overleveringen uit de geschiedenis valsch verstaan werden en men daarom ook heden nog blind aan deze dingen voorbijgaat, hoewel de beslissende betekenis voor het lichaam en de ziel van onze volksgenoten daarmee niet opgeheven wordt.

Wie echten adel in de eigenlijke Duitse zin van het woord vormen wil, moet de hiervoor uitgekozen families van de stad naar het platteland overplanten en wel in zulke omstandigheden dat het geslacht met de bodem vergroeit. Op de bodemverbondenheid van de adel komt het aan.

Adel in de Germaanse zin hebben we in het geheel niet meer. Want adel in deze betekenis behoort bij de grond, als de tuinman bij de tuin. Ontwortelde Germaanse adel is geen adel meer in de eigenlijke zin van het woord (zie blz. 54). De meerderheid van de adel die nu nog op het land woont, wil aan de grond verdienen, is dus in wezen niets anders dan een industrieel of iemand die een bedrijf uitoefent. Of men de grond om de kolen of om de kool exploiteert, blijft gelijk, omdat beide hetzelfde doel hebben, namelijk het geldverdienen. Bij ons vraagstuk is het een zeer gewichtig punt of de adel de bodem als woonplaats van zijn gezin of geslacht beschouwt of niet.

Alleen waar de adel met zijn geboortegrond vergroeit, zonder op economische voordelen te letten, daar zal hij zich tot een echt, uiterlijk en innerlijk volgroeid leiderschap ontwikkelen. De arbeid op de grond der vaderen, de strijd met de natuurkrachten, het verzorgen van plant en dier in de verschillende jaargetijden, kweekt een bepaalde geesteshouding en wilskracht en bovendien “de innerlijke zin” waarover wij hiervoor spraken, die immers door de verbondenheid met de natuur ontwikkeld wordt. Zo werkt het landschap op de ziel in, en wordt toch omgekeerd door de scheppingsdrang van de mens, naar de aard van het ras, zelf beïnvloed. Er ontstaat een verbondenheid met de bodem die beslissend is voor het doen en laten van de mens, en die ook zijn natuurlijke plaats in het volksleven bepaalt; want door eigen bodem worden adel, volk en Staat gevormd.

Maar ook alleen de van geslacht op geslacht met de bodem verbonden adel is in staat een op tradities en wereldbeschouwing steunende eigen cultuur te vormen, die op het zieleleven van een opgroeiend jongmens van beslissende invloed kan zijn. Beseft men in deze tijd eigenlijk nog welk een heilzamen invloed de bekoring van een oud huis, waarin overal de herinneringen aan de voorouders te vinden zijn, op een kind heeft? Gelooft men werkelijk dat de dichterlijke ziel van ons volk, dat zich aangetrokken voelt tot het raadselachtige en sprookjesachtige, zich altijd thuis zal voelen in de hygiënisch onberispelijke, maar toch op de inrichting van een ziekenhuis gelijkende nieuwerwetse huizen? Laat niemand zich in dit opzicht bedriegen! Wel kan men beweren dat de gedachtenwereld van het kind verschillend is naar gelang er andere rasinvloeden optreden. Maar al wordt in de hedendaagse geschriften over rassenkunde de invloed van de omgeving op de ziel van het kind zelfs geheel ontkend, waarbij men vooral op Hebbel, de metselaarszoon uit het Ditmarsche, steunde, dan moeten we niet vergeten dat Hebbel onder zeer moeilijke en armelijke omstandigheden opgroeide, overigens echter het reine landleven een gezonden invloed op zijn jeugd had.

Dan is er nog iets waar we bij de vraag “Stad of land” op moeten letten. Elke stad – zowel de tuinstad als de stenen huizenmassa – stelt haar levenswetten niet zelf; integendeel, zij is afhankelijk van de verkeersmogelijkheden; in de grootte van haar omvang zelfs een slavin van de verkeersontwikkeling. Elke stad is als een poliep die door wijdgrijpende vangarmen – de vervoersmiddelen die de waren aanbrengen, het verkeersnet enz. – zijn voeding uit de omgeving of, als de middelen van vervoer en het verkeersnet het toelaten, ook van veraf naar zich toe zuigt. Stokt echter door de een of andere oorzaak deze voedselaanvoer, dan wordt de stad zo hulpeloos als een vis op het droge. Met eigen middelen kan de stad zich in dat geval niet in het leven houden; zij moet van buiten af geholpen worden. In de diepste grond is de stad dus eigenlijk een klaploper of een parasiet. Elk parasitisme sterft zodra de voedingsbodem verdwijnt. Wil dus een volk een adel scheppen die bodemverbonden en bestendig is, wil het voor de toekomst een groot aantal waardevolle sibben bezitten, dan moet het voor zijn adel niet het onzekere stadsleven als toevluchtsoord nemen. Dit is toch zeker wel duidelijk!

Daarmee wil ik geenszins beweren dat men in de stad geen poging zou kunnen ondernemen om de bodemverbondenheid van bepaalde geslachten te bevorderen. Dit zal echter een zuiver plaatselijke aangelegenheid blijven en bovendien alleen bij bepaalde steden mogelijk zijn.

Vestigt de adel zich echter op hoeven, waarbij door geschikte maatregelen verhinderd wordt dat zij voor het geslacht verloren gaan, dan treffen – dit leert de ervaring – zelfs de zwaarste tijden een gezond volk niet in zijn levensader. Dan werken zulke tijden als een hevige storm in het bos, waarbij het vermolmde en het rotte openbaar wordt en ten onder gaat, doch die tevens aan de gezonden meer licht en lucht verschafft. Het is daarom mijn vaste overtuiging dat de vorming van een nieuwe adel zonder adelhoeven of iets dergelijks niet uitvoerbaar is, blijvend kan hij tenminste niet zijn. Hoe men de zaak ook keert, dit zal men moeten toegeven dat het alleen op deze manier gaat.

Hoe groot moeten de Hegehöfe of adelshoeven zijn?

Een eenheidsmaat of een modelschema kan men hiervoor onmogelijk aangeven, tenminste niet voor de landerijen binnen de Duitse rijksgrenzen. Hoeveel hectare land iemand bezit of hoe groot de opbrengst van zijn bezit is, wordt bepaald door de omstandigheid of er tussen de grootte van het bezit en de plichten tegenover de Staat een gezonde verhouding bestaat. Hierbij moet men wel bedenken dat in dit verband "plichten" en "belastingen" twee verschillende begrippen zijn.

Wil men echter de grootte van het bezit niet afhankelijk stellen van de verplichtingen tegenover de Staat, dan stelle men de grootte van de opbrengst op de voorgrond. Het uitsluitend met elkaar vergelijken van de oppervlakten, zoals men zo gaarne doet, heeft natuurlijk geen zin en is – omdat het tot onnodige tegenstellingen bij de landbouwers voert en bij de niet-landbouwers verkeerde begrippen wekt – zelfs als een dwaasheid te beschouwen. Er zijn bijvoorbeeld in het marschland aan de Noordzee vele "boeren" die ondanks een veel geringer grondbezit net zo veel uit hun bedrijf weten te halen als een hoogadellijke grondbezitter in Zuid-Duitsland. En omgekeerd vindt men op de geestgronden van Noordwest-Duitsland "landgoederen" die met een geweldig uitgestrekt landbezit minder koren binnenhalen dan de meeste boerderijen in de korenschuur van Beieren. De voornaamste taak van de Hegehof moet het onderhouden van het geslacht zijn dat er op woont. Deze taak moet onafhankelijk van de tijdsomstandigheden doorgevoerd kunnen worden. Zo kan men dus reeds als beslist noodzakelijk aannemen dat de adelhoeve een onafhankelijke economische eenheid moet zijn en wel dermate dat zij in elk geval in staat is ook in tijden van maatschappelijken nood de levensbehoeften van het gevestigde gezin en van het personeel op te brengen. Daarenboven moet zij echter in rustige tijden de bezitter een winst opleveren die deze ter bestrijding van het levensonderhoud van hem en zijn gezin en voor de bijdragen aan de gemeenschap nodig heeft. Voegen we daar nog enig bos als "spaarpot" en tot verkwikking van het gemoed, dan komen we reeds tot een bedrijfsomvang die naar bodemoppervlakte in de ene streek het aanzien van een groot boerenbedrijf heeft, anderwaarts als een klein of middelgroot landgoed beschouwd kan worden. Dat is dan de kleinste omvang van een adelhoeve.

Het zal voor ieder duidelijk zijn dat de adelhoeven onderling in grootte zullen verschillen: de grote bodemverschillen in Duitsland en de zeer verschillende klimatologische verhoudingen – we hebben alleen in Duitsland ongeveer een dozijn onderling zeer verschillende klimaatgebieden – veroorzaken dat bijna nergens dezelfde bodemoppervlakte een overeenkomstige oogst oplevert. Oude bodemverbonden boerengeslachten die lichamelijk en zedelijk daarvoor geschikt zijn, zouden bij aanvrage met hun hoeven in de adellijke stand opgenomen kunnen worden, waardoor hun bezit, indien het de kleinste omvang bezat, tot een adelhoeve werd. Dit voorstel is gegrond op de mening dat het beste bloed nog altijd in de

bodemverbonden kringen te zoeken is en dit de eenvoudigste manier is om de levensvatbaarheid van dit bloed te bestendigen. Daarmee wil ik echter geenszins zeggen dat we al onze boeren en landgoedbezitters tot adelhoeve-edelen zouden moeten maken.

Een op het levensonderhoud van een gezin gerichte, evenwichtige en afgeronde economische eenheid verleent een bezit, als het een alleenstaande hoeve is, een uiterlijke geslotenheid die enige kenners van het landschapsbeeld reeds meermalen is opgevallen. Weliswaar zijn het geen burchten, geen opvallende landgoederen, maar ook geen gewone boerderijen. In het Noordwesten van Duitsland en in Zuid-Duitsland kan men ze nog veel aantreffen, meer in Denemarken en Scandinavië en we kunnen heel goed begrijpen dat een fijn opmerker en landschapskenner als Paul Schultze-Naumburg, om de indruk die de bouw van deze hoeven maakt weer te geven, de uitdrukking edelhoeven gebruikte (*Das bürgerliche Haus*, Frankfurt a.M., 1927, blz. 30).

Hiermee zijn enige duidelijke richtlijnen voor de kleinste omvang der adelhoeven aangegeven. Dit is nog geen grens naar boven. Over het algemeen beperkt echter de eis van een afgeronde en gesloten economische eenheid ook de omvang naar boven toe tot een zekere, hoewel enigszins rekbare mate. We hebben namelijk geen enkele streek in het rijksgebied die de bedrijfswijze van een gesloten grootgrondbezit vanuit een centraal gelegen hoeve mogelijk maakt. Het grootgrondbezit is in Duitsland bijna steeds een veelvoud van zelfstandige bedrijven, waarbij elk bedrijf of door pachters gevoerd wordt of onder leiding van min of meer zelfstandige rentmeesters staat die zelf weer onder een hogere leiding staan. Wil men dus dat de adelhoeven onder alle omstandigheden vanuit een centraal punt, waarin de bedrijfsgebouwen staan, geleid worden, dan is daardoor hun grootte duidelijker begrensd dan men op het eerste gezicht zou denken. De moeilijkheid nu om deze grens te bepalen ligt ergens anders. We hebben in het Rijk vele landgoederen die oorspronkelijk uit een veelvoud van landerijen en boerenplaatsen ontstaan zijn, in de loop der tijden tot een gesloten landgoed uitgroeiden, waarbij de bedrijfsgebouwen van de vroegere hoeven als zogenaamde “voorwerken” dienst deden; dit geldt vooral van Mecklenburg en het oude Pommeren, men kan het echter in geheel Oost-Duitsland vinden. “Voorwerk” noemt de landbouwer in die streken een gebouw dat ten behoeve van het bedrijf niet in de onmiddellijke omgeving van de boerderij opgericht wordt. Het voorwerk kan uit het begrip van een afgerond en gesloten grootbedrijf niet gemist worden, omdat het niet gebouwd is naar het eigen goeddunken van de bezitter, maar noodzakelijk was voor het bedrijf en dus door het landschap, de onderlinge ligging der landerijen of andere omstandigheden bepaald werd.

Ook voor de Hegehof kan het “voorwerk” om bedrijfsredenen niet verboden worden. Men denke maar eens aan een landgoed waarvan de landerijen zich in smalle, maar zeer lange stroken uitstrekken en ook de leek heeft een duidelijk voorbeeld dat hem de doelmatigheid van het “voorwerk” begrijpelijk maakt. In het algemeen zal men echter moeten verlangen dat het bedrijf van een adelhoeve vanuit een centraal punt plaats heeft. Dit centrale punt moet het kenmerk van de adelhoeve blijven. Staat men namelijk het gebruik van “voorwerken” toe voor de adelhoeven, dan kan het gevaar ontstaan dat onder de dekmantel van familierechtelijke bescherming van de adelhoeve weer reuzenlandgoederen bijeengebracht worden, doordat men eenvoudig bezit dat aan de adelhoeve toevalt tot een “voorwerk” en dus tot een deel van de adelhoeve maakt.

Vragen zoals die betreffende het “voorwerk” moeten door een bijzondere commissie, waarin landbouwconsulenten zitting moeten hebben, behandeld worden: op een billijke wijze, en ieder geval afzonderlijk; onder billijkheid verstaan we in de eerste plaats de noodzakelijkheden van het bedrijf,

waardoor ongunstige verhoudingen bij de landerijen der adelhoeven verbeterd worden, verder zulke waar het “voorwerk” in de gesloten eenheid der samengegroeide goederen onmisbaar is geworden en het wegnemen ervan schade zou toebrengen aan het bedrijf.

Een uitzondering op deze grondregels zou de schrijver willen voorstellen waar stambezit, dat reeds vele geslachten lang in het bezit van een familie is, voor het in stand houden van hun bedrijf over een gebied moet beschikken dat groter is dan het normale adelhoevebezit. Het zou in tegenspraak zijn met de opvattingen over de nieuwe adel als men zulke heerlijkheden, die toch in de loop der tijden hun hedendaagse vorm gekregen hebben, alleen daarom aan de gezinsbescherming van de adelhoeven zou onttrekken omdat zij niet overeenstemmen met de aangegeven grootte, of, indien men ze wel onder de adelhoeven rangschikte, deze door een onvoldoende toewijzing aan landerijen economisch liet verkommeren. Er moet alleen op gelet worden dat het bij zulk een uitzondering werkelijk om oeroud familie-erfgoed gaat; verder dat de daarop gevestigde familie lichamelijk en geestelijk voor de nieuwe adel in aanmerking komt; en tenslotte dat het betreffende stambezit werkelijk door handelingen is ontstaan die beschermd kunnen worden en wier bescherming ook uit eerbied voor de arbeid van vroegere Duitse geslachten aanbevelenswaardig is. Het teveel aan landbezit dat door zulk een stambezit aan een adelhoeve toegevoegd wordt, kan door een groter aantal plichten, binnen het kader van adellijk zelfbestuur, weer in evenwicht gebracht worden.

Een noodzakelijke voorwaarde voor deze gedachte der adelhoeve is natuurlijk dat zij tegen willekeurige verkoop gevrijwaard zijn, want dit zou tegen de geest van het plan indruisen; daarom behoeven zij niet beslist onverkoopbaar te zijn. Men zal moeten eisen dat de edelman op een adelhoeve ook niet over verdere landerijen kan beschikken. Wie dus een hofstee, een landgoed of een heerlijkheid in een adelhoeve zou willen veranderen en daarvoor toestemming krijgt, moet de landerijen die niet tot de adelhoeve kunnen behoren, verkopen of aan erfgenamen geven die dan op hun beurt, bij voldoenden omvang van het gebied om de stichting van een adelhoeve kunnen verzoeken.

Als men bijvoorbeeld het werk van Th. Häbich (*Deutsche Latifundien*, Königsberg, Pr. 1930, 2de druk) bestudeert, dan wordt het duidelijk dat vele adellijke families tegenwoordig nog reusachtige landgoederen bezitten. Zo bezitten bijvoorbeeld in Brandenburg de von Arnim–Boitzenburgs 14.126 ha.; in Silezië de rijksgraven Schaffgotsch gen. Semperfrei, von und zu Kynast und Greiffenstein 27.668 ha.; in Oost-Pruisen de graven Finck von Finckenstein–Schönberg 20.877 ha.; in Württemberg de vorsten Thurn und Taxis 17.085 ha.; in Baden de vorsten von Fürstenberg Donaueschingen 16.374 ha. (In hoofdzaak is dit echter boschbezit.) Het lijdt geen twijfel dat zulke bezittingen bij een volk dat men het “volk zonder ruimte” noemt, niet in overeenstemming met een gezonde bodemverdeling zijn. De bezitters van zulke landgoederen zullen zich wel niet aan een nieuwe verdeling van de grond kunnen onttrekken; volgens het plan van de schrijver hebben deze families echter de mogelijkheid, door hun bezit te verdelen over verschillende adelhoeven, het gevaar van volkomen ontworteling te ontgaan. Ik denk hierbij in het geheel niet aan “onteigening”; het waarom zal ik hieronder nader toelichten.

Maar dat in het huidige overbevolkte Duitsland de verdeling van de grond niet meer aan beginselen beantwoordt die zedelijk gerechtvaardigd zijn, zal ieder inzien. Voor een vernieuwing van de adel is het bovendien beter dat men het buitensporige grote bezit, waarop heden slechts één vertegenwoordiger van een geslacht woont, in adelhoeven verdeelt, waarop meerdere afstammelingen van hetzelfde geslacht zich blijvend kunnen vestigen. Deze adelhoeven kunnen waarschijnlijk naar het voorstel van de bezitter gevormd worden. Indien er te weinig vertegenwoordigers van het betreffende geslacht aanwezig

zijn om de nieuwe adelhoeven te bewonen, kan de bezitter de verdeling ook – in het kader der Hegehofgedachte – met bevriende families doorvoeren. Schakelen we de adelhoeve van de vrije goederenmarkt uit, dan dwingt deze maatregel ons ertoe het arbeidersvraagstuk op de adelhoeve eens terdege onder de ogen te zien. In een later hoofdstuk zal nog aangetoond worden waarom elke erfgenaam van een adelhoeve een grondige landbouwkundige vakopleiding moet krijgen. Toch is het niet de taak van de land-edelman het landbouwberoep daadwerkelijk uit te oefenen. Integendeel! Daartoe zijn de arbeiders op de adelhoeve noodzakelijk.

De waarde van de landarbeider voor het gehele volk ligt niet in de eerste plaats op het gebied der land-arbeid en haar gezonde zedelijke invloed op de landarbeider. Maar de landarbeider wordt voor het volk eerst dan waardevol als ook zijn stand een bodemverbonden stand wordt. Er moet dus voor gezorgd worden dat ook de arbeidersgezinnen met de adelhoeven kunnen samengroeien. Hun loon mag daarom niet van een zielloze arbeidsmarkt afhankelijk zijn, maar moet naar zedelijke richtlijnen geregeld worden. De gelukkig steeds meer gewaardeerde Artamanenschaften (bonden van landbouwers) kunnen hiervoor bruikbare plannen uitwerken; zij zijn wel het best in staat deze dingen te beoordelen. Overigens behoort het niet tot onze taak om tot in bijzonderheden vast te stellen hoe de verhouding van de Hegehof-edelman tot de landarbeider geregeld moet worden; principieel kunnen we dit zeggen dat de verhouding nooit die van “heer” en “knecht” mag zijn, maar enkel een zedelijke arbeids- en dienstverhouding tussen vrijen in onderlinge arbeidsverdeling.

Hoe kan nieuw land voor de adelhoeven verkregen worden? Want niet alleen dat families die nu op het land leven tot edellieden gemaakt worden, ook de niet met land bedeelde leiders moeten door adelhoeven voor het volk behouden blijven, opdat de stelling bewaarheid worde: leiderschap door het bloed, aangevuld door de verdienste.

Tegen iedere lichtvaardige uitoefening van de onteigening door de Staat moet nadrukkelijk gewaarschuwd worden. Staatsbezit heeft in Germaans-Duitse zin slechts daar een zedelijk recht waar bepaalde inrichtingen door alle staatsburgers beslist gebruikt moeten worden en het dus vanzelf onzedelijk zou zijn indien een enkeling uit deze dwangpositie voordeel zou trekken. Zedelijk verantwoord was bijvoorbeeld de onteigening voor de spoorwegen. Maar de vraag naar een nieuwe verdeling van het gehele bodemoppervlak in het Duitse Rijk mist zulk een zedelijke rechtvaardiging; ook dan wanneer men zich op de – meestal verkeerd begrepen – oud-Germaanse markgemeenschap beroept.

Want van Duits standpunt bezien doet de bodem een dubbele dienst: hij moet de op hem wonende geslachten onderhouden en de voeding van het gehele volk verzekeren; hij moet daarbij een verantwoordelijke taak voor het bloed en voor de volkshuishouding vervullen. Het tegen elkaar afwegen van deze taken moet door een verantwoordelijke Duitse staatsleiding geschieden. Steeds echter zal degene die de vruchten van de bodem plukt zich van zijn verantwoording voor de gemeenschap bewust moeten zijn, en de gemeenschap moet van haar kant ingrijpen als de landbouwer zijn zedelijke verplichtingen niet nakomt.

Beslissend blijft echter voor beiden hun ondergeschikt zijn aan een zedelijke orde. Men ziet dat is heel wat anders dan de sociaal-democratische gedachten over het staatseigendom van alle grondbezit met het oog op een “evenredige verdeling van de opbrengst”. Verder heeft elke verbinding van grond en bodem met familie-beschermende en dus met gedachten die de zeden beschutten, slechts dan alleen zin als de bestendigheid van het plan verzekerd is. Voor Germaans-Duitse zeden is daarom ook niets gevaarlijker

dan de gedachte aan de bestendigheid van het grondbezit te ondermijnen. Dit geschiedt door alle onteigeningsplannen.

Akkerwetten die alleen gemaakt werden om begeerige of noodlijdende kringen door het toekennen van grondbezit voorlopig tevreden te stellen, verlammen het vertrouwen in de bestendigheid en de onaantastbaarheid van het bezit. Want wie geeft de door de nieuwe verordening begunstigde de zekerheid dat hij niet voor verdere "verbeteringen" weer door de Staat van zijn akker verdreven wordt? Aan deze feiten veranderen de sentimenteele beschouwingen over het treurige lot van de stedelijke "onterfden" niets.

Dat er toch een verandering in de verdeling van het grondbezit moet komen, werd reeds opgemerkt. Maar deze verandering moet onder een zedelijke orde staan die voor alle volksgroepen aanneemlijk is; want alleen zulk een algemene instemming kan de verandering een blijvend karakter geven. Zulk een zegenrijke orde kan zeer zeker de bloed- en bodemgedachte voor ons volk zijn. Onteigeningsplannen komen dus niet in aanmerking. Wel echter zou een in Duitse zin geleide Duitse Staat een voorkeursrecht bij de aankoop van land kunnen verkrijgen of door geldelijke steun het oprichten van adelhoeven gemakkelijker kunnen maken. Ook inzamelingen onder het volk of legaten zouden de nodige middelen kunnen bijeenbrengen. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een stad of een gemeente voor een van haar beste zonen, of zijn nageslacht een adelhoeve beschikbaar stelt. Er zijn genoeg mogelijkheden om de adelhoeve-gedachte zonder onteigening te verwezenlijken.

Ook aan de verdeling der domeinen denkt de schrijver niet. Men zou veeleer in overweging kunnen nemen of de domeinen niet in sterkere mate dan tot nog toe voor de voedselverzorging van het volk gebruikt kunnen worden, dus uitsluitend aan het volk ten goede kwamen. Want de voedselvoorziening van de stedelijke bevolking kan door de adelhoeven en de andere boerderijen niet gewaarborgd worden. Want hiervoor zullen steeds bijzonder grote landerijen nodig zijn. Hier zouden dus de domeinen deze taak over kunnen nemen.

Een Duitse – let wel: een Duitse – regering heeft daarmee en bijvoorbeeld ook met de aanleg van graanschuren een eenvoudig middel tot haar beschikking om de voedselvoorziening van onze stadsbevolking onafhankelijk te maken van de wereldgraanmarkt en te beveiligen, want de drukkende machtspositie van die wereldgraanmarkt neemt immers toch dagelijks met iedere nieuwe verkeersontwikkeling toe en dit proces kan door beschermende rechten, die de buitenlandse staatsleiding toch al niet gaarne treft, nimmer worden opgeheven.

We willen nu de vraag behandelen: Wie moet nu eigenlijk alle adelhoeven besturen?

De schrijver stelt voor de nieuwe adel in een adellijke bond te verenigen. Aan deze bond gaan dan alle bezittingen der adelhoeven over en worden door hem weer als leen uitgegeven, natuurlijk als zogenaamde erfleenen.

De uitwerking van dit voorstel lijkt gemakkelijk, maar is het niet. Het leenstelsel uit het begin der Middeleeuwen was geen Duits gebruik, doch in wezen ontstaan uit Gallo-Romeinse en Duitse inrichtingen. Gallo-Romeins vazallen- of leenwezen, Duitse trouw en Romeinse bodemverdeling smolten tot één geheel samen. De leenman uit de Middeleeuwen was aan zijn leenheer ridder- en hofdienst verplicht, op grond van het wederkerige Germaanse trouwbegrip en kreeg tot beloning het vruchtgebruik van het leengoed. Men zou het leenstelsel een ambtenaarssalaris in natura kunnen noemen; dit was het ongetwijfeld ook oorspronkelijk. Geheel West-Europa heeft het leenstelsel aanvaard. Maar terwijl het in Engeland en

Frankrijk gelukte de leenmannen onder het oppergezag van een centraal geleide Staat te brengen, werd de Duitse Staat langzaam tot de zogenaamde feodaalstaat omgevormd, waardoor een eenhoofdige staatsleiding werd tegengewerkt. Hierdoor begon voor het Duitse volk een ontwikkeling die Generaal Krausz in zijn boek "Der Irrgang der deutschen Königspolitik" (de politieke dwaalweg der Duitse vorsten) scherp gegeeseld heeft en die door de titel van dit boek ook volkomen juist weergegeven wordt.

Zolang de leenmannen, bijvoorbeeld tot in de negende eeuw, alleen grond in leen kregen, het leengoed dus een soort ambtenaarssalaris was, had dit op het staatsbestuur geen invloed. Anders werd het echter toen de leenen en de daaraan verbonden rechten erfelijk werden en de koning door deze "leendwang" genoodzaakt was de leenen die door de dood van de leenman terugvielen opnieuw uit te geven. In deze leendwang, waarvan Engeland en Frankrijk zich verre hielden, lag de vermolming van het Duitse leenstelsel. In plaats dat de leenmannen, hoofd voor hoofd bij de beleening bepaalde opdrachten kregen, voerde het erfelijk worden der leenen hiertoe dat in Duitsland de uitoefening der regeermacht uit de vingers van het staatshoofd gleed en op de leenmannen overging. Deze ontwikkeling kwam allen mogelijke lieden ten goede, alleen juist het minst aan diegenen waarvoor het leenstelsel door de staatsbestuurder ingesteld was, namelijk aan de vrije boeren. Zo werd enerzijds het staatsverband losser, terwijl anderzijds het oude Duitse zelfbestuur toch niet bevorderd werd. Hier werden de kiemen gelegd waaruit later de heerlijke rechten zouden ontstaan.

Hieruit blijkt dat een erfleen – dus leendwang – zonder tegenprestatie van de leenman, zonder dat een hoger lichaam het recht heeft om in te grijpen, om der wille van de veiligheid van de Staat verhinderd moet worden. Anderzijds vind ik het verkeerd om de Staat een onbeperkte macht over de erfleenen te geven. Dit zou ook niet bevorderlijk zijn voor de bestendigheid van de Hegehof-gedachte en bovendien het gevaar meebrengen dat dit Adelgenootschap met staatshulp zijn toevlucht zou nemen tot ongewenste maatregelen.

Toch meent de schrijver het volgende te kunnen voorstellen: zoals de edellieden in het Adelgenootschap verenigd zijn, zo gaan ook de adelhoeven naar het Adelgenootschap over. Dit Adelgenootschap moet echter geen bond zijn in de hedendaagse zin, maar in oud-Duitse zin. In de oud-Duitse bond verdween de enkeling niet in de veelheid der genootschapsleden; maar het genootschap droeg ertoe bij de onderlinge band te verstevigen en naar een duidelijk omschreven verenigings- en sociaal recht te regelen. "De bond stond niet tegenover de leden, maar was met alle leden door rechtsverhoudingen verbonden. Daarom waren de rechten der leden op het vermogen van de bond geen aanspraken van vreemden, maar de bond had op een bepaalde wijze deel in de rechten der leden op het vermogen, zodat aan de bond het bestuur bleef en de leden het vruchtgebruik; dit vruchtgebruik was alleen voor de leden van de bond." (Baron v. Schwerin, *Der Geist des altgermanischen Rechts*.)

De edelman op de adelhoeve is als zodanig lid van het Adelgenootschap. Zijn zoon erft dit lidmaatschap met de adelhoeve; wanneer hem het erfrecht ontnomen wordt, een ander lid van het geslacht, dat wil zeggen als deze aan de lichamelijke en zedelijke eisen voldoet. In bijzondere gevallen kan ook een dochter het erfdeel aanvaarden, indien er geen mannelijke erfgenamen zijn of de betreffende erfgenamen ver beneden de minimumeisen van het Adelgenootschap blijven.

Zoals bekend is de erfdochter, dat is het overgaan van het erfbezit op een dochter indien er geen mannelijke erfgenaam – beter: zoon – aanwezig is, een oeroud Indogermaans en Germaans gebruik. In Engeland vindt men dit gebruik nog, dat wil zeggen bij het uitsterven van de mannelijke stamlijn erft de dochter het leenbezit en de adellijke titel. Volgens Dibelius zijn er op het ogenblik 26 Peeresses in their

own right. Maar juist de ervaringen in Engeland met de erfdochters dwingen ons ertoe voor de adelhoeven deze gewoonte onder voorbehoud aan te bevelen. Galton, de grote Engelse eugeneticus, heeft de nakomelingschap van deze “erfdochters” onderzocht.

Op grond van de uitslag van dit onderzoek zag hij zich genoodzaakt op een zekere “steriliserende invloed” van de erfdochters te wijzen en hij bewijst ook dat zij dikwijls een nadeligen invloed op de vruchtbaarheid hadden. Galton leidt daaruit af dat hier blijkbaar erfelijke kinderloosheid in het spel is en dat deze waarschijnlijk de oorzaak van de steriliserende invloed is. Deze eindconclusie van Galton waagt de schrijver in twijfel te trekken; hij meent voor de steriliserende invloed van de erfdochters een andere verklaring te kunnen geven: Als een landedelman weinig kinderen heeft en hierbij ook nog de zonen ontbreken, dan is het waarschijnlijk – aangenomen natuurlijk dat de vrouw lichamelijk volkomen gezond was – dat de mannelijke lijn van dit geslacht reeds op de een of andere manier ontaard was. Daarbij is het natuurlijk, hoewel niet noodzakelijk, dat deze ontaarding, die in een vermindering der voortplantingskracht bestaat, zich bij de erfdochter voortzet, zodat ook een teeltkrachtig man hieraan niet veel kan veranderen. Men zal dus de erfdochters niet zonder meer van de adelhoeve uitsluiten, maar haar toch onder deze beperkende bepalingen tot het erfrecht toelaten, wanneer zij door het toeval een erfdochter is en niet door de minderwaardigheid van haar ouderlijk geslacht: dus bij het sneuvelen der zonen in de oorlog, bij ongelukken, of indien voor de lichamelijke gezondheid de beperking van het aantal kinderen na de geboorte van het eerste kind noodzakelijk was, enz. Dit zijn dan de rechten der edellieden die hun gegeven worden om de vervorteling van het geslacht te verzekeren en om de gedachte aan de geslachtssopeenvolging op de voorgrond te stellen. Het beschikkingsrecht over de adelhoeven berust echter bij het Adelgenootschap, en dit heeft daardoor ook het recht om een bepaalde erfopvolging op een adelhoeve te verhinderen. Het Adelgenootschap kan beslissen of de erfgenaam die door een edelman voorgesteld wordt, deze erfenis waardig is. Om elk misverstand met de hedendaagse voorstelling over bonden en verenigingen uit de weg te ruimen, wijs ik er nogmaals op dat de edellieden het Adelgenootschap vormen, en de vraag van het erven van de adelhoeve dus door een zuiver zelfbestuur opgelost wordt. Natuurlijk moet de regering van het Duitse Rijk te allen tijde het recht hebben om in te grijpen, ten eerste om het Adelgenootschap te doordringen van zijn hoge plichten tegenover de Staat en van een sterk verantwoordelijkheidsgevoel, maar bovendien om de invloed van heerszuchtige en eerzuchtige geslachten aan banden te leggen en dwarsdrijvers en leden die hun invloed willen vergroten tot de orde te roepen. Daarom stelt de schrijver voor dat elke erfopvolging door het Adelgenootschap onderzocht wordt en daarna met alle bijzonderheden aan de Rijksleiding ter ondertekening wordt voorgelegd. Kunnen de beide partijen het niet eens worden, dan beslist het hoogste gerechtshof van het Duitse Rijk en deze beslissing is onveranderlijk. Zo behoudt het Adelgenootschap zeer grote mogelijkheden om de erfopvolging met adellijke geest te regelen en vaste gebruiken in te voeren, terwijl daartegenover de Duitse Staat de zekerheid behoudt dat er geen ongewenste richting ingeslagen wordt.

Een “schadeloosstelling” van de niet-ervende zonen vindt natuurlijk op geen enkele wijze plaats. Dit zou geheel tegen de adelhoevedachte indruisen. Wel echter kan men in overweging nemen dat de niet-ervende zonen, tenminste totdat zij een zelfstandig bestaan hebben gevonden, een leef- en woonrecht hebben op de adelhoeve waarop zij geboren zijn; verder of voor hen niet tehuizen in de vorm van stichtingen, bestuurd door het Adelgenootschap, opgericht kunnen worden, waarin zij zich tegen een geringe rente voor hun leven inkoopen kunnen.

Onder deze omstandigheden zal men misschien tot het niet-adellijke gebruik overgaan om de jongste zoon als de werkelijke erfgenaam te beschouwen. Deze erfopvolging – het minoraat – kwam in de

Middeleeuwen in sommige streken van Duitsland als boerenerfrecht voor, dat tegenover het adellijke erfrecht – het majoraat – gesteld werd. De ervaringen in de landbouw bewijzen dat het minoraat der boeren een zeer goede uitwerking had, overal waar de omstandigheden het niet toelieten of niet wenselijk maakten dat de niet-ervende zonen op de stamhoeve bleven. Het was dan ook meestal niet zo moeilijk voor de boer om zijn zonen een goede ontwikkeling op de levensweg mee te geven of hen bij het stichten ener nieuwe boerderij te ondersteunen. Ook werd het aantal kinderen nooit beperkt, zelfs niet bij kleine bedrijven. Een voorwaarde voor het minoraat is echter dat principieel de jongste zoon van de eerste vrouw de erfgenaam is. Aan de instelling van het minoraat is het bijvoorbeeld te danken dat het Duitse boerendom in Rusland, dat echter om begrijpelijke redenen door de Sowjets vernietigd is, zich verrassend snel uitbreidde.

Een belastingheffing van de adelhoeven in de gebruikelijke zin kan natuurlijk niet plaats vinden. Want de grond der adelhoeven, de erfgrond moet verzorgd en behouden worden, maar geen winstobject zijn. De adelhoeven moeten in ieder opzicht voor het Duitse volk vruchten dragen, maar geen geldbronnen zijn.

Dit moet men niet met de “immuniteit” uit de Middeleeuwen vergelijken. Deze was afkomstig van de laat-Romeinse rijken der Caesaren. Daar waren de keizerlijke goederen vrij van rechten en belastingen en werden daarom “immuun” genoemd. Dit begrip werd door de Frankische “koningsgoederen” overgenomen en ging daarna weer op een met dit goed beleende vazal over, die daardoor “immuniteitsheer” werd. Het koningsgoed als zodanig is van Frankische oorsprong.

De Kerk en de wereldlijke grootgrondbezitters verkregen later door de gunst van de koning hetzelfde recht en werden eveneens “immuniteitsheren”. De immuniteitsheren hadden in bepaalde gevallen een eigen rechtspraak, waaruit zich op den duur gravengerechtshoven voor bepaalde strijdvragen ontwikkelden en waaruit de immuniteitsheren ten slotte als overwinnaar te voorschijn kwamen. Zij schiepen daarmede een eigen recht naast de koninklijke rechtspleging en het resultaat was de in de twaalfde en de dertiende eeuw gevormde landheerschappij, het landgezag of dominium terrae. De naar Germanië overgebrachte Romeinse immuniteit was de eigenlijke oorzaak van de verwoesting der Duitse Rijkseenheid. Belastingvrijheid betekent voor de adelhoeven niet het ontslaan van elke belasting, doch het opbrengen van het geld dat de Staat nodig heeft op grond van een overeenkomst tussen hen en het Adelgenootschap. Iedere edelman behoeft dus alleen de belasting op te brengen die voor het in stand houden van het zelfbestuurslichaam nodig is en daarboven hetgeen dit zelfbestuurslichaam met de Staat overeengekomen is en naar draagkracht geheven wordt. De schrijver volgt hier een gedachtengang die reeds zeer oud is en die hij ten dele ook dankt aan het werk van Edgar J. Jung: *Die Herrschaft der Minderwertigen, ihr Zerfall und ihre Ablösung* (zie daar blz. 189-196, eerste druk Berlijn 1927).

Tot slot nog een korte opmerking:

De schrijver stelt zich naast het Adelgenootschap een boerenbond voor, op dezelfde grondslag en met dezelfde rechten. Het verschil tussen deze twee is niet van principiële aard, maar naar de graad, doordat aan de boer iets geringere eisen gesteld worden dan aan de edelman. De boerenhoeve zal in de regel, doch dit is niet noodzakelijk, kleiner zijn dan de adelhoeve, maar ook weer beduidend groter dan het bezit van een kleine landbouwer. De voorwaarden waaraan de erfgenamen van de boerenhoeve in lichamelijk, geestelijk en zedelijk opzicht moeten voldoen zullen meer op de geschiktheid voor het boerenleven gericht zijn, waarbij streek- en stamverschillen bijzondere aandacht verdienen. Werken dus het zelfbestuurslichaam van het Adelgenootschap en de boerenbond op grond van dezelfde rechtsopvatting samen, zo zijn ze toch als leden van een landbouwende stand, de landstand, in de “Berufsständekammer

des Deutschen Reiches", waarin de verschillende bedrijven met elkaar over economische vraagstukken verhandelen, naar buiten eensgezind vertegenwoordigd. In welke vorm dit moet geschieden, wordt in het volgende hoofdstuk behandeld. Adelgenootschap en boerenbond hebben dus beide een onafhankelijk zelfbestuur en behoren toch tot dezelfde beroepsstand die hun economische belangen naar buiten op gelijke wijze vertegenwoordigt. Het duizendjarige verschil tussen adellijke stand en boerenstand is daarmee overwonnen en de Germaanse verhouding tussen adel en boer weer hersteld.

De schrijver wil er hier nogmaals op wijzen dat daardoor ook werkelijkheid kan worden het plan dat de kenner der rassenkunde en rassenhygiënist dr. Otto Reche in zijn boek *Rasse und Heimat* (München 1927) met de woorden: "De adel van de toekomst moet een boerenadel zijn" heeft omschreven. Reche heeft in zijn boek op het terrein der rassenkunde de weg gewezen die de schrijver op het terrein der staatkunde met zijn Hegehof-voorstel volgt. Dat is de weg naar een nieuwe, op Germaanse grondslagen berustende adel.

VI.

Ontwerp tot opbouw van een stand van edellieden

De Duitse toekomst behoort aan de Germaanse, op volksbewustzijn en leiderschap gefundeerde volksstaat, die door een krachtige eenheid naar buiten het zelfbeschikkingsrecht van het Duitse volk kan doorzetten, die naar binnen toe door een ver doorgevoerd zelfbestuur aan de veelzijdigheid van het Germaanse leven vrijheid van handelen verzekert, die als onpartijdige rechtsstaat de vrijheid en het persoonlijke leven van de Duitse volksgenoot tegen willekeur en ambtelijke dwingelandij beschermt.

- **Walther Merk**

Een genootschap in oud-Duitse vorm kan zonder een goed gevormd zelfbestuur niet bestaan. Er is echter alleen sprake van werkelijk zelfbestuur wanneer de kosten van het bestuur zonder enige bijdragen van de staat uit eigen middelen worden opgebracht. In alle andere gevallen wordt het zelfbestuur een schijnvertoning. Evenwicht tussen rechten en plichten is de eerste voorwaarde voor een levensvatbare staat; dit geldt niet slechts voor de staat als geheel, maar ook voor alle onderdelen daarvan.

Daarom is het Adelgenootschap zonder een grote rechtspersoonlijkheid ondenkbaar en hierop dient men nauwkeurig te letten, “want het Adelgenootschap heeft alleen rechtskracht als het wettige oordelen mag voltrekken. Hieruit volgt een gemeenschapsrecht dat zowel tegenover de regering als tegenover de afzonderlijke leden onder wettelijke bescherming staat; zoals omgekeerd de edelman tegen onrechtvaardigheden van het Adelgenootschap beschermd moet zijn.”

Dat mag niet zo worden verstaan dat het Adelgenootschap een eigen rechtspraak moet hebben. Wetgevende en uitvoerende macht moeten uitsluitend in handen van de staat blijven. Het Adelgenootschap heeft alleen het recht voorschriften voor het bestuur te geven aan de hand van de rijks-wetten, in overeenstemming met het algemene recht en beperkt tot de door de staat erkende rechten van het Adelgenootschap. Alleen wanneer de wetgevende en de uitvoerende macht in handen van de staat blijven, is een zeer grote mate van zelfbestuur mogelijk zonder dat de staat gevaar loopt in zijn beleid aangetast of benadeeld te worden.

De echte zelfbesturen in oud-Duitse zin zijn zeer volmaakte lichamen geweest, ongetwijfeld zelfs iets te zelfstandig. Een goed zelfbestuur moet zich tot de staat verhouden – als we oud-Duitse begrippen in een nieuw gewaad willen steken – als een orgaan tot het lichaam.

Iedere hogere levensontwikkeling is tot zijn hogere ontwikkeling gekomen door de stelselmatige verdeling der opgaven, dat wil zeggen enerzijds door arbeidsverdeling en aan de andere kant door straffe groepering van al datgene wat het verband der lichaamsdelen en hun onderlinge verhoudingen bepaalt.

Deze dingen moeten voor ieder duidelijk zijn die het zelfbestuur wil verdedigen. Ik laat deze beschouwing voorafgaan opdat reeds tevoren klaarheid verschaft worde omtrent het nu volgende voorstel voor een blijvend zelfbestuur van het Adelgenootschap dat nooit het staatsgezag uit het oog mag verliezen. Nadrukkelijk herhaal ik dat met staatsgezag niet staatsmacht bedoeld wordt. Het staatsgezag is pas dan verzekerd als staatsleiding en staatsbestuur met de bestaande machtsmiddelen ook zelf voor de uitspraak van een onafhankelijk gerechtshof buigen, dus ook hunnerzijds dienaren van het volk blijven.

Elk zelfbestuur dat niet met eigen middelen is opgebouwd en zelfstandig de volle verantwoording voor zijn doen en laten draagt en zijn bestuursambten niet door verantwoordelijke, onbezoldigde lasthebbers laat bezetten, is in wezen geen zelfbesturend lichaam meer, maar in het beste geval een spel met het begrip zelfbestuur. En let wel: elk goed uitgeoefend zelfbestuur brengt vanzelf de echte leiders, de mannen uit één stuk, zoals we zeggen, op de eerste plaatsen, terwijl een verkeerd uitgeoefend zelfbestuur deze echte leiders vergramt, de kletsers daarentegen, de ijdele en de strevers naar boven brengt, waar ze dan in het licht van de publieke tribune kunnen pochen en pralen zonder bruikbare arbeid te verrichten.

Over de opbouw van het zelfbestuurslichaam van het Adelgenootschap kan men gemakkelijk een geheel boek schrijven. De lezer zal het dus de schrijver wel niet kwalijk nemen dat hij hier niet ingaat op de principiële uitwerking van rechtelijke, rechtshistorische, historische, ethische en ideële gevolgtrekkingen. Wat nu volgt is een ontwerp dat met enige sobere grondlijnen wordt aangegeven: ik hoop echter geen enkel belangrijk punt te vergeten.

Het Adelgenootschap is de verzameling van alle adelhoeven, van alle edellieden en van alle oud-edellieden. Het Adelgenootschap wordt bestuurd door het Huis der edellieden dat allen vertegenwoordigt. Voor het doorvoeren van een praktische arbeidsverdeling steunt het Adelgenootschap op kleinere groeperingen der adelhoeven door de adelhoeven van een landstreek, een stam of een andere gebiedseenheid tot een gouw te verenigen. Een starre indeling moet worden vermeden en met de eigenaardigheden der stammen, landstreken enzovoort moet terdege rekening worden gehouden. De gouw wordt bestuurd door de Kamer der edellieden. In de gouw worden de adelhoeven weer streeksgewijs samengevoegd tot een landschap en hun bijzondere aangelegenheden worden behandeld in de Raad der edellieden. Wij krijgen nu de volgende indeling:

Adelgenootschap = Huis der edellieden Gouw = Kamer der edellieden Landschap = Raad der edellieden

Het kenmerk van elk gezond zelfbestuur is de opbouw in trappen, met de overeenkomstige arbeidsverdeling van onder naar boven en niet omgekeerd. Wij beginnen dus met de bespreking van het landschap.

Landschap = Raad der edellieden

De edellieden en de oud-edellieden van de tot een landschap verenigde adelhoeven vormen de raad. Edellieden en oud-edellieden hebben zitting en stem in de raad.

Met zittings- en raadgevend recht, maar zonder stemrecht, hebben ook de aangewezen erfgenamen der adelhoeven toegang tot de raad om vroegtijdig het zelfbestuur te leren kennen en in zijn uitoefening geschoold te worden. Zij hebben geen stemrecht omdat men moet vasthouden aan de stelregel dat alleen de met een adelhoeve beleende – of beleend gewezene en met ere weggegaan – tot de adel behoort en niet de voor een adelhoeve bestemde. De raad heeft tot taak alle plaatselijke bestuursvraagstukken die onder zijn bereik vallen te behandelen en op te lossen.

Het landschap bezit een kanselarij wier bevoegdheden en aanwijzingen alleen door de raad worden onderzocht; haar naam is raadskanselarij. De raadskanselarij moet steeds in dezelfde plaats gevestigd blijven en wel in die plaats die voor het landschap wat verkeers- en postverbindingen aangaat het best geschikt is. Haar inrichting en omvang moeten evenredig zijn aan de omvang der bestuurstaak: tussen een kamer in een gunstig gelegen adelhoeve en een heel gebouw liggen vele mogelijkheden. Of er nu een vaste vergaderplaats voor de raad moet zijn, bijvoorbeeld in de plaats waar zich de raadskanselarij

bevindt, of dat de raad bij toerbeurt op één der adelhoeven vergadert, blijft een open vraag: het eerste is voor het bij de hand hebben van alle materiaal aanbevelenswaardig, terwijl het andere bevorderlijk is voor de onderlinge vriendschap tussen de adelhoevebewoners; redenen die aan een ieder die in afgelegen streken woont uit eigen ervaring bekend zijn en begrepen worden. De raad wordt geleid door een voorzitter die door twee personen wordt bijgestaan, één die de boekhouding en één die het schriftverkeer voert. Hun ambtsduur zal in den regel één jaar zijn. Het kiezen van de voorzitter geschiedt bij openbare raadstemming en met meerderheid van stemmen. Voor zijn doen en laten draagt de voorzitter volle verantwoording, waarvoor hem als tegendienst enige rechten worden toegekend. Opdat hij werkelijk ten volle verantwoordelijk is, worden de beide raadshelpers niet door de raad benoemd, maar door hem zelf uit de leden van de raad gekozen. Om deze verantwoordelijkheid doet hij zijn keuze in het openbaar opdat hij weet wie hem vertrouwt en wie niet. Daarom is het ook billijk dat de twee helpers hem niet gegeven worden, maar dat hij ze naar de mate van zijn vertrouwen benoemt en zich op hen kan verlaten.

Voorzitter en helpers staan met hun eer voor de juistheid van hun beleid in. Het bestuur der kanselarij staat onmiddellijk onder de voorzitter.

Gouw = Kamer der edellieden

De kamer is geen tussenliggende trap voor de hoge bestuurseenheid, het Huis der edellieden, maar enkel voor een gemakkelijke arbeidsverdeling tussen de Raad en het Huis ingeschakeld. Een tussentrap voor het bestuur is de Kanselarij der Kamer. Niet echter de kamer zelf. Dit moet men goed uit elkaar houden. Daarom kan de kamer ook niet uit afgevaardigden der verschillende raden samengesteld worden, maar moet zij de adel van de adelhoeven in de gouw geheel omvatten.

Alvorens de samenstelling van de kamer te bespreken volgt eerst nog een korte aanwijzing. Strikt genomen zou het Adelgenootschap alleen uit edellieden mogen bestaan en niet uit edellieden en oud-edellieden. Toch ware een beperking tot de edellieden minder goed, op gronden die reeds eerder aangeduid werden en hieronder en in het volgende hoofdstuk nader uitgewerkt worden. Voorlopig dit: wordt een edelman pas op hoge leeftijd oud-edelman, dan wordt de tijd tussen de twee opeenvolgende huwelijkssluitingen op de adelhoeve op ongewenste wijze verlengd, en dit is – uit volkspolitiek oogpunt – voor de kinderzegen bedenkelijk. Laat men echter de edellieden met het bereiken van een bepaalde leeftijd oud-edellieden worden, dan wordt wel de tijd der opeenvolgende huwelijkssluitingen gunstig beïnvloed, maar brengt de nog krachtige oud-edellieden in een ondraaglijke, in elk geval onaangename positie. Want dan is de overdracht van de adelhoeve aan een opvolger niet afhankelijk van de ouderdom en de zwakte van de edelman, maar alleen daarvan of zijn opvolger geschikt is om te huwen.

Om deze redenen moeten de oud-edellieden met volledig stemrecht in het Adelgenootschap blijven opdat hun levenservaring daar het best tot ontplooiing komt, dat wil zeggen in het plaatselijke landschap en – zoals nog aangetoond wordt – in het Huis der edellieden. Op deze beide plaatsen kunnen de oud-edellieden hun levenservaring het best ten nutte maken, ja zorgen dat het Adelgenootschap steeds een vaste lijn volgt.

De Kamer zelf blijft alleen voor de edellieden, want de taak van de Kamer zal overwegend in het behandelen van plaatselijke vragen gelegen zijn, een arbeidsveld dat volgens de ervaring het best bewerkt wordt door mannen in de volle kracht van het leven.

De Kamer heeft een vaste vergaderplaats. Overeenkomstig het begrip dat de edellieden van een gouw de Kamer vormen, krijgt iedere adelhoeve een zetel in de raadzaal.

Aan de vergaderingen kunnen de oud-edellieden raadgevend maar zonder stemrecht deelnemen, de erfgenamen daarentegen alleen als gast. Hoe dikwijls de Kamer voltallig bijeen moet komen is hier niet van belang. Voor het dagelijkse bestuur wordt een bevoegde raad gekozen. Deze raad kiest uit zijn midden de Kamer-oudste, kortweg "de Oudste" genoemd. Evenals bij het landschap draagt ook hier de Oudste de volle verantwoording en heeft daarom het recht zijn nauwste medewerkers uit de edellieden van de raad te kiezen. Het raadsbestuur zal behalve de Oudste nog moeten bestaan uit: de plaatsvervanger van de Oudste of de spreker die onder andere in vergaderingen der Kamer die de Oudste leidt mededelingen van het bestuur aan de Kamer doet, dan het Hoofd der Kanselarij die tot bijstand uit de raad een leider van de boekhouding (kas) kiest en tegelijk secretaris is. Dan de Leider van de opvoeding. De leden van de raad kunnen nog andere ambten bekleden. In bepaalde gevallen kunnen ook edellieden die niet tot de raad behoren bijzondere opdrachten vervullen. Alle ambten zijn onbezoldigde ereambten. Voor de juistheid der bewindvoering staat ieder edelman met zijn eer borg. Voor al zijn plichten draagt ieder edelman de volle verantwoording. Met elke stijging der verantwoording gaat een stijging der bevoegdheden gepaard op zodanige wijze dat er evenwicht is tussen de bijzondere plichten en de bijzondere rechten. Alleen op die manier is het mogelijk echt leiderschap aan te sporen tot deelname aan het zelfbestuur. Daarmee brengen we bewust in de gebruiken van het Adelgenootschap de oude Engelse staatsgedachte: gelijk recht voor allen, grotere macht voor hen die grotere plichten op zich nemen. Gelijk recht voor de edelman maar grotere macht voor die edellieden die met het oog op het zelfbestuur bijzondere plichten op zich nemen. De bodemvastheid van de raad, de noodzakelijkheid van een zittingszaal en nog vele dingen meer maken het aanbevelenswaardig om aan de Kamer een eigen gebouw te geven. In dit gebouw kan de Kanselarij van de Kamer ondergebracht worden. De inrichting van de Kanselarij wordt alleen door de Kamer uitgevoerd die naar goeddunken haar ambtenaren aanstelt en ontslaat. Omdat de leider van de Kanselarij voortdurend wisselt moet een oud ervaren man tot Kanselarijbeheerder benoemd worden opdat de arbeid in de Kamer zonder stoornis kan verlopen. Evenzo wordt de kas door een rentmeester beheerd die nauw met het hoofd van de boekhouding samenwerkt. Vermoedelijk zal de Kanselarij nog enige afdelingen omvatten want men moet bedenken dat zulke openbare lichamen met een eigen bestuur vele gebieden die heden uitsluitend – en dat kan ook niet anders – door de staat bestuurd worden later zelf moeten leiden, hetgeen zonder een goed opgebouwde Kanselarij niet mogelijk zou zijn.

Wat hier besproken werd gold alleen voor het maatschappelijke zelfbestuur van de gouw. De edelman is echter behalve edelman ook landbouwer en daarom moet het zelfbestuur van zijn bedrijf eveneens in het kort besproken worden. Daarbij kan alleen doorgevoerd worden wat we in het slot van het vorige hoofdstuk aanduidden, namelijk de nauwe aaneensluiting van alle landelijke beroepen en standen tot een Landstand. Dit is echter alleen mogelijk als alle landelijke standen hun maatschappelijk zelfbestuur met eigen krachten en onafhankelijk van elkaar opbouwen, doch hun beroepsorganisatie in volledige samenwerking wel onderling opbouwen.

De beroepsorganisatie van de bij de Landstand aangesloten beroepen is de Kamer van de Landstand, de Landstandskamer. Zij kan naar het voorbeeld van de Landbouwkamer opgebouwd worden zover hierin nog zelfbestuur aanwezig is. Lid van de Landstandskamer is elke edelman, boer, kleine landbouwer, ambtenaar bij de Landstand en bodemvaste landarbeider, in bepaalde gevallen ook de niet-bodemvaste landarbeiders – voor zover zij van Duitse afkomst zijn – van een gouw, indien zij op grond van de gebruiken in hun stand volwaardige vertegenwoordigers van hun stand zijn. Volwaardig in dezen zin is de vertegenwoordiger van een stand als hij zijn leertijd heeft doorlopen en door zijn beroep in staat is een gezin te stichten, met andere woorden: lid van de Landstand is ieder die door zijn stand na een

voorafgaand onderzoek goed bevonden wordt om een huwelijk te sluiten om het even of de betrokkene hiervan gebruik maakt of niet. Wij volgen daarmee een oud-Duits gebruik waarvan de voortreffelijkheid met het oog op de waarde en de opbouw van het mensdom voor al diegenen die ons volksaard willen verbeteren van groot belang is; er ligt tenminste dit voordeel in opgesloten dat bij elke stand het kaf van het koren gescheiden wordt of kan worden.

Hoe de Landstandskamer onderverdeeld en beheerd moet worden om de edellieden, boeren en kleine landbouwers niet door de overgrote meerderheid der landarbeiders en landbouwambtenaren te laten overstemmen en hoe het evenwicht tussen rechten en plichten bewaard moet worden, hoort niet tot de strekking van dit boek en wordt daarom niet behandeld. Wij kunnen alleen dit zeggen: de Landstandskamers van het Rijk zijn in de rijkshoofdstad in de Rijkskamer van de Landstand tot een Rijkslandstandskamer verenigd die voor een goede onderlinge samenwerking van alle Landstandskamers zorgt. De Rijkslandstandskamer vertegenwoordigt de beroepen uit de Landstand tegenover de andere beroepen. Bovendien zendt zij de landelijke vertegenwoordigers in de Beroepsstandenkamer van het Rijk waar de beroepsvragen van alle Duitse standen behandeld worden.

Samenvattend: alle landelijke standen zijn geheel zelfstandig in hun maatschappelijk zelfbestuur; elke stand is op dezelfde wijze onderverdeeld, al is zijn taak niet steeds gelijk, in plaatselijke-, gouw- en rijksvertegenwoordiging zoals bij het Adelgenootschap. De gemachtigden van het Rijk staan in onmiddellijke verbinding met de staatsleiding. Wat de beroepen betreft worden alle landelijke standen tot één Landstand verenigd en verdedigen hun belangen eensgezind tegenover alle andere groepen uit de beroepskamer van het Rijk en wel door leiders die het vertrouwen van hun beroeps- en standgenoten bezitten.

Adelgenootschap = Huis der edellieden

Het Huis der edellieden omvat alle oud-edellieden en edellieden. In de geest van de oud-Duitse gemeenschapsgedachte moet een bijeenkomst geëist worden waar alle edellieden tezamen komen, die men de Adeldag kan noemen. Er zal wel nauwelijks een ruimte te vinden zijn waar op de Adeldag alle oud-edellieden en edellieden samen kunnen vergaderen, toch mag men daarom het denkbeeld niet verwerpen, maar het moet op een of andere wijze verwezenlijkt worden. Op de volgende wijze bijvoorbeeld: er vinden geen Adeldagen voor alle leden van het Adelgenootschap plaats, maar aangelegenheden van bijzonder groot gewicht worden door de afzonderlijke Landschappen met de betrokken raadsleden behandeld en daarna komen de gemachtigden van alle raden bij elkaar op de Adeldag. De Adeldag is dan eigenlijk een voor de bespreking van bijzondere aangelegenheden bijeenkomende vergadering die onafhankelijk van de leiding van het Huis der edellieden is, ook besluiten kan nemen en bij een voldoende meerderheid van stemmen – ongeveer vier vijfde van alle stemmen, geteld naar de achter de stemmers staande raden – de leiding van het Huis der edellieden in bepaalde gevallen kan dwingen met de besluiten van de Adeldag rekening te houden. De beraadslaging over de voorstellen wordt dan in het Huis der edellieden voortgezet en de punten worden vastgelegd waarover gestemd moet worden. Dit stemmingsvoorstel krijgt elk landschap toegestuurd. De stemming geschiedt eenvoudig door het inzamelen der stemmen bij de verschillende raden. Daarmee is de grondgedachte van de grote bijeenkomst van het Adelgenootschap bij gebeurtenissen die een Adeldag nodig maken gewaarborgd en de Adeldag kan in die zin plaats vinden zonder door het groot aantal edellieden en de beperkte ruimte onuitvoerbaar te zijn.

Om de uitvoering van zulke Adeldagen gemakkelijker te maken en alleen tot het werkelijk noodzakelijke te beperken wordt het Huis der edellieden in het algemeen door de Adelvergadering geleid. De Adelvergadering stemt overeen met de raad der Kamer maar heeft natuurlijk een veel groter omvang. Zij wordt volgens drie richtlijnen samengesteld: a) uit elk landschap komen twee afgevaardigden, een edelman en een oud-edelman; b) uit alle voorzitters der Kamers; c) uit een zeker aantal der oudste oud-edellieden, voor zover zij lichamelijk en geestelijk in staat zijn een Adelvergadering bij te wonen.

Bij a): het zenden van twee afgevaardigden uit elk landschap naar de adelvergadering waarborgt een nauwe samenwerking met het land, bevordert de eenheid van de adelgedachte en verhindert eigengereidheid van de Kamers. De bepaling dat uit elk landschap een edelman en een oud-edelman afgevaardigd wordt gaat van de volgende gedachte uit: hierdoor wordt verhinderd dat de invloed, vooral het geestelijk overwicht van de oud-edellieden op de edellieden in de plaatselijke raad, hetgeen tot een overwegende afvaardiging van oud-edellieden zou kunnen leiden en waardoor zowel de raad als de adelvergadering zouden “vergrijzen” te groot wordt; het overwegend uitzenden van edellieden wordt echter eveneens verhinderd en waarborgt aan de oud-edellieden van elk landschap een zekere invloed op de adelvergadering.

Bij b): al dienen over het algemeen de Kamers alleen om het Adelgenootschap bij de veelzijdige arbeid te ondersteunen, toch is het voor een goede samenwerking beslist noodzakelijk dat de Kamers in de adelvergadering vertegenwoordigd zijn. Dit geschiedt het best op deze wijze dat men de voorzitters der Kamer-afvaardigingen tegelijkertijd lid van de adelvergadering maakt met deze beperking dat zij voor het voorzitterschap der adelvergadering niet in aanmerking komen.

Bij c): dit voorstel steunt op twee overwegingen: ten eerste langs de een of andere weg moet bereikt worden dat bij de oud-edellieden het gevoel van verantwoordelijkheid voor de belangen van het Adelgenootschap tot aan hun dood toe bewaard blijft; het vooruitzicht om in een soort van raad der ouden opnieuw over de belangen van het genootschap te kunnen waken zal voor menig oud-edelman een aansporing zijn om niet te verzuren nadat hij de adelhoeve heeft overgedragen. Ten tweede: er is voor gezorgd dat de adelvergadering die immers de belangrijkste aangelegenheden van het Adelgenootschap moet oplossen ook de bijzondere beschermster der tradities blijft. Omdat de behandeling van de lopende bestuursaangelegenheden uiteraard de taak van de jonge edellieden is zal een blijvende raad van oudere edellieden de bestendigheid van de adelgedachte bevorderen. Het opvoeden tot achting voor de tradities kan in de staat of in een vereniging de wilskracht van de leden zo sterk maken dat zij een beproeving in moeilijke tijden beter kan doorstaan dan andere inrichtingen.

Voor de uitvoering van haar taak kiest de adelvergadering een raad, de Adelraad, kiest vooraf echter door vele proefstemmingen haar leider, de Adelmeester en diens plaatsvervanger, de Herold, die vanzelf “Heroldmeester” heet. Adelmeester en Herold zijn tegelijkertijd de leiders van de Adelraad. De leden van de Adelraad zijn de Adelheren; hun aantal wordt door de omstandigheden bepaald. Op dezelfde wijze wordt aan de adelheren het voorzitterschap van kleinere bestuurseenheden overgedragen. Evenals de Kamers bezit het Huis der edellieden een kanselarij, de Adelkanselarij, die zorgt voor de samenwerking van alle Kamerkanselarijen. Het gebouw waarin de adelkanselarij is ondergebracht zal zeer omvangrijk zijn door de vele afdelingen en diensten. Want een goed doordacht en goed ingericht zelfbestuur is bij de geweldige vermogens die het Adelgenootschap beheert en bij de grote verscheidenheid der opgaven een noodzakelijke voorwaarde voor het goed functioneren van het geheel.

Het Huis der edellieden bezit een hoofdgebouw in de rijkshoofdstad; hier wordt ook de adelkanselarij ondergebracht en het is tevens de plaats van bijeenkomst voor raadsvergaderingen en andere maatschappelijke opgaven; aan de inrichting van woonkamers voor de leden der adelvergadering en van dienstwoningen voor de adelheren moet daarbij ook gedacht worden.

De besluiten van de adelvergadering hebben rechtskracht binnen het onderlinge rechtsgebied van het Adelgenootschap. Nieuwe bepalingen worden alleen door de Adeldag gemaakt, toch krijgt elke nieuwe bepaling eerst rechtskracht door de sanctie van de staat. Strijdvragen hieromtrent tussen het Rijk en het Adelgenootschap worden beslecht door het hoogste gerechtshof van het Duitse Rijk; zowel het Adelgenootschap als de staat hebben het recht hun voorstellen na een zekere tijd opnieuw in te dienen en een nieuwe beslissing van het hoogste gerechtshof af te wachten. Deze bepaling is nodig omdat men anders gevaar loopt uit eerbied voor het hoogste gerechtshof een verstarring der verhoudingen toe te laten; omgekeerd maakt men het voor het hoogste gerechtshof mogelijk een oordeel dat op den duur niet geheel juist bleek zonder schade voor zijn aanzien te verbeteren. De adelmeester is de onmiddellijke en alleen verantwoordelijke verbindingsman voor alle aangelegenheden tussen de Rijksleiding van het Duitse volk en het Adelgenootschap.

Slotopmerking

Met dit ontwerp is de organische opbouw van een nieuwe Duitse adel in grote lijnen aangegeven. Het is geen starre, onveranderlijke constructie maar een levend raamwerk dat zich naar de eisen van de tijd en de bijzondere omstandigheden van het Duitse volk kan aanpassen. De kern is steeds dezelfde: de adelhoeve als onlosmakelijke eenheid van bloed en bodem, het zelfbestuur in oud-Duitse geest en de onverbreekbare verbondenheid met het gehele Duitse volk.

De weg is gewezen. Het is nu aan ons volk of het de wil en de kracht bezit om deze weg te gaan.

Blut und Boden

VII.

De grondgedachten voor het doel van teelt en de huwelijkswetgeving

Het Duitse Rijk kan niet tot bloei komen wanneer het goede Duitse bloed niet weer naar boven komt.

- **Rudolf**

Inleiding

Ik erger mij wanneer ik zie met hoeveel moeite men zich in dit ruwe klimaat geeft om ananas, bananen en andere exotische planten te doen gedijen, terwijl zo weinig zorg wordt besteed aan het menselijk geslacht. Men mag zeggen wat men wil: de mens heeft meer waarde dan alle ananassen ter wereld. Hij is de plant die men moet opkweken, die al onze moeite en zorg verdient; want hij vormt het sieraad en de roem van het vaderland. (Frederik de Grote)

Wanneer Frederik de Grote het ongeluk zou hebben gehad onze tijdgenoot te zijn, zou het aantal van zijn vijanden zonder twijfel vermeerderd zijn met een groep Duitsers die hem grondig zouden verwensen wegens zijn stoutmoedigheid om wetten die het kweken van planten betreffen op het menselijk geslacht te willen toepassen. Want het behoort thans tot de geestelijke eigenschappen van een "volmaakt idealist" dat hij de toepassing van wetten die het fokken van dieren of het kweken van planten betreffen op de mens voor een soort stofaanbidding houdt, dat hij iets dergelijks aanziet voor "materialisme" van de allerergste soort. Een dergelijke afwijzende houding betreffende het toepassen van "teelt"-gedachten op de mens vindt over het algemeen zijn oorsprong in bezwaren die met een bepaalde wereldbeschouwing samenhangen. We gaan hier nog nader op in, omdat er geen adel kan worden geschapen wanneer deze niet op de een of andere wijze is onderworpen aan een teeltgedachte.

Het feit dat Duitsers van thans het samengaan van teeltvraagstukken met vraagstukken betreffende de volkswelvaart nog voor het tegenovergestelde van idealisme aanzien, is reeds op zich zelf een merkwaardig geestelijk verschijnsel, omdat honderden jaren lang in ons volk als uiting van zede en zedelijkheid gold wat deze Duitsers thans veroordelen. Nog merkwaardiger is misschien dat dit geschiedt in een volk waarbij honderd jaar geleden een handwerksgezel bijvoorbeeld nog niet tot meester kon opklimmen als hij niet kon bewijzen dat er op zijn afkomst niets viel aan te merken; ook kon hij zijn waardigheid als meester niet handhaven indien hij zich een meisje van onbekende of ongewenste afkomst tot vrouw koos. Niet alleen de adel, maar ook in kringen van handwerkslieden en Germaanse boeren werd in Duitsland tot in de negentiende eeuw zeer bewust ras gekweekt. Het is verrassend dat men bij oude overleveringen moet vaststellen welk een gedegen kennis betreffende het verband tussen bloed en cultuur in de Duitse huwelijkswetgeving wordt aangetroffen, in het bijzonder daar waar de Duitsers een bewuste bloedslagboom – bijvoorbeeld ten opzichte van de slaven – oprichtten. Al deze kennis schijnt ons volk te hebben verloren en wij zijn helaas zo ver dat degene die op de noodzakelijkheid van deze dingen wijst gevaar loopt juist de besten onder ons volk tot tegenstanders te maken.

De tegenstand begint thans reeds dikwijls door een zekere opwinding over het woord "teelt". Maar het is niet zo dat met het gebruik van dit woord op het gebied van de menselijke voortplanting iets nieuws betreffende het kweken van planten of het fokken van dieren zou worden overgenomen! Neen, vroeger gebruikte men het woord teelt voor alle levende wezens; later is dit begrip met betrekking tot de mens

bijna verdwenen, terwijl dit begrip bij planten en dieren behouden bleef. De afleiding van het woord "zucht" (teelt) is dienovereenkomstig ook geheel duidelijk: het woord "zucht" is afgeleid van het werkwoord "trekken". Een der betekenissen van het werkwoord "trekken" blijkt uit "dit en dat trekken", in de betekenis van "kweken". Van dezelfde werkwoordstam is afgeleid: het oudhoogduits "zuhtig" = drachtig, zwanger, hetwelk in het middelhoogduits nog "zühtig" = zedig betekent, de eigenlijke betekenis is echter vruchtdragend. Het teeltbegrip in het woord "trekken" laat zich reeds aantonen uit zijn Germaanse oervorm: Nederlands tucht, oud-Frans tocht = vruchtbaarheid, voortbrengen, Gotisch ustaùhts = voltooiing (Weigand, Deutsches Wörterbuch). Daaruit worden woorden uit het middelnederlands verklaard als "züchten" (in "züchten") = kuisheid. Een "kuise" jonkvrouw was derhalve niet een jonkvrouw die nog niet over geslachtelijke vraagstukken had nagedacht, maar een meisje dat zich haar teeltplicht bewust bleef.

Tucht was voor onze voorvaderen eigenlijk alles wat de zwangerschap in het kader der erkende mogelijkheden betrof. In deze betekenis was het tegengestelde van tucht derhalve ontucht. Met "ontucht" werden bedoeld alle handelingen op geslachtelijk gebied waardoor de zedelijke opvattingen van het volk omtrent aan de geslachtelijke omgang gestelde beperkingen schromelijk werden overtreden. Daaruit is te verklaren dat het woord ontucht in de loop der Duitse cultuurgeschiedenis geheel verschillend werd begrepen. Zo was bijvoorbeeld voor onze voorvaderen het verwekken van een buitenechtelijk kind niet ontuchtig als tegen de afstamming der ouders niets nadeeligs kon worden aangevoerd; een dergelijke handelwijze was misschien ongepast, misschien zelfs onzedelijk (ten minste in christelijke zin), maar in geen geval ontuchtig. Daarentegen is bijvoorbeeld thans het verwekken van een onechtelijk kind door een gehuwde in de zin van het Burgerlijk Wetboek strafbaar, namelijk indirect door de mogelijkheid tot echtscheiding en wordt dus strikt genomen voor ontucht gehouden. Het oude verband van het woord "tucht" met de bevruchtingsdaad blijkt echter het duidelijkst uit een derde woord: notzucht = verkrachting (Stuprum violentum). Het is karakteristiek dat men dit woord in het huidige spraakgebruik meestal verkeerd aanwendt door daaronder te verstaan iedere verkrachting door overweldiging. Er is geen sterker bewijs voor het feit dat ons volk de natuurlijke betekenis van het woord "zucht" heeft verloren als juist het verkeerde gebruik van het woord "notzucht" (verkrachting) in het dagelijks leven, met uitzondering van de juristen natuurlijk. "Notzucht" (verkrachting) was namelijk in het gewoon recht de benaming voor het gewelddadig bevredigen van de geslachtsdrift bij een eerbare vrouw of maagd. Deze gewelddadige bevrediging bij een oneerbare vrouw of een oneerbare jonkvrouw was ontucht, maar geen "notzucht" (verkrachting). De tegenwoordige mens zal in het algemeen dit fijne onderscheid tussen ontucht en verkrachting niet voelen. Wie echter weet dat oorspronkelijk aan de echt de teeltgedachte ten grondslag heeft gelegen, dat hij inderdaad een bescherming van het bloed betekende, die verwondert er zich ook niet over dat onze voorvaderen zich van een geslachtelijke dwaling (ontucht) en een handeling die gevaarlijk was voor de zuivere erfelijkheid der nakomelingschap (verkrachting) twee verschillende begrippen hadden gevormd en voor de overeenkomstige handelingen ook een zeer verschillend maatstaf aanlegden. Wie een jonkvrouw – waaronder overigens een vrije dient te worden verstaan, want de onvrije was een deerne; van het oudhoogduits diorna, hetwelk van het oudhoogduits diu = dienaar is afgeleid – of een eerbare vrouw tegen haar wil gebruikte, vergreep zich volgens onze voorvaderen rechtstreeks aan het erfbloed hetwelk zowel de familie als de volksgemeenschap ter harte ging. Verkrachting maakte de heimelijke geboorte mogelijk van een bastaard, dat wil zeggen een kind van minderwaardige afkomst, van een zogenaamd onecht kind, en was dus een daad die het eigendom van de familie of het volk, namelijk het erfbloed aantastte.

Overigens bestrafte de Germaan ook een gewelddadige verkrachting van onvrije meisjes of vrouwen, onverschillig welke reputatie ze hadden; maar in dit geval niet wegens het in gevaar brengen der erfmassa, maar wegens de door de daad naar voren tredende karakterfouten van de dader; dit was dan echter ontucht en geen verkrachting. Zo wekt het voorts geen verbazing dat we in het halsrecht van Karel V (Art. 119) de bepaling vinden dat verkrachting met de dood door het zwaard gestraft wordt.

Men ziet: aan het woord “zucht” (teelt) lag de bedoeling ten grondslag door een geslachtelijke vereniging een volmaakte bevruchting na te streven; met andere woorden: het geslachtelijke werd beschouwd als een middel tot bewuste ontwikkeling van de mens, respectievelijk als een middel tot behoud van het menselijke ontwikkelingspeil.

Teelt is toegepaste kennis van de wetten der erfelijkheid. Het is volkomen onverschillig of deze kennis der erfelijkheid door het geloof aan een goddelijke schepping of aan een overeenkomstige oervoorvader of door de waarneming van het menselijk leven of wel door beide tezamen werd verkregen, zoals bij onze voorvaderen klaarblijkelijk het geval was, of dat men met moderne instrumenten proefnemingen op wetenschappelijke wijze vaststelt dat er inderdaad een erfelijkheid van lichamelijke en geestelijke eigenschappen bestaat en de mensen dus erfelijk verschillen. Alleen het feit dat in ons volk tot in de negentiende eeuw de gehele opbouw volgens standen der maatschappelijke orde op de gelijkgeboortigheid der huwelijken berustte bewijst duidelijk dat ons volk vijftien eeuwen lang van de teeltgedachte in de eigenlijke zin van het woord doordrongen is geweest; dit ondanks alle christendom, welke omstandigheid eigenlijk de grootste merkwaardigheid is. De standen beoefenden bewust de teelt door onder huns gelijken de voor het huwelijk in aanmerking komende meisjes te schiften en uit te lezen en waakten zodoende over de voortplanting van hun stand. Het doet niets ter zake of daarbij het doel der teelt een in het bewustzijn geworteld, een om zo te zeggen stoffelijk duidelijk teeltdoel was (dus enigszins aan een rassische waardering onderhevig was, zoals bijvoorbeeld meer of minder duidelijk blijkt uit de afzonderingsbepalingen tegenover de slaven), of dat het slechts indirect aanwezig was in de uitwerking van de rechtstreeks gewaardeerde geestelijke en lichamelijke voortreffelijke eigenschappen (zoals deze bijvoorbeeld bij de waardering van een meisje als huisvrouw enzovoort in aanmerking komen). In ieder geval kende men de betekenis van de vrouw wat haar erfelijke eigenschappen in de op- en neergang van een geslacht betreft en trachtte men zo veel mogelijk datgene wat kon schaden daar te weren waar de beslissende wissel met betrekking tot goed en kwaad voor een geslacht bij zijn reis in de toekomst ligt, en dat is bij het sluiten van het huwelijk. Wanneer dan ook tot voor rond honderd jaar geen handwerksgezel – om van de adel en de patriciërs der stad nog maar te zwijgen – meester kon worden zonder het bewijs te hebben geleverd dat hij uit een “rechtmatig huwelijksbed” was geboren en dat voor zijn vier grootouders hetzelfde gold, dan bewijst dit dat de gehele Duitse cultuur vijftien eeuwen lang was gebouwd op een bewust teeltbegrip: een teeltbegrip dat evengoed aan de rechtsordening onderhevig was als deze weer door het teeltbegrip werd bepaald en dat moet worden beschouwd als de rots waarop de zeden van het Duitse volk als voor de eeuwigheid rustten. Het is derhalve of gedachteloosheid of grote onbekendheid met de Duitse zedeleer wanneer thans door Duitsers tegen het gebruik der wetenschappelijke kennis op erfelijk gebied in ons volk in het strijdperk wordt getreden onder het motief dat het voor de Duitse ziel iets onwaardigs zou zijn het woord teelt – dit “dierenteeltbegrip” – in het een of ander verband met de Duitse mens te brengen.

Het oude Duitse huwelijksrecht werkte in zijn innige verbinding met het teeltdoel en met standsvoorrechten als een filter die slechts het in de opbouwende arbeid beproefde bloed toeliet tot het voortbrengen van volwaardige kinderen en aan de andere kant als een soort bescherming om dat

beproefde bloed dan ook in de levensstrijd zo ver te beschermen dat de gezinsstichting en het kindertal daaronder niet behoefden te lijden. Dit oude Duitse huwelijksrecht beschermde het waardevolle Duitse mensdom, sloot de minderwaardigen uit de maatschappelijke orde der Duitsers en deed hun kansen om zich te vermeerderen aanmerkelijk inkrimpen en maakte die soms zelfs onmogelijk. Er moet met de grootste nadruk op worden gewezen dat de huidige overwinning van de "ondermens" – welke de Noord-Amerikaan Lothrop Stoddard aanleiding gaf tot het schrijven van zijn bekend werk *De culturomwenteling, de bedreiging door de ondermens*, evenals de door onze erfgezondheidsonderzoekers gestelde vraag naar de oorzaken van de "geboortenoverwinning" van de minderwaardigen en ongewensten, dat wil zeggen van de menselijke rassen die de Duitse maatschappelijke orde ongunstig beïnvloeden – voor het Duitse volk eerst een vraag kon worden sinds Hardenberg ongeveer honderd jaar geleden een weg insloeg die automatisch in de uiteindelijke opheffing van alle huwelijksbeperkingen moest eindigen; een toestand die thans bereikt is. Men leze wat baron vom Stein met juiste kijk op het oorzakelijk verband in het Duitse volk als gevolg van deze waanzinnige maatregelen verkondigt: "men zal er zich van kunnen overtuigen dat onze huidige toestand slechts het gevolg is van ons toenmalig afwenden van de Duitse huwelijksrecht-opvattingen; daardoor werd pas de grondslag geschapen waarop de minderwaardigheid in alle schakeringen weelderig kon voortwoekeren. Wanneer men thans de 'geboortenstrijd der rassen' als oorzaak aanduidt voor de ondergang, dan verwisselt men oorzaak en gevolg."

Van iedere rechtsorde moet niet alleen een opvoedende doch ook een teeltbegunstigende werking uitgaan met betrekking tot het volksgeheel, ook wanneer dit aan enkelen in het volk niet altijd bewust wordt. De levend geworden uitdrukkingsvorm van het recht is de maatschappelijke orde. Deze verbrandt hoe dan ook – natuurkundig gedacht – opgehoopte krachtwaarden in een volk. Het komt er daarbij minder op aan dat iets verbrandt dan wat er verbrandt. Dit "wat" bepaalt de "hoedanigheid" der maatschappelijke orde welke direct afhankelijk is van de rechtsorde. Men kan dus zeggen dat aan de rechtsorde de doorslaggevende bepaling voor het lot der erfwaarde in een volk toekomt waarin ze bepaalt welke menselijke hoedanigheden bevorderd en welke geremd of zelfs uitgeschakeld moeten worden.

De rechtsvorm van haar kant houdt een bepaalde wereldbeschouwing in. We krijgen dus de volgende aaneenschakeling van oorzaken en gevolgen: wereldbeschouwing, rechtsorde, maatschappelijke orde, teeltvraagstukken, verschijningsvorm van de mens. Op ons volk toegepast betekent dit: kerstening en latinisering veranderden het Germaanse wereldbeeld; daarmee ging gepaard een verandering van rechtsbegrippen in niet-Germaanse richting; het is dus, zoals reeds werd uiteengezet, zeer logisch dat nu ook de Germaans-Duitse zeden en de Germaanse verschijningsvorm van de Duitse mens door een meer en meer on-Germaans mensdom worden verdrongen.

Op uitstekende wijze wijst Wildhagen, *Der englische Volkscharakter*, op de uitlezende en daardoor vormgevende kracht van de Engelse maatschappelijke orde die, op de voornaamste oude Saksische rechten voortbouwend, door de Engelse geschiedenis weliswaar haar vormgeving maar geen wezenlijke verandering onderging. Weliswaar onderschat Wildhagen daarbij de waarde en de betekenis der rassen. Want het is niet zo dat alles wat wij in een duizendjarige Engelse geschiedenis zien ontwikkelen en wat thans de Engelse maatschappelijke orde is voor de Engelsen zo en niet anders moest uitwerken. Integendeel, de zaak staat zo dat het de Engelsen vergund was aan hun staatsleven een rechtsorde te geven welke door haar doelstellingen en door haar schiftende werking een maatschappelijke orde schiep die in zekere mate vanzelf het oorspronkelijke Germaanse mensdom der Angelsaksen in stand hield zodat het zich gedeeltelijk in verrassende oorspronkelijkheid tot heden toe vermocht te handhaven en dus ook in gelijke of minstens overeenkomstige vorm op de verschillende vragen antwoordde.

Wie in een tuin planten aan zichzelf overlaat zal tot zijn verbazing moeten vaststellen dat in korte tijd alles door onkruid overwoekerd is, dat het beeld van de plantengroei zich grondig gewijzigd heeft. Wanneer dus de tuin de plaats van plantaardige overerving wil blijven, dat wil zeggen zich boven de ruwe overheersing der natuurkrachten wil verheffen, dan behoort daartoe de vormgevende wil van de tuinman die met koesterende hand zorg draagt – hetzij door het ter beschikking stellen van geëigende levensvoorwaarden, hetzij door het verre houden van schadelijke invloeden of door beide maatregelen samen – voor datgene waarvoor gezorgd moet worden en met schiftende hand uitwiedt wat de levensruimte der goede planten kan verengen en hen van lucht, licht en zon kan beroven. Precies zo, op het volk overgedragen, was de zin van de oud-Duitse rechtsorde gedacht wier schiftende en verzorgende werkzaamheid, zonder twijfel geboren uit een Germaans bloedbewustzijn dat op een wereldbeschouwing was gegrondvest, juist voor dit Germanendom de levensvoorwaarden schiep die het nu eenmaal nodig had voor zijn vooruitgang.

We zijn zodoende al tot het inzicht gekomen dat vraagstukken die de teelt betreffen geen bijzaken zijn voor het staatkundig denken maar dat ze in het middelpunt van alle beschouwingen moeten staan en dat hun oplossing verstandelijk, van het standpunt der wereldbeschouwing van een volk, moet worden gevonden. Men moet dus zeggen dat de geestelijke en zedelijke evenwichtstoestand van een volk eerst bereikt is als een verstandige teeltgedachte in het middelpunt van zijn zeden staat.

Hieruit blijken voor ons twee dingen: ten eerste dat wij het teeltvraagstuk van de Duitse adel in de zin van onze hier voorgestelde nieuw-adellijke opbouw niet als iets op zichzelf staands kunnen behandelen maar het als een deel van het teeltvraagstuk van het gehele volk moeten beschouwen; ten tweede dat we de wereldbeschouwelijke kern van het vraagstuk in acht moeten nemen. Wij willen het deel der aangelegenheid hetwelk de wereldbeschouwing betreft hierna volgend, zij het dan ook in het kort, behandelen.

Ook dit vraagstuk valt in twee delen uiteen die van elkaar dienen te worden onderscheiden: zuiver de wereldbeschouwing betreffend is de vraag of men de teelt wil beoefenen; daartegenover raakt de vraag hoe men het zal slechts in beperkte mate de wereldbeschouwing omdat het “hoe” in grote mate samenhangt met de ervaringswetten der stoffelijke erfelijkheid waarop nu eenmaal eenvoudig acht dient te worden gegeven. Wij zullen zien dat het niet uit elkaar houden van deze beide vragen van het “of” en het “hoe” tot een chaos van begripsverwarringen heeft geleid.

Over het “of” kan voor degene die voorstander is van een Germaans-Duitse cultuur geen twijfel bestaan omdat dit zonder een aanvaarding van de teeltgedachte beslist niet kan worden gehandhaafd. Het “of” kan dus door ons met een eenvoudig ja worden beantwoord. Wie echter voorstander is van een Germaans-Duitse cultuur en toch gelooft dat hij het “of” moet ontkennen die moet zijn standpunt in elk geval ook motiveren omdat zijn bewering in tegenspraak is met alle ervaringen der Duitse beschavings- en zedengeschiedenis. Hierop wordt helaas meestal geen acht geslagen en daardoor ontstaat de toestand dat met zo’n eis van op de wereldbeschouwing betrekking hebbende gedachten in de gedachtenstrijd om de ontwikkelingsrichting der Duitsers worden gebracht waardoor de gehele zaak eerst recht verward wordt. Het is mogelijk dat er eens een zogenaamd Duitsdom zal zijn dat met de een of andere teeltgedachte niets meer te maken heeft; eigenlijk zijn we thans reeds een eind op weg in deze richting want het huidige reeds zeer on-Duitse zedelijk leven trekt zijn sap en zijn kracht weliswaar nog uit oude Duitse voorstellingen brengt echter ook reeds zeer on-Duitse bloesems voort. Maar een bewijs dat er ook

echte Germaans-Duitse zeden zonder teeltgedachten zouden zijn geweest is uit het verloop der Duitse geschiedenis tot heden wel nergens aan te voeren het is ten minste nog niet geleverd.

Bevestigt men dus het “of” en wendt men zich nu tot het “hoe”, dan moet men helaas vaststellen dat men daarmee een gebied betreedt waarop een beklagenswaardige verwarring heerst.

Dit “hoe” onderstelt min of meer stilzwijgend het feit der erfelijke ongelijkheid van de mens. Het is daarom noodzakelijk om in de voortgaande ongelijkheid samenvattingen van de een of andere aard te bedenken om afbakeningen en namen te maken. Iets dergelijks is ook geschied en men kwam overeen zekere in zichzelf en in hun erfelijkheid gelijk blijvende mensengroepen rassen te noemen. Helaas is het woord “ras” voor ons Duitsers niet erg gelukkig gekozen omdat ons historische woord daarvoor eigenlijk “aard” heet (eigenaardig, onaardig, ontaarden, enzovoort). Op grond van het natuurwetenschappelijk woordgebruik kon aan het Duitse woord “aard” toch niet de voorkeur worden gegeven boven “ras”. “Ras” is dus een op grond der doelmatigheid in de wetenschap ingevoerde benaming die toelaat in de veelvuldige verschijningsvormen der menselijke ongelijkheid bepaalde groepen te brengen die men dan kan beoordelen en waarderen.

Nu is gebleken dat datgene wat wij de menselijke cultuur noemen en wat in hoofdzaak “geschiedenis” heeft gemaakt duidelijk aan zeer bepaalde rassen verbonden is geweest en nog is. Hierdoor trad het rasbegrip uit het zuiver natuurwetenschappelijk terrein en begon een hulpmiddel te worden voor de waardering der mensen met het oog op beschaving en zede. In de rassenleer vond de kennis der rassen zijn verdere ontwikkeling en in de toegepaste rassenleer tracht men thans reeds de kennis der rassenleer voor de maatschappij te benutten.

Eigenlijk moest een waardering hier vrij eenvoudig zijn. Wanneer namelijk kan worden vastgesteld dat dit of dat ras uitsluitend of overwegend de beschaving brengt en dat deze beschaving in haar toestand en haar bestaan van het betreffende ras afhangt dan is de zaak eigenlijk zeer eenvoudig: het ras waarmee de nagestreefde of de in stand te houden beschaving verbonden is moet behouden en gesteund worden. Merkwaardig is dat deze eenvoudige gevolgtrekking slechts door weinigen wordt getrokken en er zijn er nog minder die overeenkomstige eisen stellen. Een groot deel der raskundigen en met hen een daarmee overeenkomende talrijke lezerskring wil het voor de natuurwetenschap noodzakelijke niet-waarderen der natuurverschijnselen dus ook der rassen op beschavingsvraagstukken terugbrengen. Het is echter het leven ontwijken als men niet meer voor het leven wil of kan stelling nemen. Dit vermengen van het zuiver natuurwetenschappelijk standpunt met het waardebepalende dat vraagt naar de beschavingbrengende kracht der rassen doet reeds een grote verwarring ontstaan; deze verwarring wordt nog vermeerderd door degenen die ook vraagstukken die de wereldbeschouwing betreffen uitgezonderd nog het “of” en het “hoe” (zie boven) daar aan toevoegen. Hierover moet thans iets worden gezegd.

Het moeilijke vraagstuk over de verhouding tussen geest en stof kan hier natuurlijk niet volledig worden behandeld; op beknopte wijze moet dit echter even gebeuren. Hoewel er tot nog toe geen ervaringsmateriaal is waaruit wij zouden kunnen besluiten dat de geest de stoffelijke wetten eenvoudig kan opheffen handelen toch vele mensen – ook zij die overigens aanhangers der erfelijkheidsleer zijn – alsof dit bewezen zou zijn; alsof er dus een niet aan stoffelijke wetten gebonden geestelijke heerschappij over het stoffelijke zou bestaan. Nu kan men zich wel voorstellen – al kan men het dan ook niet bewijzen – dat de menselijke ziel zich in een andere wereld van de stoffelijke wetten zou kunnen bevrijden; voor deze wereld geldt echter dat de ziel de stof slechts met inachtneming zijner wetten kan vormen. Deze mening moge met een voorbeeld worden duidelijk gemaakt. In de bouwstijl van een bouwwerk uit zich

de geest van de bouwmeester. Dit feit heft echter geenszins de stoffelijke wetten op welker inachtneming door de bouwstof wordt bepaald. De bouwmeester kan bijvoorbeeld met al zijn geestkracht niet de wetten der zwaartekracht, de duurzaamheid van zijn stenen, de weersinvloeden enzovoort eenvoudig buiten beschouwing laten. Bouwmeester is slechts degene die met zijn geest de bouw meestert. Op de beheersing der stof uit het geestelijke komt het aan; de stoffelijke wetten mogen echter niet worden geminacht omdat men geest bezit.

Op het gebied der rasvraagstukken zijn overeenkomstige vergissingen betreffende de verhouding tussen geest en stof thans in zwang. Bij de openbare mening is deze begripsverwarring blijkbaar ontstaan sinds Clauss zijn beide bekende werken schreef: *Die nordische Seele*, Halle 1923, en *Rasse und Seele*, München 1926. Toch is Clauss aan het resultaat in deze richting onschuldig. Hij wilde ook de ziel als raskenmerk gewaardeerd zien en streefde daardoor een zielkundige rassenbeoordeling na, hij wilde echter niet de lichamelijke gebondenheid der rassen en de hiermee samenhangende stoffelijke wetten bestrijden. Ook zijn leerling Friedrich Wilhelm Prinz zur Lippe denkt er niet aan in zijn boek *Vom Rassentil zur Staatsgewalt* de stoffelijke wetten in het rassenvraagstuk te loochenen; hij zegt bijvoorbeeld uitdrukkelijk: “Volledig werken kan iedere ziel echter slechts in en door een raszuiver lichaam.” Maar de gedachten van Clauss hadden invloed op een kring van mensen die geloofden dat de erkenning van bepaalde rassenzielen het mogelijk maakt de stoffelijke wetten der rassen te verwaarlozen.

Nu zal niet worden beweerd dat de zaken zo eenvoudig zijn als in het voorbeeld van de bouwmeester. Toch kan echter het volgende worden gezegd: de inzichten betreffende het wezen der ziel behoren thuis in de metafysica en zijn dus uiteindelijk geloofszaken. In welke vorm men zich echter ook het wezen der ziel denkt in geen geval heeft men het recht de wetten der stof eenvoudig over het hoofd te zien. Wij hebben geheel gelijke gevallen waarbij wij ook van het wezen van een ding niets weten toch echter de wetten uit de stoffelijke wereld in aanmerking moeten nemen waarin of waaraan dit volgens zijn wezen onbekende werkt. Wij weten bijvoorbeeld niet wat zwaartekracht, wat elektriciteit is. Onze natuurfilosofische mening daarover mag echter nog zo verschillend zijn: in alle gevallen moeten wij de werkingen der wetten in het stoffelijke in acht nemen en onderzoeken. De nauwgezette scheiding der natuurfilosofische vraagstukken van die van het proefondervindelijk onderzoek der stoffelijke wetten is bijvoorbeeld in de natuurkunde overal doorgevoerd waar het erom ging het naar zijn wezen onbegrijpelijke door zijn verhouding tot het tastbare indirect begrijpelijk en voor alles bruikbaar te maken. Juist dit laatste moet ons te denken geven!

Reeds C. L. Schleich heeft in zijn geloofsbekentenis *Von der Seele*, Berlijn 1916 uitgesproken dat wij de mogelijkheid hebben het onbegrijpelijke van de ziel langs een weg die gelijk is aan de natuurkundige met ons verstand te benaderen. Hij verstond onder het “lichaam” de tastbare stoffelijke doelmatige inrichting van een onbegrijpelijke ten minste niet tastbare grootte van de ziel of van een overeenkomstig levensoerkracht gevormd om de stoffelijke weerstanden dezer wereld en de uitwerkingen der andere daarin levende lichamen te kunnen overwinnen. In enigszins andere vorm heeft Ludwig Klages eens hetzelfde gezegd: “De ziel geeft betekenis aan het lichaam en het lichaam is de verschijning der ziel.”

In onmiddellijk verband met deze kennisleer hoewel ook nauwelijks van haar uitgaande bracht de reeds eerder genoemde Clauss dezelfde gedachten over op de leer der menselijke rassen en zei: “Door de beweging van het lichaam door zijn uitdrukkingsvorm of door de hoedanigheid om op iedere soort prikkels die van buiten komen te reageren wordt het zielsproces dat tot deze beweging geleid heeft uitdrukking

in de ruimte wordt dus het lichaam het uitdrukkingsterrein der ziel. Daarom is de ziel niet het lichaam maar de ziel heeft een lichaam."

Clauss gebruikte nu de verschillende lichamelijke gesteldheid der menselijke rassen voor een gevolgtrekking op een evenzo verschillende geestelijke instelling. Hij zegt: de lichamelijke gesteldheid van iedere rasverschijning op deze aarde is het uitdrukkingsterrein van in rassisch opzicht verschillend of onderscheiden gestemde zielen. Hij verlegt dus het kernpunt van het rassenvraagstuk – en daardoor ook de erfelijkheid – van het stoffelijke naar het geestelijke. Het lijdt geen twijfel of Clauss heeft daarmee een hoogst belangwekkende bijdrage geleverd voor de kennis der geesteswetenschap van het Duitse zieleleven en daarmede ook een verrijking van de hierop betrekking hebbende middelen voor onderzoek. Ook moet worden vastgesteld dat filosofisch beschouwd zijn wijze van opvatten die van de natuurwetenschappelijk ingestelde rassenkenners op generlei wijze weerspreekt. Want beschouwt men met het zogenaamde "psycho-fysisch parallelisme" geest en stof ten slotte slechts als twee verschillende manieren om dezelfde werkelijkheid te aanschouwen dan is het gewoonweg een denknoodzakelijkheid dat de wetten der erfelijkheid van het stoffelijke en het geestelijke zich overeenkomstig verhouden.

Wij kunnen zulke vraagstukken aan de wijsgeren overlaten!

Nu is het helaas echter zo dat de boven genoemde boeken van Clauss en van de Prinz zur Lippe een uitwerking hebben gevonden in een brede lezerskring die door hen beiden blijkbaar niet vooruit was gezien en ook nauwelijks was beoogd die ons hier echter toch zeer aangaat. Een deel der lezers gelooft dat men in de rassenvraagstukken over de proefondervindelijk bewezen feiten der erfelijkheids- en rassenleer rustig kan heenspringen: de aanvaarding van de lichamelijke gebondenheid der rassen in alle vraagstukken die de verdere ontwikkeling van het Duitse volk betreffen wordt zonder aarzeling als een in het stoffelijk denken bevooroordeelde opvatting derhalve als materialisme gewraakt; zich zelf noemt men "idealist". Even "idealistisch" zou een man zich zelf misleiden die zou zeggen: "Elektriciteit is mogelijk niets stoffelijks; ik behoef mij dus bij de bouw van elektrische machines ook niet aan de stoffelijke wetten te houden." De machines van deze idealist zou ik wel eens willen zien lopen!

Of wij de oorzaak der wetmatigheid van de overerfelijkheid in de stof dat wil zeggen in het lichaam in een onbekende oerkracht of in de ziel zoeken in elk geval zijn wij verplicht op de stoffelijke erfelijkheidswetten acht te slaan want volgens onze ervaring zijn ze er nu eenmaal. Het in acht nemen van de erfelijkheidswetten bij het ontstaan van een mensenkind heeft dus met de verschillende meningen over de ziel zo veel te maken als ongeveer de verschillende opvattingen over het wezen der elektriciteit met de vervaardiging van een elektrische machine namelijk niets. Daar nu het materialisme de leer is die de stof voor het enig bestaande houdt is het duidelijk welke denkfouten bovenbedoelde "idealisten" begaan door het in acht nemen der stoffelijke wetmatigheden in het lichaam als het uitdrukkingsterrein der ziel reeds voor "materialisme" aan te zien. Toch zou dit vraagstuk ook nog vanuit een geheel ander standpunt beschouwd kunnen worden. Wanneer men de "rassen"-zielen van Clauss niet wil aanvaarden maar uitgaat van een enige geestelijke of stoffelijke oerkracht waarvan de delen zich als op zich zelf staande zielen in iedere mens uitwerken dan komt men tot deze gevolgtrekking: de ziel als deel van een goddelijke oerkracht in zichzelf rein en volmaakt heeft tot uitdrukkingsterrein op deze wereld de menselijke lichamen die tijdens het aardse bestaan der ziel de stoffelijke wetten op deze aarde volgen een feit dat men als iets vanzelfsprekend moet opvatten. Derhalve kan een ziel zich in een volmaakt lichaam slechts volmaakt rein uitdrukken want ieder niet volmaakt lichaam vertroebelt de verschijning der ziel of hindert deze op de een of andere wijze in haar mogelijkheid tot uitdrukking. Daarom zou het dus onze taak moeten zijn de

volmaaktheid van het menselijk lichaam na te streven om een zo volmaakt mogelijke uitdrukkingsmogelijkheid voor iedere afzonderlijke ziel te verkrijgen; men zou dus om zo te zeggen een volk van alle lichamelijke onreinheden moeten bevrijden die de afzonderlijke lichamen en daardoor ook hun zielen zouden kunnen verzwakken. Dit is op den duur echter slechts mogelijk door de wetten der erfelijkheid in acht te nemen en door het uitroeien van het ongewenste.

Met deze aanwijzingen wil schrijver dezes in geen geval trachten de ziel op wijsgerige wijze te verklaren. Wel echter wilde hij eens uiteenzetten hoe gedachteloos en verkeerd gedacht thans van vele zijden de begrippen idealisme en materialisme in alle vraagstukken die de rassenkunde betreffen worden toegepast. Zolang in ieder geval de vereniging van de beide ouderlijke erfelijke substanties dus een zeer stoffelijk feit noodzakelijk is om aan een kind het leven te schenken zolang zullen zelfs degenen die uitsluitend bij het “geestelijke” of “psychische” zweren niet kunnen nalaten toe te geven dat een mens aan stoffelijke wetten gebonden is. En deze gebondenheid aan de stof moet door God gewild zijn anders zou God ze wel niet eerst hebben ingesteld. Wie dit echter niet wil toegeven laat die dan ten minste consequent zijn en de erfelijkheidswetten voor het menselijk geslacht principieel verwerpen zoals Bruno Goetz *Neuer Adel* Darmstadt 1930 bladzijde 148 nu op eerlijke wijze heeft gedaan: “De nieuwe adel daarentegen wier mysterie het heilig huwelijk van de bezielde geest des lichts met moeder aarde is kan niet alleen uit bloed worden overgeërfd. Niet het bloed der voorouders als zodanig is goddelijk maar slechts het van geest doorgloeide bloed het van geest doorgloeide lichaam. De geest echter blijft niet op eenzelfde plaats hij wil en verwekt zich zonen in ieder vlees en bloed dat zijn zaden moederlijk koestert en uitdraagt.” Het is zeer merkwaardig: mensen die principieel iedere erfelijkheid van geestelijke eigenschappen loochenen stellen toch – precies zoals wij gewone stervelingen – een Christus een Mephisto enzovoort altijd in een zeer bepaald lichaam voor hoewel dit toch vanuit hun standpunt ongerechtvaardigd is. De eenvoudige gevolgtrekking: bepaalde karakters zijn zo goed als regelmatig met bepaalde lichamelijke eigenschappen verbonden; de wetenschap bewijst ons de overerfelijkheid van lichamelijke aanleg; derhalve is ook geestelijke aanleg overerfelijk – deze eenvoudige gevolgtrekking maken ze niet. Dat bij de mens lichamelijke, geestelijke en psychische eigenschappen ten nauwste met elkaar in verband staan en in zekere mate van elkaar afhankelijk zijn is in de wetenschap sedert Kretschmer *Körperbau und Charakter* Berlijn 1926 een gebruikelijke opvatting, zou echter eigenlijk ook voor alle mensen vanzelfsprekend moeten zijn die het voor de handschriftkunde, de schedelvormleer enzovoort opnemen. Maar de hierbij naar voren komende conclusies uit de resultaten der erfelijkheidsleer willen velen toch niet trekken.

Onze voorouders wisten de waarheid ook zonder erfelijkheids-wetenschap. Mathilde, een kleinkind van Wittekind – de Saksische hertog die door keizer Karel van zijn heerschappij beroofd werd – en de gemalin van Hendrik I, de stamvader der Ottonen, heeft meermalen uitgesproken dat naar haar mening slechts het edele geslacht ook een edele denkwijze waarborgt en de ziel dus geheel aan de stoffelijkheid van het geslacht verbonden is. Bij de Duitse geschiedenis kan men zich zonder moeite van de waarheid dezer woorden overtuigen; daar wordt ons in ieder geval duidelijk getoond dat slechts een goede inborst aan het goede bloed duurzaamheid en bestendigheid verleent. Wat deze middeleeuwse geslachten nog wisten uit een door het bloed verkregen zekerheid van gevoel wat een zesde zintuig hun zei zonder dat ze daartoe het verstand ter verklaring nodig hadden wordt ons thans bevestigd met de nuchterste woorden van het verstand uit de wereld van geleerden en erfgezondheidsnavorsers. K. H. Bauer zegt in zijn lezenswaardig werk *Rassenhygiëne*: “Er kan niet dikwijls genoeg de nadruk op worden gelegd dat men zich bij alle inwerking op de thans levende individuen van buiten af door verandering van milieu-invloeden

duidelijk voor ogen moet stellen dat alle inwerking van buiten af slechts op de verwerkelijking van de aanleg in het heden maar nooit op de aanlegverhouding voor de toekomst invloed krijgt…. Geen opvoeding welke gunstige voorwaarden ze ook mag scheppen kan uit een mensenkind iets anders maken dan wat het aan erfelijke aanleg bezit want verwerkelijken kan de mens altijd slechts datgene wat hij in aanleg reeds bezit.” En hij komt er zo toe aan de Duitse jeugd twee zedelijke geboden toe te roepen: Word wat je volgens je aanleg bent! en Houd in stand wat je in aanleg bezit! Maar volkomen afwijkend van de overleveringen der Duitse cultuurgeschiedenis, van de opvattingen onzer voorouders en de taal van het verstand op het wetenschappelijk terrein denkt nog een deel van ons volk en – wat eigenlijk nog erger is – een groot deel van onze adel. Het huidige denken van de adel over de wetten van het bloed is in menig opzicht verbijsterend te noemen. In een opstel “Genealogie als wegwijzer – Statistiek als profetie”, Baltische Blätter 30 februari, tracht Eduard von Stackelberg zijn standgenoten wakker te schudden terwijl hij hun deze tegengesteldheid voorhoudt: “Vormen onze ridderschappen nog een levend lichaam dan moeten ze de volgende levenskenmerken vertonen: uitzondering van het vreemde, opneming van het geschikte. Het heeft geen zin meer een heer Neumann verre van zich te houden wiens moeder, grootmoeder en overgrootmoeder Altenhausens heten die tot een Dorpater Corps behoort en voor Verdun in de loopgraven heeft gelegen – en een von Altenhausen tot de zijnen te tellen die voor vijftien zestiende van Semitisch-Slavische afkomst is in Moskou heeft gestudeerd en in het Berliner Tageblatt alles naar beneden haalt wat Duits en wat Baltisch is.”

Naast deze opmerkingen van von Stackelberg doen voorwaar de beide volgende stellingen uit de ervaring van de geschiedenis en van onze wetenschap aan als een hoonende kanttekening gericht tot het gemiddelde denken van onze adel en van ons volk:

Er is niets kostbaarders op deze aarde dan de kiemen van edel bloed.

en:

Geen geneeskunst kan verdorven kiemen in goede veranderen. Thans bedrijven wij in plaats van mensenteelt slechts mensvermeerdering. Wij verwonderen er ons over dat de Duitse beschaving steeds meer verdwijnt. Maar het Duitse volk is in het algemeen reeds te laf – want op lafheid loopt het ten slotte uit! – om deze verschijnselen tot hun oorzaken door te denken. Of zou het denkvermogen van het Duitse volk reeds zo sterk verminderd zijn dat het de oorzaken niet meer kan ontdekken?

Kinderrijkdom alleen is ons van geen nut; het komt aan op de erfmassa der kinderen. Konden we echter onze kinderen vragen wat ze eigenlijk over deze dingen te zeggen hebben dan zouden ze slechts kunnen antwoorden:

Wij worden steeds kleiner in aantal!

en:

Wij worden steeds minderwaardiger!

Waarmee reeds de staf over onze zedelijkheid is gebroken: deze deugt niet! Dat is de waarheid! Laat men toch eindelijk de moed hebben het toe te geven dat het de waarheid is en dat generlei mooie redeneringen als “geloof aan Duitslands toekomst” en dergelijke ons hier helpen, ook niet wanneer ze in geklede jas en hoge hoed en van ambtswege worden voorgedragen; nog minder helpen ons sentimentele stichtelijke beschouwingen over de slechtheid van de tegenwoordige wereld en de voortreffelijkheid van een reine en edele Duitse ziel.

Men keere weer tot de zedelijkheid van onze voorvaderen terug die in staat was om vijftien eeuwen lang een Duitse cultuur in het leven te behouden. Men voede onze meisjes weer op tot het welbegrepen oud-Duitse begrip der ingetogenheid. In de ogen onzer voorvaderen was niet dat meisje “ingetogen” dat niet het flauwste besef van geslachtelijke dingen had maar het meisje dat zich bewust instelde op de gedachte eenmaal moeder te worden en als moeder een grote kinderschaar te besturen. Het verwekken van kinderen was voor deze vrouwen niet het uitoefenen van een zelfbeschikkingsrecht maar de verantwoording voor het nageslacht; voor haar gold nog als levensbestemming de dienst aan haar familie: haar taak was het behouden, het bevorderen en versterken van het karakter. Deze vrouwen wisten wat van de teeltgedachte en deze gedachte was haar trots. Ze voelden zich daardoor niet vernederd tot “fokmerrie” zoals de dwaze tegenwerping luidt van hen die onder de hooggeroemde “persoonlijke vrijheid” van de vrouw blijkbaar slechts de vrijheid verstaan om alle genoegens van een bedliefje naar goeddunken en zo onbeperkt mogelijk te genieten. Maar het was de trots van deze vrouwen stammoeder van een edel geslacht te worden en in een edele zoon de bevestiging van haar eigen waarde te zien.

“Geen schoner erfdeel weet ik voor de kinderen dan dit: van edele vaders af te stammen en edele vrouwen te vinden. Wie door lust bekoord zich met slechte verbindt dien man roem ik niet daar hij om de wellust de kinderen smaad brengt.”

– Euripides, Herakliden

Het is dus niet zo dat wij met het overnemen van teeltgedachten in de huwelijksopvatting van onze nieuw-adellijke opbouw iets dierlijks en de mens onwaardigs brengen maar wij houden ons daardoor slechts vast aan de beste geestelijke en zedelijke overleveringen onzer voorvaderen deze weliswaar door de kennis en de navorsingen van onze moderne erfelijkheidswetenschap reinigend en zuiverend. Daarmee hebben we de verdenking van “materialisme” wel van ons afgewend.

VIII.

Enkele algemene richtlijnen voor de opvoeding van de jonge adel en voor zijn plaats in het Duitse volk

Wat is cultuur anders dan een hoger begrip van politieke en militaire verhoudingen? Op de kunst zich in de wereld te handhaven en waar het nodig is toe te slaan, komt het bij de naties aan.

- **W. v. Goethe.**

Adel is alleen van betekenis als hij uit leidersgeslachten bestaat en dienovereenkomstig leiders voor het volk oplevert. Adel die dit niet wil doen of niet meer kan doen, is overbodig. Dit betekent dat onze Hegehofadel zijn kinderen niet alleen tot bewuste staatsburgers moet opvoeden, maar er ook naar moet streven zijn opgroeiende jeugd te vormen tot een geslacht dat werkelijk staatkundig leiding kan geven.

In het voorafgaande hoofdstuk stelden we reeds vast dat een lichamelijk zuiver rasbeeld nog niet voldoende is om een staat met de allesbeheersende geest van het ras te doordringen, indien in de betreffende staat een rasvreemde geest toon aangevend blijft. De Duitse staat, het Derde Rijk, waarnaar wij streven, kan door tucht en een bepaalde lichamelijke ontwikkeling alleen niet bereikt worden! Daarom rust op ons de plicht de geest van de opgroeiende Duitse jeugd met echte Duitse staatsbegrippen te doordringen. Vooral in de jonge adel der adelhoeven moeten deze begrippen ontwaken, opdat hij de taak kan vervullen voor het Duitse volk een voorbeeld te zijn van werkelijk Duitsdom.

Alleen zo is het mettertijd mogelijk echte staatsgeest in het hele Duitse volk te dragen en zonder dwang of plompe beïnvloeding iedere Duitser tot het streven naar even hoge zedelijke opvattingen aan te sporen, want het voorbeeld geeft hierin de doorslag. Het is mogelijk dat het Duitse volk dan op zekere dag in staat is aan de hele wereld een voorbeeldig staatsbegrip en een staatsburgerschap te tonen, zoals Plato in zijn edele geest aanschouwde en de geschiedenis nog niet heeft gezien.

De leiding van een volk door zijn adel is principieel alleen naar twee zijden toe mogelijk: óf de adel dwingt het volk op de een of andere manier zijn leiding te volgen, óf de adel is de belichaming van de volkswil, is dus echte volksadel en dus de volmaakste belichaming van de volksgeest.

Het eerste komt thans niet meer in aanmerking, terwijl het laatste alleen zal zijn te verwezenlijken als ons volksbewustzijn zodanig ontwikkeld is dat zijn beste leidersbloed het ook waarlijk leiden kan. Indien het Duitse volk geen begrip heeft voor de dingen die gebeuren moeten, zal ook de beste volksadel geen leiding kunnen geven. Deze samenhang en wisselwerking moet ons volkomen duidelijk zijn! Dit maakt het begrijpelijk dat de opvoeding van onze jonge adel tot leiders van ons volk nooit de taak van de adel alleen kan zijn, maar een bijzondere taak in het kader van het staatkundige opvoedingswerk voor onze Duitse jeugd is. Deze bijzondere opvoeding tot verantwoordelijk en bewust leiderschap zal voor de jonge adel een aangelegenheid der adelhoeven, dat wil zeggen van het “Adelgenootschap”, blijven. Haar tot in bijzonderheden te beschrijven is hier niet nodig, omdat zij vanzelf uit de geest van de nieuwe inrichting zal ontspruiten. De staatsburgerlijke opvoeding van de jonge adel kunnen we echter niet behandelen zonder een blik op de gehele Duitse jeugd te werpen.

Drager van de zeden, direct of indirect, is steeds de staat. Dit is een waarheid die Fichte ons leerde. “Want de staat,” zegt Dahlmann, “is niet alleen iets gemeenschappelijks onder de mensen, niet alleen iets onafhankelijks, er is tegelijkertijd iets dat samengegroeid is tot een lichamelijke en geestelijke eenheid. Het gezin, onafhankelijk gedacht, wordt door volk en staat beiden doordrongen.” Maar Savigny heeft eveneens duidelijk uitgesproken dat de staatsmacht noch de zedelijkheid dwingen, noch de zedelijkheid verhoeden kan.

Daarmee is ook eigenlijk reeds het feit bewezen dat de staat als beschermer van de zeden over de opvoeding van de jeugd zeggenschap heeft en bovendien de grenzen van zijn opvoedingsmogelijkheden duidelijk moet aangeven.

“Opvoeding is de weg om de jeugd in de gemeenschap en de volksorde op te nemen: opvoeding voltooit het werk der voortplanting.” (Krieck, *Das Naturrecht der Körperschaften auf Erziehung und Bildung*, Berlijn 1930).

Vatten we dit samen met de hierboven aangehaalde woorden van Fichte en Savigny, dan kunnen we zeggen dat de opvoeding bij het gezin moet beginnen, in de gemeenschappelijke inrichtingen verder ontwikkeld moet worden en bij de staatkundige rijpheid van de pupil eindigen. Nu is de vraag wanneer en waar de overgang van de gezinsopvoeding naar de beroepsontwikkeling en de staatkundige opvoeding moet plaatshebben.

In het voorwoord van zijn werk over Engeland zegt Dibelius: “De Pruisische schoolmeester heeft de oorlog van 1866 gewonnen, want hij had in het Pruisische volk al die menselijke eigenschappen ontwikkeld die het tot de hegemonie in Duitsland voerden. Maar de Pruisische schoolmeester – de schoolmeester in gymnasium en universiteit met name – heeft de wereldoorlog verloren; want de politieke eigenschappen die voor een wereldstaat nodig zijn, heeft hij niet op het geslacht na 1870 kunnen overdragen.”

Ging het nu alleen maar om de verloren wereldoorlog van 1914-1918! Maar helaas is het een onloochenbaar feit dat na 1918 ieder jaar opnieuw ons het bewijs brengt dat ons gehele opvoedingswezen niet alleen een gebrek aan staatkundige opvoeding toont, maar ook andere principiële fouten heeft. Wij kunnen ons dagelijks ervan overtuigen dat het overdragen van kennis en de zorgvuldige ontwikkeling der verstandelijke vermogens beslist onvoldoende is om bijvoorbeeld dierlijke gruwelen, liederlijke zeden, onverantwoordelijke gedragingen tegenover de staat enzovoort te verhoeden. Iedere dag opnieuw lezen we in de kranten dingen waarvan men nooit vermoed had dat ze in zo overstelpende mate bij ons volk zouden optreden. De jaren na 1918 lijken op een hoonende kanttekening van de wereldgeschiedenis over de zelfgenoegzaamheid van de doorsnee-Duitser en de voortreffelijkheid van zijn schoolwezen.

Ongetwijfeld hadden wij een voortreffelijk schoolwezen opgebouwd dat de verstandelijke vermogens ontwikkelde, maar we vergaten dat de mens een volle persoonlijkheid moet zijn en dat zijn gevoel voor zijn volk en zichzelf minstens evenveel, zo niet meer waard is dan alle overgehevelde en verwerkte kennis.

In één woord: de staat vergat zijn opgroeiende jeugd tot staatsburgers op te voeden. De taak van onze tijd nu is het de staatkundige opvoeding van de jeugd bij onze bestaande opvoeding in te schakelen. Wat dit betreft kunnen we gerust vele dingen van de Engelse jeugdopvoeding tot voorbeeld nemen.

Luisteren we eens naar Wildhagen: “School en ouderlijk huis gaan hand in hand en werken tezamen aan de opvoeding tot staatsburger. Het opvoedingsideaal is in Engeland sinds de veertiende eeuw bijna niet veranderd, evenmin als het volkskarakter zich sedertdien wezenlijk veranderd heeft. Zowel nu als toen

streefde men allereerst naar de opvoeding van gezonde, praktische ‘werkelijkheidsmensen’ door oefening van het lichaam en ontwikkeling van zijn natuurlijke aanleg en geschiktheid; ten tweede was er de opvoeding tot staatsburger door de ontwikkeling der sociale instincten en gevoelens, door versterking van wil en karakter, van de wil tot zelfstandigheid, zelftucht en zelfcontrole, naar de grondslag: government by the governed, en aansluitend op de staatsvorm; ten derde de opvoeding tot gentleman, tot lid der gemeenschap, door het aanwakkeren van het eergevoel en het fatsoen en het wennen aan de omgangsvormen.”

In welke vorm Engeland bijvoorbeeld ook doelbewust de sportliefde van de jeugd benut om zo een wilskrachtige, maar zich steeds als deel van het geheel voelende man op te leiden, kan men bij Dibelius (deel II, blz. 97-129) nalezen. “De sport, die in Engeland doorgaans in de vrije natuur beoefend wordt, ontwikkelt de jonge mens naar lichaam en ziel, en wel op twee verschillende manieren die in het Engelse karakter opgesloten liggen. De enkeling komt in een zware maar levendige strijd met zijn medemensen, zoals het leven hem niet sterker biedt, ontwikkelt en versterkt daardoor alle natuurlijke eigenschappen die in de politieke en economische strijd van de enkeling, de vereniging, stand, partij of zelfs van het gehele volk met zijn mededingers voortdurend ontwikkeld worden; tegelijkertijd echter wordt hij in de gemeenschap geplaatst en leert daarvoor zijn kracht en zijn eer in te zetten en zijn eigen belangen aan de hogere en belangrijkere eisen van de gemeenschap ondergeschikt te maken.” (Wildhagen, *Die treibenden Kräfte im englischen Bildungswesen*).

Naast de sport is in Engeland het voornaamste opvoedingsmiddel: het samenleven van jonge mensen. Men brengt de knapen in een gemeenschap, went hen op deze wijze eraan zich te voegen naar een grotere gemeenschap en zorgt door verstrekkende zelfbestuursmaatregelen ervoor dat de leiderseigenschappen zich kunnen ontplooien en vrijkomen.

“De Engelse scholen voeden elke Engelsman tot staatsburger op, niet door staatkunde te onderwijzen, maar door elke knaap reeds vroeg aan eigen verantwoordelijkheid te wennen. Dit zou voor ons een voorbeeld kunnen zijn.” (Dibelius) Het succes van deze maatregelen is zeer duidelijk gebleken, ja, deze opvoeding is zelfs een van de grondslagen van de staat, waarop Engeland zich in benarde tijden verlaten kon en die er heel veel toe bijgedragen heeft dat Engeland moeilijke tijden te boven kwam. Het nadeel van deze opvoeding is echter dat de vrije ontplooiing van de enkeling enigszins geremd wordt. Omgekeerd zorgt men bij ons echter in zeer grote mate voor de zedelijke en geestelijke ontplooiing van de enkeling, waaraan wij dan ook een zeer groot aantal begaafde mannen te danken hebben, maar men vergeet, zoals reeds gezegd werd, de opvoeding van het karakter en verder die tot staatsburger.

Wij hebben daarom nodig: een verbinding van Duitse opvoedingsbeginselen met de Engelse, dat wil zeggen dat we met behoud van de goede grondslagen van ons Duitse opvoedingssysteem uit de Engelse opvoeding de methodes van de opvoeding tot staatsburger het waardevolle voor onze jeugd overnemen, om niet alleen zoals tot nu toe geestelijk waardevolle mensen te kweken, maar daarnaast de Duitse mens en staatsburger, zodat de Duitser der toekomst beide in zich verenigt.

Hoe kan men nu het goede uit de Duitse en de Engelse opvoeding zo verenigen dat er een levenvolle Duitse eenheid ontstaat?

Eduard von Stackelberg zegt: “Het wezenlijke waarop het in het politieke leven aankomt, is niet het inprenten van programma’s en stellingen, maar onbetwistbaar dit: gezindheid, inborst, hartstochtelijk willen, prijsgeven van al het andere voor het behoud van zijn soort.” Dus alles wat wij onder het woord

“karakter” verstaan. Uit het karakter wordt de daad geboren en vandaar dat we ook zien dat overal waar het op krachtig optreden aankomt, de karaktereigenschappen op de voorgrond treden. Von Seeckt sprak dit eens zeer duidelijk uit:

“Het wezenlijke is de daad. Zij heeft drie delen: het uit de gedachten voortkomende besluit; de voorbereiding van de uitvoering of het bevel; de uitvoering zelf. In elk der drie stadia der daad leidt de wil! De wil komt uit het karakter voort en is voor de handeling van meer betekenis dan de geest. Geest zonder wil is waardeloos, willen zonder geest is gevaarlijk.”

Deze woorden van von Seeckt geven ons de weg aan om de Duitse en de Engelse opvoeding te verenigen.

Een feit dat door geen enkel verstandig mens meer betwijfeld wordt, is dat wij in ons vorige leger en in de algemene weerplicht middelen bezaten die tot op zekere hoogte de Engelse opvoeding tot staatsburger konden vervangen. Dat dit maar geen losse bewering is, maar dat de opvoeding in het leger werkelijk een staatkundige scholing was, bewijzen twee omstandigheden: ten eerste dat de frontsoldaten het geweest zijn die in de jaren na 1918 de Duitse staat van de ondergang gered hebben en zelfs bij de algemene ontbinding een staatkundige wil toonden, zonder bevel of aanwijzing, enkel uit zichzelf, dikwijls nog gehinderd door Duitse instanties; ten andere dat zelfs bij uiterst links de waarde van de militaire dienst erkend en deze daarom dikwijls min of meer terugverlangd wordt. De waarde van de staatkundige opvoeding van het Duitse leger van voor de wereldoorlog is daarmee eigenlijk reeds aangetoond. Als Treitschke meent dat de Duitse staat van 1870 eigenlijk steunde op de schepper en verwezenlijker van de algemene dienstplicht, op Scharnhorst, dan kunnen we dit woord van Treitschke gerust hiermee aanvullen dat de redding van de Duitse staat uit de hand van moordenaars en plunderaars in de jaren na 1918 eveneens aan de geest van Scharnhorst en zijn navolgers – vooral Moltke en Schlieffen – te danken is.

Daarom moet de opvoeding tot staatsburger tijdens de algemene diensttijd voor iedere jonge Duitser bereikt worden. Want hier is de plaats waar de Duitse opvoeding en de Engelse ervaring bij de opvoeding tot staatsburgers heel eenvoudig verenigd kunnen worden. We zullen zien dat we daarmee een mogelijkheid hebben om ieder kastegeest van de jonge adel bij voorbaat uit te schakelen en deze steeds van zijn volksadeldom bewust te doen blijven.

Bij de grote verscheidenheid in het Duitse schoolwezen, de menigvuldigheid der Duitse stammen, de eigenzinnigheid van iedere Duitser afzonderlijk, zal van een levenloze gelijkvormigheid in de Duitse jeugdopvoeding geen sprake kunnen zijn; dit is ook in het geheel niet de bedoeling. Over het algemeen kan men de Duitser niet zonder meer ertoe bewegen zijn kinderen buiten het ouderlijk huis te laten grootbrengen en opvoeden, zoals in Engeland de gewoonte is. De schrijver wil zich zelfs op het standpunt stellen dat de Duitse gezinsopvoeding in zeer grote mate in stand moet blijven, omdat zij een rijke bron voor het gemoedsleven kan zijn, aangenomen natuurlijk dat de ouders werkelijk een Duitse sfeer scheppen en het gezin werkelijk een huis bezit, dat wil zeggen dat de ouders hun kinderen een “thuis” weten te scheppen.

Als men enerzijds de Duitse gezinsopvoeding zo veel mogelijk behoudt, anderzijds echter de beproefde karakterscholing van ons oude leger eraan toevoegt, deze diensttijd echter nog meer dan vroeger maakt tot een bewuste opvoeding onzer jeugd tot staatsburgers en gelijktijdig bepaalde zelfbestuursprincipes bij de dienstplicht invoert, dan is daarmee een mogelijkheid geschapen om het goede uit de Engelse opvoeding over te nemen zonder de eigen aard van de Duitse opvoeding te verstoren.

Door een juist doorgevoerde dienstplicht kan men een gelegenheid scheppen waar de staat stelselmatig de Duitse jeugd tot weerbare staatsburgers opvoedt. Deze inrichting zou tegelijk ook een tegenwicht vormen tegen de overal verschijnende bijzondere scholen met hun toenemend zelfbestuur op alle gebieden, die zeker voor de beroepsopleiding van groot nut zijn, maar die toch gevaar opleveren dat er weer grote standsverschillen ontstaan of dat de Duitsers van elkaar vervreemden en als gevolg daarvan – zoals reeds zo dikwijls in de Duitse geschiedenis – het eigen voordeel op grond van een gebrekkige opvoeding tot gemeenschapszin boven het gemeenschappelijk welzijn stellen. Een algemene dienstplicht daarentegen die voor iedere Duitser geldt, hem gedurende die tijd in echte kameraadschappelijke omgang met zijn volksgenoten brengt en tegelijkertijd de eigen verantwoordelijkheid aankweekt, kan voor het leven zulke beslissende invloed hebben en strekt tevens de staat tot voordeel in verband met het begrip der verschillende volksdelen voor elkaar en voor het volksgeheel.

De schrijver gelooft dat de tijd der staande legers van voor de wereldoorlog, indien niet terstond, dan toch spoedig ten einde loopt. De staande reuzenlegers uit de negentiende eeuw waren een geschiedkundige merkwaardigheid en vinden eigenlijk alleen in de legerscharen van Xerxes hun weerga. Men moet dit feit voor ogen houden om het gehele vraagstuk te kunnen beoordelen.

Het lijdt geen twijfel dat we een tweede Europese oorlog tegemoet gaan. Maar het is de vraag of na deze oorlog het reusachtige volksleger zal blijven bestaan. Zo dringend als we in het onbeschermde Midden-Europa een algemene weerplicht nodig hadden, zo weinig zin heeft het om te geloven dat deze noodzaak eeuwig zal duren. Daarom moet in dit opzicht een vervangingsmiddel voor het staande leger geschapen worden dat voor de toekomst kan dienen.

In de kringen die met de weerplicht instemmen worden over het algemeen twee dingen niet geheel uit elkaar gehouden: ten eerste het doel van de algemene weerplicht en ten tweede de opleidingsvorm in vredestijd. Het begrip algemene weerplicht houdt allereerst in dat elke burger verplicht is zijn vaderland te verdedigen, waarbij het strikt genomen de burger vrijstaat om te bepalen op welke manier hij zich in de wapenhandel oefenen wil. Het staande leger daarentegen is een beroepssoldatendom met het loon als basis. Voor de wereldoorlog was de dienstplicht een wonderlijke samensmelting van beide, ontstaan uit de staande legers van absolute koningen en de Pruisische volksopstand van 1813. Voor de wereldoorlog werd iedere dienstplichtige gedurende een bepaalde tijd als het ware beroepssoldaat en leerde de wapens hanteren. Ons keizerlijk leger leed in vredestijd dan ook aan een innerlijke tegenstelling die zelfs in 1918 nog niet overwonnen was en die ook ondanks de vele voortreffelijke eigenschappen niet verborgen bleef.

Om in dit geval het juiste standpunt in te nemen is het van belang de weerplicht niet al te veel als een weerplicht te beschouwen, doch meer als een weerrecht; dit laatste is in elk geval Germaans. Want voor een gezond denkend volk spreekt het vanzelf dat het in nood verkerende vaderland met de wapenen verdedigd wordt. Eigenlijk is het hierbij van veel groter belang wie het recht heeft zich volksgenoot te noemen en dus volgens dit recht de plicht heeft het vaderland te verdedigen.

Indien we de zaak zo beschouwen, wordt het begrijpelijk dat bij de Germanen de opname in de volksgemeenschap met de weerbaarheid samenviel en dat het wapen het zichtbare teken van de eervolle opname in de volksgemeenschap was. Omdat nu de Germaan zijn plaats in de volksgemeenschap van de eer afhankelijk maakte, was daarom het wapen ook een teken van de onbevlekte eer van zijn bezitter en diens behoren tot de volksgemeenschap; tevens werd het wapen gebruikt ter verdediging van de eer.

Wij moeten terugkeren tot deze Germaanse gedachte die eer, wapen en burgerschap als eenheid beschouwt, en wel door de hierboven geëiste opvoeding tot staatsburger in de opleiding van de dienstplichtige in te schakelen. Dit kan zo geschieden dat het staatsburgerschap en de burgerlijke rechten pas verkregen worden wanneer men op eervolle wijze de dienstplicht vervuld heeft. Het uiterlijke teken van dit verworven burgerrecht moet voor de Duitser zijn het recht om een wapen te bezitten en bij gelegenheid ook openlijk te dragen. Het wapen zou daardoor weer het kenmerk van de volwaardige Duitse burger zijn.

Hoe nu de opleiding in het omgaan met de wapenen plaatsheeft is een tweede belangrijke vraag: bij de jeugdopvoeding moet reeds de grondslag gelegd worden, terwijl beroepssoldaten voor de militaire opleiding der dienstplichtigen zorgen om de opleiding zo goed mogelijk te maken. Men kan dit het beste zo uitdrukken: wij vullen de militaire dienstplicht van voor de wereldoorlog aan door een opleiding tot het Duitse staatsburgerschap.

Zedelijke gebreken sluiten daarom van het recht tot dienen uit en daarmee dus ook van het verkrijgen der volle burgerlijke rechten. De keuring voor de dienstplicht is reeds de eerste grove zeef waardoor de staat de jeugd laat gaan om de bruikbare staatsburgers vast te stellen en de minderwaardigen verre te houden. Het eervolle ontslag uit de dienst, waarvan de toekenning der burgerrechten afhankelijk is, betekent een tweede, fijnere zeef. Het laatste opvoedkundige woord wordt daarna door de beroepsorganisaties gesproken, die door het toekennen der eererechten de arbeidslustige en bruikbare mensen onder de Duitsers nog eens extra uitzeven; dit betreft natuurlijk alleen de jongelingen, niet het vrouwelijke gedeelte onzer jeugd; waarom dit zo is, kan men op blz. 212 nalezen.

Over de indeling van zo’n diensttijd kan gezegd worden dat zij een bepaalde tijd moet duren en voor beide geslachten verplicht is, want de geest waarmee elke moeder in ons volk doordrongen moet zijn en waarin zij haar kinderen bewust of onbewust moet opvoeden is voor de staat even belangrijk als de geest waarin de mannelijke jeugd wordt opgevoed. Bij de opleiding zijn de geslachten natuurlijk gescheiden. Het doel der opleiding is de enkeling zedelijk, lichamelijk en geestelijk zo volmaakt mogelijk te ontwikkelen, omdat hij deze hoge ontwikkeling voor zijn eigen welzijn en dat van de staat nodig heeft.

Hierdoor wordt dus reeds aangegeven dat mindere lichamelijke geschiktheid geen uitsluiting van de dienstplicht ten gevolge heeft. Lichamelijk minder geschikten zal men waarschijnlijk in bijzondere afdelingen bijeenbrengen en hun opleiding onder geneeskundig toezicht stellen, opdat zij zo gezond mogelijk weer in het burgerlijk leven en hun beroep terugkeren. De toekenning der burgerrechten kan niet afhankelijk gesteld worden van de omstandigheid of iemand lichamelijk volwaardig is of niet; beslissend is alleen of iemand eervol uit de dienst ontslagen is.

Uit de rijen der lichamelijk minder geschikten kan in tijden van nood de soldaat gekozen worden die op een post in het vaderland zijn plicht doet. Een mens die in vredestijd een beroep kan uitoefenen, kan nooit ongeschikt zijn om in tijden van nood aan de verdediging van zijn volk mee te helpen. Een geheel andere vraag is echter of men de lichamelijk minder geschikten ook tot een huwelijk kan toelaten waaruit kinderen voortkomen: deze vraag behoort echter niet op staatsburgerlijk maar op het terrein der erfgezondheid thuis.

De opleiding tijdens de dienst moet wezenlijk gericht zijn op deugden die tot het geslacht behoren. Met “deugden” wordt hier het oude begrip “deugdelijkheid” bedoeld. De leidende gedachte bij de opleiding van het mannelijke en het vrouwelijke geslacht is natuurlijk het grote verschil tussen deze beide. Om

misverstand te voorkomen voeg ik hier voor alle zekerheid nog aan toe dat de vrouwelijke opvoeding van onze meisjes niet zo moet zijn dat de Duitse vrouwen en meisjes in de toekomst weer van alle maatschappelijke terreinen verdreven worden die zij nu in de wedstrijd met de mannen veroverd hebben; dit is en blijft naar mijn mening een persoonlijke aangelegenheid en kan daarom niet in een van staatswege ingerichte diensttijd voor toekomstige, volksbewuste staatsburgeressen tot uiting komen. In een gezond volk zal de taak der vrouwen steeds verschillen van die der mannen, al is er ook niet altijd een duidelijke scheiding der arbeidsterreinen en moeten vele dingen door beider medewerking overwonnen worden. De Duitse staat der toekomst, die het gezin als staatsburgerlijk grondslag aanneemt, zal bij het opgroeiende jonge meisje de krachten moeten ontwikkelen die tot het behoud van de gezinsgedachte voeren. De opleiding die men op de zogenaamde plattelandsvrouwenscholen volgt, biedt aanknopingspunten hoe men de dienstplicht voor vrouwen moet inrichten.

Voor de mannelijke jeugd is de kazerne niet aan te bevelen, maar eerder iets dat op deze vrouwenscholen van het platteland lijkt. Er moet zelfs tegen gewaakt worden dat de jeugd niet op een kazernemanier onder oppermachtige officieren opgroeit, want bij een kazerne-inrichting is zelfbestuur en eigen verantwoordelijkheid onmogelijk. Gehoorzaamheid en discipline, waar zij te pas komen en verlangd worden, moeten vanzelfsprekend worden!

Indien we de jeugd door de samenleving gedurende het vervullen van de dienstplicht werkelijk iets waardevols op de levensweg willen meegeven, moeten we de op blz. 218 beschreven vormen van zelfbestuur beoefenen en ons hierbij aan het Engelse voorbeeld aanpassen. Hier is de plaats waar de diensttijd van voor de wereldoorlog verder ontwikkeld moet worden. We zouden ook de Duitse koloniale school, de koloniale hogeschool in Witzenhausen aan de Werra tot voorbeeld kunnen nemen. Daar leven de studenten in een bursa (hogeschoolgemeenschap) tezamen, met een zeer groot zelfbestuur en toch wordt in de opvoeding een duidelijke lijn gevolgd en maakt ieder zich ondergeschikt aan de studiegemeenschap. Deze vorm is reeds dertig jaar beproefd en na het overwinnen der bekende kinderziekten heeft men op dit gebied rijke ervaringen verzameld. Ook de in Witzenhausen gevolgde methode om met de geestelijke ontwikkeling een opleiding tot kolonist te verbinden, kan in hoofdzaak voor de algemene dienstplicht ten nutte gemaakt worden, namelijk door de lichamelijke ontwikkeling van de dienstplichtige, alsook zijn oefening in de wapenen, de plaats van de op de koloniale hogeschool gebruikelijke landbouwopleiding te laten innemen, terwijl dan de wetenschappelijke ontwikkeling der studenten vervangen wordt door de geestelijke ontwikkeling van de dienstplichtige ten opzichte van zijn Duitsdom en zijn plichten en rechten als staatsburger.

Er is echter één bezwaar tegen ons plan: tijdens het vervullen van de dienstplicht komen jongelui uit alle standen bijeen. Dit wordt zelfs met opzet gedaan om het saamhorigheidsgevoel en de wederzijdse waardering aan te kweken; in zekere zin wordt hiermee ook de frontgemeenschap uit de wereldoorlog van 1914-1918 levendig gehouden. Er komen dus zeer verschillend opgeleide jongelui bijeen. Als men nu bij de lichamelijke en de geestelijke opleiding alles over één kam scheert – helaas bij het oude leger heel dikwijls voorkwam – dan bereikt men alleen dat bij de meer gevorderden en de begaafden de belangstelling verflauwt. Daarom is het volgende aan te bevelen:

Het onderwijs worde bij deze uit zeer verschillende kringen afkomstige en zeer verschillend opgeleide jonge mensen niet volgens een star schema of in bepaalde klassen gegeven, maar elk vak of dit nu de geestelijke of de lichamelijke opleiding van de dienstplichtige betreft – doet niets ter zake – moet weer onderverdeeld worden, waardoor de beginners, de gevorderden, de vergevorderden en de zeer

begaafden ieder een verschillende behandeling krijgen. Met deze groepering der afzonderlijke onderwijsvakken heeft de staat bovendien een middel om de zeer begaafden onder de dienstplichtigen op te merken en hen later in de staatsdienst te bevorderen of op andere wijze hun vooruitkomen te steunen; ook kan bij het verlaten van de dienst aan de dienstplichtige raad gegeven worden op grond van de met hem opgedane ervaringen. Deze groepering bij dit onderwijs mag natuurlijk de kameraadschappelijke omgang der dienstplichtigen niet beïnvloeden; er wordt gemeenschappelijk gegeten, geslapen en ook verder alles samen gedeeld, zoals wij frontsoldaten in de wereldoorlog tot ons zegen ondervonden hebben. In het keizerlijke leger had men de zogenaamde “vrijwilligers voor één jaar”. Dit was een concessie aan de tegenzin der burgers bij de invoering van de algemene weerplicht in het begin der vorige eeuw; zo iets is natuurlijk bij deze opvatting van de dienstplicht uitgesloten. De duur van de dienstplicht is voor alle volksgenoten gelijk.

Zo wordt dus een inrichting tot stand gebracht die ondanks een grote tegemoetkoming aan de speciale beroepsopleiding van de jeugd de jonge Duitsers vóór hun meerderjarigheid door de algemene dienstplicht bij elkaar brengt, hun volksbewustzijn en hun burgerlijke plichten tegenover de staat schoolt en hen zo tot een eensgezind Duits volk samensmeedt.

De jeugd op de adelhoeven bewandelt in dit opzicht dezelfde weg als de overige volksgenoten van dezelfde leeftijd. Omdat het burgerrecht afhankelijk is van het eervolle doorlopen van de diensttijd, wordt de erfgenaam van een adelhoeve pas na de toekenning der burgerrechten als zodanig benoemd en erkend. Deze dwang op het Adelgenootschap om de erfgenaam van de adelhoeve pas te mogen erkennen als de staat hem de burgerlijke rechten heeft toegekend, is een uitstekend middel in de handen van de staatsleiding om elke kastevorming of hoogmoedige eigenwaan van het Adelgenootschap bij voorbaat de kop in te drukken en tevens om de jonge erfgenaam uitdrukkelijk het hoogheidsrecht van zijn volk in te prenten.

Over de verdere opleiding van de toekomstige edelman kan nog veel meer gezegd worden. Wij willen nog slechts het volgende opmerken.

De edelman beheert en onderhoudt de Duitse grond. Hij moet daarom verstand hebben van de landbouw. Hij moet tevens de beroepsgenoten uit zijn omgeving een goed voorbeeld kunnen geven. Daarom kan men van hem een goede wetenschappelijke landbouwkundige ontwikkeling eisen. Hij mag de adelhoeve pas na een landbouwkundig examen overnemen; het tegenwoordige landbouwkundige staatsexamen biedt hiervoor voldoende zekerheid en het is de taak van het Adelgenootschap hierover te waken. In ieder geval moet de edelman zijn bedrijf ten volle kunnen overzien en beheersen. Of de edelman bij het overnemen van de hoeve dan ook zelf de leiding op zich neemt of dat hij deze aan een beambte overdraagt – van verpachten kan natuurlijk geen sprake zijn – is dunkt mij een vraag van ondergeschikt belang, omdat de edelman een grondige landbouwkundige opleiding genoten heeft. Want tenslotte komt het er niet op aan of de edelman van de vroege morgen tot de late avond op zijn adelhoeve werkt, maar of hij zijn bedrijf kan overzien en de arbeid van zijn ondergeschikten beoordelen. De bedoeling van de landbouwkundige opleiding is niet om een goede landbouwer te vormen, maar om te verhinderen dat leken op landbouwkundig gebied de waarden die in de adelhoeve vertegenwoordigd zijn voor het Adelgenootschap – en dus ook voor het Duitse volk – verknoeien.

Welke bijzondere opleidingen de jonge edelman verder nog te beurt moeten vallen is een vraag die mettertijd de ervaringen zullen leren.

Over de zonen van een edelman die geen adelhoeve krijgen

Niet-ervende zonen van edellieden krijgen na de vervulling van hun dienstplicht en het verwerven der burgerrechten een bijzondere taak in de Duitse volksgemeenschap toegewezen. Deze zonen moeten de kern van de werkelijke leiders in ons volk worden. Zij moeten een voorbeeld zijn en als behoeders van de adellijke opvattingen een traditie hoog houden, waardoor zij de leiders uit andere volkskringen de adellijke houding en deugden tonen. "Want door zijn ideale opvattingen is de adel een onmisbaar element in de samenleving; hij heeft tot taak al het grote, edele en schone, hoe en waar dit ook in het volk optreden moge, ridderlijk te beschermen, het eeuwig wisselende nieuwe met het eeuwig blijvende te verbinden en zodoende levensvatbaar te maken." (Joseph von Eichendorff.)

Allerwege wordt er geklaagd dat het Duitse volk – bij andere volken in Europa komt dit niet voor – de twijfelachtige eer toekomt geen eigen allesbeheersende stijl te bezitten, ja, dat wij zelfs de neiging hebben tot stijlloosheid. Hier en daar is men zelfs ijverig in de weer om dit verschijnsel, dat men niet meer onderkent, als een bijzondere eigenschap van ons volk te waarderen, dat wil zeggen haar te verklaren als een echt Duitse hang naar eenzelvigheid. Zelfs de rassenkunde heeft zich op deze vraag geworpen en poogt enerzijds dit verschijnsel door "ontnoording" te verklaren of, wat op hetzelfde neerkomt, het met een sterke bloedvermenging in verband te brengen. Bij al deze verklaringen wordt echter over het hoofd gezien dat in de ons omringende staten deze dingen ongeveer net eender zijn als bij ons, maar dat daar het gemis aan een vaste houding, die vele Duitsers hebben, niet of tenminste niet in die mate als bij ons voorkomt.

De oorzaken liggen echter veel dieper en gaan ons rechtstreeks aan, al is ook de verklaring die de rassenkundigen geven eveneens juist. De oneenigheid in ons staatkundig leven is een der hoofdoorzaken dat er geen uitwendig staatsbewustzijn – zoals bijvoorbeeld in Frankrijk – ontstond en waardoor er geen uiterlijke door de staat aangegeven volksstijl gevormd werd; evenmin vermocht het innerlijke saamhorigheidsgevoel van het Duitse volk de innerlijke stijl van de Duitsers te bepalen en daardoor het uiterlijke optreden te regelen. Dit alles verklaart veel! Maar de eigenlijke oorzaak is dat we sedert eeuwen geen werkelijke leiders meer hadden die met een onveranderlijke, voorbeeldige leiding, door hun eigen leven en houding de levensstijl van de Duitsers beïnvloedden en hen in een bepaalde richting stuwden. In Engeland gelukte het de adel dit opvoedingswerk te volbrengen, in Duitsland daarentegen niet, hoewel in bepaalde gevallen hier en daar wel veel bereikt werd. Welke oorzaken heeft dit verschijnsel?

P. de Lagarde heeft in zijn *Deutsche Schriften*, München 1924, in een opstel "Konservativ?" zeer terecht opgemerkt dat ons gebruik om de adellijke naam voor alle zonen erfelijk te maken op den duur noodlottige gevolgen moest hebben en inderdaad gehad heeft. Dit gebruik is afkomstig uit de riddertijd, toen alle zonen van een edelman, niet alleen de oudste die het leen erfde, als edelen beschouwd werden. Daaruit ontstond in de loop der eeuwen een kloof die de verdienstelijke burgers nooit gelijk deed zijn aan de adellijken en verhinderde dat de leiders tot een eenheid samengroeiden. Engeland beschikte juist over zeer wijze leiders die het aandurfden om de niet-adellijke waardevolle burgers op te nemen en de onbekwamen uit de eigen rijen op een bepaalde manier uit te schakelen; de Duitse adel richtte vanaf de Middeleeuwen kunstmatige scheidsmuren op, werd zelfgenoegzaam en sloot zich meer en meer van de buitenwereld af. Zo kon het tenslotte gebeuren dat de onbekwaamste adellijke, krachtens zijn afkomst altijd nog maatschappelijk hoger gewaardeerd werd dan de meest bekwame burger, want zelfs de burger die in de adelstand verheven was, bleef, hij en zijn familie, een opkomeling. (Oude adel, briefadel, persoonlijke adel, enzovoort!) Daardoor ontstond een zeer ongezonde toestand.

Dibelius (t.a.p., I, blz. 19) stelt vast: “Dat in tegenstelling met de continentale ontwikkeling alleen de oudste zoon van de edelman met het ongedeelde leengoed ook de adellijke titel erfde, heeft het ontstaan van een armen, hoogmoedigen en onbekwamen adel verhinderd en de adel geheel met de burgers verenigd.”

In Engeland hebben de niet-ervende zonen geen adellijke titel, doch zij vormen de “gentry”, een woord dat bijna niet te vertalen is, het meest juist is misschien “edelgeborenen”. Terwijl uitsluitend de landlords tot de hoge adel, de nobility behoren en tegelijk ook lid van het Engelse Hogerhuis zijn, blijven hun broers en zonen die geen land bezitten, burgers; beschouwt men hen als adellijk, dan geschiedt dit alleen door hun edel karakter en hun afkomst, nooit door een uiterlijke schijn. “Het woordje ‘von’ heeft daar nooit scheiding gemaakt tussen de adel en de burgers. De jongere adellijke zonen zijn naar hun maatschappelijke positie burgers, doch vormen in werkelijkheid een tussenlaag voor adel en burgers.” (Dibelius.) Op deze wijze werd de adel reeds zeer eng verbonden met de beste leiders uit de burgerij en deze werd nog enger doordat men mannen die bijzondere verdiensten hadden de titel “Sir” gaf, waardoor zij gerekend werden tot de “gentry”; ook mochten hun vrouwen en dochters niet de adellijke titel van hun echtgenoot of vader voeren, doch bleven burgeressen. “En evenmin als in de Angelsaksische tijd vormt de Engelse adel ook heden geen ongenaakbare, bevoorrechte stand, zoals in vele Europese landen. Terwijl bij deze landen de titels en de rechten van een vader op de kinderen overgaan, komen in Engeland de met de adeltitel verbonden rechten wettelijk alleen aan de drager van de titel, de Peer, toe; diens echtgenote en kinderen zijn gewone burgers, Commoners, kunnen dus ook, zonder afbreuk te doen aan de adel, burgerlijk huwen. Het erfdeel gaat alleen op de oudste zoon over als de vader gestorven is.

Ja, zelfs in de koninklijke familie hebben behalve de koning en de koningin alleen de oudste zoon, de oudste dochter en de gemalin van de oudste zoon bijzondere rechten, terwijl alle overige leden van de familie wettelijk met de Commoners gelijkgestaan en voor het gerecht ook als zodanig behandeld worden.” (Wildhagen, *Der Englische Volkscharakter*, blz. 87.)

De Peers, degenen die tot de “gentry” behoren, de burgers met de titel van “Sir” en de overige burgerlijke leidende persoonlijkheden vormen met elkaar de Society, de eigenlijke Londense hogere kringen, waarin de landlords een zeer grooten invloed hebben. Deze Society geeft in het Engelse maatschappelijke leven de toon aan en is een zeer doeltreffend opvoedingsmiddel voor de leiders van het Engelse wereldrijk. Deze Society is de eigenlijke band die het reusachtige rijk onopvallend en vast bijeenhoudt. Hoe losjes en vrij de verschillende delen van het Engelse wereldrijk ook samengevoegd zijn, toch bestaat er geen gevaar voor uiteenvallen zolang de Engelse Society op de oude wijze samengesteld is. Haar invloed is onmerkbaar, en toch ingrijpender dan menig verdrag of wettelijke overeenkomst.

Overigens: de hoogste en algemeen erkende leider van de Society is de Engelse koning. Met dit feit hangt samen dat het Engelse koningshuis weliswaar geen grooten rechtstreekschen invloed op de Engelse politiek heeft, doch dat zijn invloed zijdelings, door de Society, buitengewoon sterk is.

Engeland bereikte door een voortdurend echt – niet schijnbaar – opzuigen van alle te voorschijn komende leidersnaturen uit de burgerlijke kringen en door het gebruik de adellijke titel met het grondbezit te verbinden, dat zijn adel een gezond en krachtvol leidersdom bleef. Het bereikte echter nog meer: het verhinderde dat een ontevreden stemming in de lagere kringen door een geboren leider tegen hem uitgebuit werd, omdat het uitzicht zelf tot de adel te kunnen behoren elke aandrift doodde om tegen de adel te strijden; daartegenover bleven hierdoor de hogere kringen levenskrachtig, zodat er aan de noodzaak van de adel in het geheel niet getwijfeld werd. De voordelen van deze Engelse opvattingen

liggen voor de hand en maken het begrijpelijk dat bij het Engelse volk ook nu nog de eerbied voor de adellijke geslachten en het geloof in hun bijzondere begaafdheid om leiding te geven ongeschokt is en wel zo onwrikbaar vast is dat een Duitser die geen kennis van deze dingen draagt, niet in staat is dit feit met de bekende vrijheidszin der Engelsen te rijmen.

Bij ons zijn deze verhoudingen over het algemeen geheel omgekeerd. Het gevolg is dat elke ontwikkelde Duitser van niet-adellijke afkomst in de grond van zijn hart vijandig tegenover de adel staat. Nu is dit wel een bewijs voor een gezond Germaans volksgevoel, omdat de Germanen elk voorrecht dat niet op verdienste gegrond is en zijn aanspraken alleen van de geboorte afleidt, haten, maar gezien de uitwerking is deze toestand toch zorgwekkend voor ons volk en moet daarom verdwijnen.

Zonder twijfel is de richting waarin zich de Duitse adel sedert de riddertijd ontwikkelde en een kloof deed ontstaan tussen adel en burgers, de oorzaak dat er geen voorbeeldige, leidende Duitse bovenlaag ontstond waarnaar het Duitse volk gaarne opzag: ook is dit de eigenlijke oorzaak dat wij sedert de Middeleeuwen zo vele staatkundige beroeringen beleefden. Want het is niet waar dat de staatkundige beroeringen van de negentiende en de twintigste eeuw in Duitsland veroorzaakt werden door de Franse staatsomwenteling van het jaar 1789, al heeft dit jaar ontegenzeggelijk grooten invloed gehad op de verborgen onrust die de staat bedreigde. De werkelijke oorzaken van onze staatkundige moeilijkheden liggen in onze eigen geschiedenis: in de tijd na de Middeleeuwen.

Hier wacht de adelhoeven een zeer bijzondere taak voor de toekomst van ons volk. De niet-ervende zonen van de adelhoeve moeten in alle standen de leiders van ons volk worden. Zoals de vertakkingen van het zenuwstelsel de verschillende delen van het lichaam als een eenheid doen samenwerken, moet de adellijke geest van de adelhoeven door middel van zijn niet-ervende zonen en dochters op de andere standen overgaan, niet echter door uiterlijke standsverschillen, maar door de adellijke geest en de adellijke opvoeding. Dit is wel een indirecte, maar toch een zeer gewichtige levenstaak voor de niet-ervende kinderen van een adelhoeve.

Op deze wijze wordt iets geschapen dat veel overeenkomst vertoont met de “gentry” van de Engelse adel. Zonder adeltitel of andere voorrechten moet deze jonge adel invloed op zijn omgeving uitoefenen en onmerkbaar het gehele leiderskader van het Duitse volk met een adellijke geest vervullen. Als burgers kunnen zij zich aan ieder beroep wijden zonder bij het vooruitkomen – zoals nu veelal gebeurt – door een adellijke titel gehinderd te worden; hun blijft daardoor geen andere keus dan door prestaties en “adellijke” geest voorbeeldig te leven en daardoor opvoedend te werken, of in het niet te verdwijnen: dat wil zeggen een voorbeeld te zijn, of te zorgen de voorbeeldige niet-adellijke leiders niet in de weg te staan.

De geweldige opvoedkundige betekenis die dit alles heeft voor het karakter en het lichaam voelde ook Günther aan, toen hij in *Adel und Rasse* over de betekenis van de “gentry” voor Engeland zeggen moest: “Zo bezat Engeland een stand die er naar streefde het echt Noordse ideaalbeeld van de gentleman en de lady in levenshouding en huwelijkskeuze te bereiken, een stand die omvangrijker was en beter intact bleef dan enige andere uitgelezen laag in Europa. In deze stand was het beste Engelse bloed vertegenwoordigd. De gentry was juist de stand waarin, overeenkomstig het echt Noordse ideaal, bezit en ontwikkeling niet de erkenning konden verschaffen wanneer iemands houding, optreden, ingetogenheid, beheersing te wensen overlieten, ook niet als hem de kentekenen ontbraken die volgens de Saga als edel golden en die de Noordse Hebbel, de metselaarszoon, bezat. Omdat juist het Noordse wezen kenmerkend was voor de gentleman, moest er wel een uitgelezen Engelse hogere stand ontstaan die ook nu nog vele prachtige

Noordse gestalten en zo vele leidende staatslieden voortbrengt – dit alles echter zonder dat kastedunk scheidsmuren opwierp.”

Op deze manier is een kringloop van het bloed mogelijk: terwijl beproefd leiderschap in het Duitse volk bij voortduring door het Adelgenootschap wordt opgenomen en daar door strenge teeltwetten in de loop der geslachten van eventuele erfelijke “slakken” gezuiverd wordt, vloeit uit de adelhoeven, de vernieuwingsbronnen, een onafgebroken stroom van waardevol leidersbloed naar alle standen en lagen der bevolking terug, dat of werkelijke leiding geeft of bij middelmatige begaafdheid onmerkbaar in de grote massa verdwijnt.

Wij moeten bovendien iets scheppen dat op de Engelse society lijkt, opdat de Duitser tegenover de gehele wereld een vaste stijl in zijn optreden krijgt die in zijn uiterlijke houding verankerd moet liggen. Het Duitse volk moet eindelijk toch eens het schommelen van zijn houding tussen hooghartige professoren-gewichtigdoenerij en ruggegraatloze handelsreizigersijver afleren en tot edele houding worden opgevoed die de ander laat wat hem toekomt en zichzelf daarbij niets tekort doet. De schrijver wil echter het woord society niet als het vooroorlogse begrip der “betere kringen” opgevat zien, waar meestal de geblaseerde adel en voorname burgers mee bedoeld werden.

Wij moeten een werkelijk voorbeeldige bovenlaag scheppen die uit de waardevollen onder de niet-adellijken en de waardevolle afstammelingen der adelhoeven bestaat. In deze bovenlaag moet in elk geval de verdienste een doorslaggevende rol spelen, om het even uit welke lagen der bevolking de mannen van verdienste stammen; dat in deze bovenlaag ook een adellijke houding niet ontbreekt, daarvoor zorgen de zonen en dochters der edellieden.

Zoals in Engeland iemand die tot de “gentry” of tot de burgers behoort bij bijzondere prestaties met de Sir-titel wordt onderscheiden en “Knight” wordt, moet ook bij ons een titel geschonken worden aan hen die bijzondere prestaties verrichten, waardoor de leidende mannen persoonlijk onderscheiden worden en die niet erfelijk is. Hierdoor ontstaat een adel van verdienste in het Duitse volk, wiens invloed op de brede lagen van ons volk zeer groot zal zijn, en waardoor het volk, ondanks zijn vele beroepen en standen, langzamerhand een eigen stijl zal krijgen. Zo ontstaat er een nieuwe Duitse volksgemeenschap.

Welke titel de mannen van verdienste nu moeten krijgen, is moeilijk te zeggen. De verlening van het woordje “von” verwerpen wij, omdat dit vaak tot taalkundige onmogelijkheden aanleiding geeft, namelijk dan wanneer het woordje “von” geen betrekking op een plaatsnaam heeft en juist dit is voor een niet-erfelijke adel van verdienste uitgesloten. Men kan in overweging nemen het woord “edele” als eenvoudige toevoeging bij de naam en uitgedrukt door een “E” achter de naam, zoals de Engelse toevoeging “Bt” (Baronet). Deze titel moet echter een onderscheiding blijven en geen benaming worden.

Binnen de adel van verdienste moet echter ook een riddeltitel geschapen worden die alleen voor de vijand, bij een redding met gevaar van eigen leven, bij het afweren van aanslagen op het leven en de veiligheid van het Duitse volk, bij trouwe plichtvervulling onder levensgevaarlijke omstandigheden enzovoort verworven kan worden en die naast de op maatschappelijk of geestelijk terrein verdienstelijke adel de edele karakters in ons volk beloont en hen in ere houdt. Ook hier kan het ridder-zijn op eenvoudige wijze aangeduid worden door een “R” achter de naam. Voor een bijzondere verdienste op het slagveld kan – zoals bijvoorbeeld bij de Pour le mérite-orde – als buitengewone onderscheiding de hertogtitel verleend worden, eveneens als toevoeging bij de naam, zoals “edele” en “ridder”. Want de toekomst van ons volk is afhankelijk van het eren der krijgshaftige deugden.

Deze adel van verdienste, verder de adel der adelhoeven en de overige mannen die leidende posities in ons volk bekleden, vormen de “betere kringen”, waarvoor we het oude Duitse woord “die Gebildeten” (de ontwikkelden) voorstellen. Ontwikkeling was in het vroegere Duitse spraakgebruik, evenals nu nog in de natuurwetenschap, het gangbare woord bij de lichamelijke gestalte (ontwikkelingsfout, dat wil zeggen een afwijking van de normale ontwikkeling van het lichaam). Pas sinds J. Möser wordt het woord in overdrachtelijke zin gebruikt voor de geestelijke vaardigheid van de mens.

Op het ogenblik heerst er onder ons over het begrip ontwikkeld mens een grote oneenigheid. Bij het volk bestaat over het algemeen nog de juiste mening dat een “ontwikkelde” en een mens met “verstandelijke ontwikkeling” niet hetzelfde behoeft te zijn. Want het volk noemt eerder “ontwikkeld” degene die in het openbare leven van levenswijsheid blijk geeft, en “onontwikkeld” degene die zich door innerlijke onvastheid ongepast gedraagt.

De poging het begrip “ontwikkeling” uitsluitend van verstandelijke zijde te beschouwen, mislukt volkomen. Het is leerzaam op te merken dat een groot denker als P. de Lagarde weliswaar een poging doet om het woord “Bildung” (ontwikkeling) te verklaren, maar dat hij er met een zuiver verstandelijke verklaring niet komt. In zijn *Deutsche Schriften* (t.a.p.) zegt hij bijvoorbeeld: “Kennis is de vorm waarin de enkeling van de cultuur bezit genomen heeft” (blz. 147). Een ander maal noemt hij een “Gebildete” (ontwikkeld, verstandig mens) degene die zich op de juiste wijze door het leven weet te slaan (blz. 209). Weer een andere keer: “Ontwikkeling is de eigenschap om het belangrijke van het onbelangrijke te scheiden en dat te onthouden” (blz. 364). Bij nader toezien moet men opmerken dat Lagarde steeds weer van de aangeboren eigenschappen in verband met de opvoeding uitgaat om het woord “Bildung” te verklaren; dit is een punt van belang, vooral wanneer men bedenkt dat “cultuur” letterlijk betekent: veredeling der aangeboren eigenschappen.

De allereerste taak van de ontwikkelde is: drager van een echte Duitse aard te zijn. Deze taak is veel groter dan die van de Engelse Society. De Engelse society was enkel een middel waarmee de Engelse adel met zijn koene blik en zijn juist inzicht om de mensen te leiden – volgens Dibelius zijn deze eigenschappen van de Noormannen afkomstig – het overige Engeland en later het Britse wereldrijk zo zeker en zelfbewust wist te beheersen. Onze “ontwikkelden” behoeven niet op de Engelse Society te lijken, maar moeten worden: de uitdrukking van het volmaakte volksleven; daardoor een voorbeeld zijnde en zich steeds tegenover het volk verantwoordelijk voelend.

Bij deze ontwikkelden moet in de eerste plaats de “Noordse gedachte” van Hans F. K. Günther ontwikkeld worden: zij moeten in de eerste plaats dragers van een “Noordse beweging” worden. Over de Noordse beweging zegt Günther (*Der nordische Gedanke unter den Deutschen*, 2e druk): “Noordse beweging wil de ‘grote gezondheid’ (Nietzsche) van lichaam en ziel nastreven en om dat te bereiken bedient zij zich wat het erfbeeld betreft van de schifting en wat het verschijningsbeeld betreft van de vorming van ziel en lichaam. De Noordse beweging toont haar aanhangers het ideale beeld van de gezonde, scheppende, leidende Noordrasmens. Er moet een ideaal gesteld worden opdat men ernaar kan streven. Een spanning tussen de tegenwoordige werkelijkheid en het tijdloze ideaal werkt bevruchtend op het waarachtige leven. Juist de Noordse beweging – de Hellenistische vreugde over het levenslustige lichaam van de held weer te erkennen als de vreugde van de Noordse ziel – juist zij moet deze geest aankweken die zich in de oefening en de zorg voor het lichaam weerspiegelt. Zij wijst op een lichamelijk en geestelijk ideaal Duitse mens, welk ideaal de moeite van het nastreven waard is. De erfelijk-gezonde Noordrasmens zou men het ideaalbeeld kunnen noemen dat de Noordse gedachte voor de Duitsers ontwikkelt.

Wanneer ieder ontwikkeld mens op deze manier door de Noordse gedachte de juiste weg gewezen wordt, dan groeit bij allen het verlangen om deze Noordse gedachte in de Duitse staat te verwezenlijken en haar algemeen onder ons volk te brengen.

Een eigenlijke Duitse staatsgedachte bezitten wij helaas nog niet. Deze moet vanuit de Pruisische staatsgedachte ontwikkeld worden; op welke gronden behoeven we hier niet nader uit te werken. Helaas stuit men in dit opzicht bij niet-Pruisen veelal op verkeerde begrippen. Want de Pruisische staatsopvattingen zijn in Duitsland heel dikwijls door diegenen in een kwaad daglicht gesteld die zelf juist de dragers van Pruisens grootheid waren, namelijk de Pruisische ambtenaren.

De Pruisische staatsgedachte is eigenlijk een zedelijk begrip, dat wil zeggen zij stelt het geheel boven de enkeling en beoordeelt de zedelijke handelwijze van de enkeling in dienst van de staat naar de eisen die aan het geheel worden gesteld. Men zou de Pruisische staatsopvatting de naar moderne verhoudingen ontwikkelde Germaanse volks- en staatsgedachte kunnen noemen.

De zedelijke waarde van de Pruisische staatsopvatting is dus niet een slaafs gehoorzamen van de enkeling aan de bevelen van bovenaf, maar juist omgekeerd het zich vrijwillig schikken van de enkeling in het geheel en de daaruit volgende beperkingen voor het eigen ik. Op deze wijze moet de Pruisische staatsgedachte opgevat en uitgevoerd worden, zij veronderstelt in ieder geval een bepaalde zedelijke hoogte en rijpheid van de mens. Daarin ligt haar grootheid, daarin ligt echter tevens de oorzaak dat zij door buitenstaanders licht miskend wordt.

Met verstand alleen kan men geen staten bouwen, evenmin als huizen. Geest en stof moeten ook hier met elkaar in overeenstemming gebracht worden eer een geheel ontstaat. Zonder de Pruisische ambtenaar was de Pruisische staatsinrichting nooit tot stand gekomen, was de Pruisische geest nooit bij de mensen en in de geschiedenis verwezenlijkt. Van de redelijkheid en de onkreukbaarheid van de Pruisische ambtenaren was per slot van rekening de hechtheid van het gehele bouwsel afhankelijk en het is geen toeval dat koning Friedrich Wilhelm I het scheppen van de Pruisische staat met de vorming van goede ambtenaren begon.

Doch deze Pruisische ambtenaren vormden slechts het geraamte van de Pruisische staat en hoezeer dit ook van de Pruisische geest doordrenkt was, toch was het in wezen niet enkel Pruisendom zonder meer, tenminste niet het zelfstandige handelen door innerlijk verantwoordelijkheidsgevoel. Want een goede ambtenaar is nu eenmaal niet zelfstandig, hij gehoorzaamt en handelt niet eigenmachtig. Bewuste verantwoordelijkheid en zelfstandig handelen is het kenmerk van elke waarachtige leider en dit kan men met de beste wil niet verenigen met het wezen van de ambtenaar, omdat dit twee tegenovergestelde begrippen zijn. De Pruisische ambtenaar was de man die met vreugde de zorg voor het Pruisische staatsbedrijf op zich nam, die ervoor zorgde dat er geen radertje in het grote raderwerk van de Pruisische staat beschadigd werd, maar hij was geen leider, laat staan bevoegd om het raderwerk van de Pruisische staat eigenmachtig in beweging te brengen. Zo is het geen wonder dat Pruisen wel over uitstekende en onkreukbare ambtenaren beschikte, maar bijna geen leiders heeft voortgebracht: de Pruisen die leiding gaven, waren bijna steeds “Wahl-Preußen”, dat wil zeggen als niet-Pruisen geboren en later vrijwillig Pruisen geworden. Omstreeks 1809 stelde de Pruisische minister van Binnenlandse Zaken, graaf Alexander Dohna, verwonderd vast: “In geen enkel land van Europa is het begrip voor hogere staatsaangelegenheden, ja de beslist noodzakelijke eigenschappen voor een flink ambassadeur zo ongehoord zeldzaam als juist in Pruisen; daarentegen is er ook geen enkel land waarin zo vele voortreffelijke krachten te vinden zijn voor het detailwerk der staatszaken.” Om dezelfde reden schreef

ook baron vom Stein over de Pruisische ambtenaren en sprak daarmee profetische woorden die in de jaren na 1918 verrassende werkelijkheid werden: “Ons ongeluk is dat wij door bezoldigde, muffe, ongeïnteresseerde, bezitloze bureaucraten geregeerd worden. Dat gaat net zo lang tot de kruik breekt. Deze vier woorden: bezoldigd, muf, ongeïnteresseerd, bezitloos vormen de geest van onze zielloze regeringsmachine. Of het regent of dat de zon schijnt, de belastingen stijgen of minder worden, oude rechten verdwijnen of blijven, of men alle boeren tot dagloners wil maken en de hoorigheid aan de landjonker wil vervangen door de hoorigheid aan Joden en woekeraars, het laat hen koud. Zij ontvangen hun salaris uit de staatskas en schrijven, schrijven, schrijven rustig door achter de goed gesloten deuren van hun bureaus en voeden hun kinderen weer tot net zulke bruikbare schrijfmachines op.”

Deze Pruisische ambtenaren zijn nu de eigenlijke vertegenwoordigers van de Pruisische staatsgedachte tegenover de niet-Pruisen geweest, geen wonder dat er dus geheel verkeerde begrippen over Pruisen ontstonden.

Want de niet-Pruisen bekend te maken met de Pruisische staatsopvattingen was een aangelegenheid die men voor 1914 slechts in enkele kringen voor noodzakelijk hield. Wat de niet-Pruis van Pruisen zag, was meestal alleen de Pruisische ambtenaar. Deze ambtenaren wekten wel achting en bewondering, maar geen geestdrift. Heel aardig werd dit door de Baltische schrijver R. v. Engelhardt (*Skizzen*, Berlijn 1905) uitgedrukt: “De nauwkeurigheid, de bijna machinale gelijkmatigheid waarmee het grote apparaat van de Duitse staat werkt, schept een omgeving met orde en welvaart die de opvoeding tot vrijheid, zedelijk willen, bijna kan vervangen en daardoor enigszins een dwangmethode tot veredeling der mensen is.”

Wij zagen: welbegrepen Pruisendom is als gedachte en daad vrijwillige dienst aan het volk uit zedelijke overtuiging. Hier stelle men nu Engelhardts woord “dwangmethode tot veredeling” tegenover. Men ziet hieruit dat de werkelijk voortreffelijke Pruisische ambtenaren helaas geheel verkeerde begrippen over de Pruisische geest en de Pruisische staatsopvattingen deden ontstaan.

Maar de diepere zedelijke kern der Pruisische staatsgedachte te vatten en haar tot de algemene Duitse staatsgedachte uit te breiden, is een opgave die wel de moeite der edelsten uit ons volk waard is. Het is een grootsche taak haar te begrijpen, te beleven en in de Duitse staat te vervullen, een zedelijke plicht van ieder ontwikkeld mens in de hierboven aangeduide betekenis. In vereniging met de Noordse gedachte van Günther zou de Duitse staatsgedachte kunnen ontstaan en een Duitse mens vormen die door geestelijke en lichamelijke volmaaktheid in dienst van de Duitse staat de stijl van de Duitser der toekomst schept. Misschien gaat dan ook de oude voorspelling in vervulling dat de wereld eenmaal genezen zal door het Duitse wezen.

Doch eerst wanneer de Duitser geleerd zal hebben zichzelf te zijn, pas wanneer er een volkomen gerijpt Duits volk is gevormd, dan pas kan de Duitser zijn voorgenomen taak voor de mensheid op zekere dag in vervulling brengen! In het tegenovergestelde geval zal men eens een grafsteen moeten oprichten met het opschrift dat Georg Stammler waarschuwend dichtte:

“Hier hat das Deutsche Volk sich selbst erschlagen In graus’gem Streit – nicht einer blieb zurück Warum? wird man erschüttert fragen Am Sockel steht’s: ‘Für Menschenglück’.”

“Hier heeft het Duitse volk zichzelf verslagen In gruwelijke strijd – niet een van hen bleef over Waarom? zal men ontroerd vragen; Op ’t voetstuk staat: ‘Voor ’s mensengeluk’.”

SS-Bevel A No. 65

De Reichsführer-SS München, 31 december 1931

1. De SS is een naar bijzondere gezichtspunten uitgekozen bond van Duitse mannen bij wie zowel innerlijk als uiterlijk het Noordras tot uitdrukking komt.
2. Overeenkomstig de nationaalsocialistische wereldbeschouwing en in het besef dat de toekomst van ons volk berust op het uitzoeken en instandhouden van het vanuit ras- en erfelijkheidsoogpunt goede bloed, wordt door mij met ingang van 1 januari 1932 voor alle ongehuwde leden van de SS de 'huwelijkstoestemming' ingevoerd.
3. Het doel hiervan is te komen tot de vanuit erfgezondheid waardevolle sibbe van Duitsers, door het Noordras bepaalde aard.
4. De huwelijkstoestemming wordt uitsluitend verleend, dan wel geweigerd, op grond van ras en erfgezondheid.
5. Iedere SS-man die voornemens is een huwelijk aan te gaan, moet daartoe de toestemming van de Reichsführer-SS vragen.
6. Leden van de SS die bij weigering niettemin huwen, worden uit de SS geschrapt; het zelf uittreden is toegestaan.
7. De deskundige behandeling van het verzoek een huwelijk te mogen aangaan, behoort tot de taak van het rassenambt van de SS.
8. Het rassenambt van de SS houdt het 'sibbenboek van de SS' bij, waarin de gezinnen van de leden van de SS, na verlening van de huwelijkstoestemming of bevestiging van het verzoek om registratie, worden ingeschreven.
9. De Reichsführer-SS, de leider van het rassenambt en de rapporteurs van dit ambt, zijn op erewoord tot geheimhouding verplicht.
10. De SS is zich ervan bewust dat zij met deze order een stap van grote betekenis heeft gedaan; spot, hoon en wanbegrip deren ons niet; aan ons is de toekomst.

De Reichsführer-SS w.g. H. Himmler

Rijkserfhoevewet

29 september 1933 (RGBL. I blz. 685)

De rijksregering wil onder waarborging van de oude Duitse erfgebruiken de boerenstand als bloedbron voor het Duitse volk behouden. De boerderijen moeten beschermd worden tegen een te zware schuldenlast en versnippering door vererving, zodat ze duurzaam als erfgoed van de sibbe in handen van vrije boeren blijven. Er moet worden gestreefd naar een gezonde grootte van het grondbezit, omdat een groot aantal levensvatbare kleine en middelgrote boerderijen, zo gelijkmatig mogelijk over het hele land verspreid, de beste waarborg vormt voor het gezond houden van volk en staat.

De rijksregering heeft daarom besloten de volgende wet uit te vaardigen. De grondgedachten van de wet zijn:

Grondbezit voor land- en bosbouw met een omvang van minstens een ‘Ackernahrung’ en hoogstens 125 hectare is een erfhoeve, als het toebehoort aan een persoon die voldoet aan de eisen die aan de houder van een erfhoeve worden gesteld. De eigenaar van de erfhoeve heet boer. Boer kan alleen zijn wie Duits staatsburger is, van Duits of daarmee in stamverwantschap gelijkstaand bloed en eerbaar is.

De rechten van de mede-erfgenamen blijven beperkt tot het overige vermogen van de boer. Nakomelingen die niet als eerste erfgenaam in aanmerking komen, ontvangen een beroepsopleiding en uitrusting overeenkomstig de draagkracht van de hoeve; raken ze buiten hun schuld in nood, dan krijgen ze op de erfhoeve een onderkomen. Het recht van de directe erfgenaam kan niet worden opgeheven of beperkt door beschikkingen van de overledene. De erfhoeve kan in beginsel niet vervreemd en niet bezwaard worden.

De wet wordt hiermee afgekondigd.[1]

Eerste afdeling, De erfhoeve

§ 1. Begrip

1. Grondbezit dat voor land- of bosbouw wordt gebruikt, is een erfhoeve als het
    . wat betreft de grootte voldoet aan de eisen van de §§ 2 en 3 en
    . zich in het uitsluitende bezit bevindt van een persoon die voldoet aan de voorwaarden voor een boer van een erfhoeve.
2. Boerderijen die voortdurend via verpachting worden geëxploiteerd, zijn geen erfhoeven.
3. De erfhoeven worden ambtshalve ingeschreven in het register van erfhoeven. Deze inschrijving is een verklaring, maar geen motivering van het recht.

§ 2. Minimale grootte

1. De erfhoeve moet minstens de grootte hebben van een 'Ackernahrung'.
2. Onder 'Ackernahrung' wordt verstaan een oppervlakte land die nodig is om een gezin onafhankelijk van de markt en de algemene economische toestand te voeden en te kleden, en om de economische gang van zaken op de erfhoeve te waarborgen.

§ 3. Maximale grootte

1. De erfhoeve mag niet groter zijn dan 125 hectare.
2. Ze moet van één punt op de hoeve uit zonder bijhoeven kunnen worden bewerkt.

§ 4. Ontstaan van erfhoeven door splitsing Het vormen van meerdere erfhoeven door splitsing van groter grondbezit is toegestaan als

1. elke hoeve op zichzelf voldoet aan de eisen van de §§ 1 tot en met 3 en
2. het gezamenlijke bedrag van de schulden van de eigenaar, inclusief de zakelijke lasten die op het te verdelen grondbezit rusten, 30 % van de voor de splitsing laatst door de belasting vastgestelde eenheidswaarde niet overschrijdt.

§ 5. Ontstaan van een erfhoeve door bijzondere vergunning

1. De Rijksminister voor Voedselvoorziening en Landbouw kan, na overleg met de streekboerenleider en de gewestelijke boerenleider, op de voorwaarde van § 3 uitzonderingen toestaan.
2. Een grootte van meer dan 125 hectare moet echter in de regel slechts worden toegestaan
    . als dat gezien de grondsoort of het klimaat raadzaam lijkt;
    . als het gaat om een economisch in zichzelf gesloten hoeve met afgeronde landerijen die aantoonbaar meer dan 150 jaar eigendom is geweest van een boerengeslacht;
    . als een Duitser die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het algemeen welzijn van het Duitse volk, persoonlijk of via zijn nakomelingen geëerd moet worden;

. als het op de hoeve gevestigde geslacht daar zaken van waarde (bijvoorbeeld bouwwerken van artistieke of cultuurhistorische betekenis) heeft tot stand gebracht die bij een grootte van de hoeve van niet meer dan 125 hectare geen voldoende economische grondslag voor instandhouding zouden hebben.

3. Van de voorwaarde dat de erfhoeve van één punt uit zonder bijhoeven kan worden bewerkt, mag alleen worden afgeweken als bijzondere bedrijfseconomische omstandigheden de bijhoeve noodzakelijk maken.

§ 6. Wijn-, groente- of ooftteelt

1. De voorschriften van de §§ 1 tot en met 5 gelden ook voor grondstukken die voor wijn-, groente- of ooftteelt worden gebruikt.
2. Bij de wijnteelt geldt als 'Ackernahrung' een bedrijf waarvan de eigen productie aan wijndruiven voldoende is voor het onderhoud van een familie.
3. Bij de groente- of ooftteelt wordt een bedrijf als 'Ackernahrung' beschouwd als het gebruikte grondbezit ook bij omzetting naar een andere vorm van landbouwgebruik als 'Ackernahrung' in de zin van § 2 lid 2 zou gelden.

§ 7. De erfhoeve

1. Tot de erfhoeve behoren alle grondstukken die eigendom zijn van de boer en die regelmatig vanaf de hoeve worden bewerkt, samen met de bijbehorende zaken die eigendom zijn van de boer.
2. Een tijdelijke verpachting of soortgelijk tijdelijk gebruik van boerderijgrondstukken (bijvoorbeeld als 'Altenteilsland' – land in gebruik van de bij de kinderen inwonende vroegere eigenaar) sluit het behoren tot de erfhoeve niet uit.

§ 8.

1. De bijbehorende zaken van de boerderij omvatten in het bijzonder het op de hoeve aanwezige vee, bedrijfs- en huisgerei met inbegrip van linnengoed en bedden, de aanwezige mest en de voor de bewerking bestemde voorraden aan landbouwproducten.
2. Tot de bijbehorende zaken van de hoeve behoren bovendien de op de boerderij betrekking hebbende oorkonden, uit vroegere generaties stammende familiebrieven, plaatwerk van herinneringswaarde, geweien en soortgelijke herinneringsstukken die betrekking hebben op de boerderij en de daarop gevestigde boerenfamilie.

§ 9. Tot de erfhoeve behoren eveneens de aanspraken uit de voor de hoeve en de bijbehorende zaken afgesloten verzekeringen, alsmede de daarop uitbetaalde schadeloosstellingen, en ook een tegoed dat is vergaard ter delging van een schuld op de boerderij.

§ 10. Beslissing van het Anerbengericht over de hoedanigheid van erfhoeve Als er twijfel bestaat of een boerderij als erfhoeve moet worden beschouwd, beslist op verzoek van de eigenaar of van de streekboerenleider het Anerbengericht.

Tweede afdeling De boer

§ 11. Begrip

1. Alleen de eigenaar van een erfhoeve heet boer.
2. De eigenaar of bezitter van ander voor land- of bosbouw gebruikt grondbezit heet landbouwer.
3. Andere benamingen voor eigenaars of bezitters van voor land- of bosbouw gebruikt grondbezit zijn niet toegestaan.
4. De beroepsaanduiding van de eigenaars in het kadaster moet geleidelijk dienovereenkomstig worden veranderd.

§ 12. Duits staatsburgerschap als vereiste Boer kan alleen zijn wie de Duitse nationaliteit bezit.

§ 13. Duits of daarmee in afstamming gelijkstaand bloed als vereiste

1. Boer kan alleen zijn wie van Duits of daarmee in afstamming gelijkstaand bloed is.
2. Van Duits of daarmee in afstamming gelijkstaand bloed is niet wie onder zijn voorvaderen van vaders- of moederszijde joods of kleurlingsbloed heeft.
3. Referentiedatum voor het voldoen aan de voorwaarden van lid 1 is 1 januari 1800. Als het twijfelachtig is of de voorwaarden van lid 1 aanwezig zijn, beslist hierover op verzoek van de eigenaar of van de districtsboerenleider het Anerbengericht.

§ 14. Uitsluiting door ondercuratelestelling Boer kan niet zijn wie onder curatele is gesteld, voor zover het verzet daartegen rechtsgeldig is afgewezen of niet binnen de wettelijke termijn is aangetekend.

§ 15. Eerzaamheid en bekwaamheid van de boeren

1. De boer moet eerzaam zijn. Hij moet bekwaam zijn om de boerderij behoorlijk te bewerken. Onvolwassenheid alleen vormt geen beletsel.
2. Als de voorwaarden van lid 1 komen te vervallen of als de boer zijn geldelijke verplichtingen niet nakomt hoewel dat bij een behoorlijke bedrijfsvoering mogelijk zou zijn, kan het gerecht voor de erfhoeven op verzoek van de gewestelijke boerenleider het beheer en het vruchtgebruik van de boerderij duurzaam of tijdelijk overdragen op de echtgenote van de boer of op degene die bij overlijden van de boer erfgenaam zou zijn.
3. Als er geen echtgenote of erfgenaam aanwezig is of als deze niet voldoen aan de voorwaarden voor ‘boer’, kan bedoeld gerecht het eigendom van de erfhoeve op verzoek van de rijksboerenleider overdragen op een door deze voorgestelde persoon die aan de voorwaarden voor ‘boer’ voldoet. De rijksboerenleider moet, als er geschikte bloedverwanten van de boer aanwezig zijn, een van hen voorstellen.
4. Het eigendom van de erfhoeve gaat over met het in kracht van gewijsde gaan van het besluit tot overdracht. Het Anerbengericht moet het kadaster ambtshalve verzoeken om registratie van de nieuwe eigenaar. De voorschriften van § 419 van het Burgerlijk Wetboek worden overeenkomstig toegepast.

§ 16. Gevolg van het verlies van de geschiktheid om boer te zijn Verliest de boer de geschiktheid om boer te zijn, dan mag hij zich niet meer boer noemen. Dit raakt echter niet zijn eigendomsrecht op de hoeve (behoudens § 15) en evenmin de hoedanigheid van erfhoeve van de hoeve.

§ 17. Mede-eigendom – Rechtspersonen

1. Een erfhoeve kan niet behoren tot het gemeenschappelijk bezit van een echtelijke gemeenschap van goederen of op andere wijze in het bezit zijn van meerdere personen.
2. Een erfhoeve kan niet toebehoren aan een rechtspersoon.

§ 18. Beslissing van het Anerbengericht over de geschiktheid om 'boer' te zijn Als er twijfel bestaat of een persoon geschikt is als boer, beslist op verzoek van die persoon of van de districtsboerenleider het Anerbengericht.

Derde afdeling Erfopvolging krachtens het erfrecht voor de erfhoeven

§ 19. Erfopvolging op de erfhoeve

1. Bij het overlijden van de boer vormt de erfhoeve ten opzichte van de wettelijke erfopvolging en van de boedelscheiding een bijzonder gedeelte van de nalatenschap.
2. De erfhoeve gaat krachtens de wet onverdeeld over op de directe erfgenaam daarvan.

§ 20. Rangschikking van de directe erfgenamen Tot directe erfgenaam van een erfhoeve zijn in de volgende rangschikking bevoegd:

1. de zonen van de erflater; in de plaats van een overleden zoon treden diens zonen en zoonszonen;
2. de vader van de erflater;
3. de broers van de erflater; in de plaats van een overleden broer treden diens zonen en zoonszonen;
4. de dochters van de erflater; in de plaats van een overleden dochter treden haar zonen en zoonszonen;
5. de zusters van de erflater; in de plaats van een overleden zuster treden haar zonen en zoonszonen;
6. de vrouwelijke nakomelingen van de erflater, voor zover deze niet reeds onder nr. 4 vallen. De dichter bij de mannelijke stam van de erflater staande sluit de verder staande uit. Overigens beslist de voorrang van het mannelijk geslacht.

§ 21. Bijzondere voorschriften voor de rangschikking van de directe erfgenamen

1. Wie niet geschikt is als 'boer', valt als directe erfgenaam uit. De erfhoeve valt dan aan degene die bevoegd zou zijn geweest als de uitvallende ten tijde van de erfopvolging niet zou hebben geleefd.
2. Een bloedverwant is niet tot erfopvolging bevoegd zolang er een bloedverwant van een voorgaande rang aanwezig is.
3. Binnen dezelfde rang beslist volgens het in de streek geldende gebruik het recht van de oudste of van de jongste. Bestaat er geen bepaald gebruik, dan geldt het jongstenrecht. Als het twijfelachtig

is of er een gebruik bestaat en welk gebruik, beslist op verzoek van een betrokkene het gerecht voor de erfhoeven.

4. Onder de zonen gaan de zonen van de eerste vrouw boven de andere zonen. Bij broers en zusters gaan volle broers en zusters voor halve.
5. Door een later huwelijk erkende kinderen staan gelijk met na het huwelijk geboren wettige kinderen. Voor wettig verklaarde kinderen van de vader komen in dezelfde rangschikking achter de wettige kinderen; onwettige kinderen van de moeder komen gewoon na de wettige kinderen.
6. Als kind aangenomen personen zijn niet bevoegd tot erfopvolging.
7. Als op het tijdstip waarop de boerderij op grond van deze wet erfhoeve wordt geen zonen of zoonszonen aanwezig zijn, zijn de erfgenamen van de vierde orde vóór die van de tweede en derde orde bevoegd.

§ 22. Ruil van een erfhoeve

1. Heeft de erfgenaam reeds een erfhoeve, dan valt hij als erfgenaam uit. De erfhoeve valt aan degene die bevoegd zou zijn als de uitvallende op het tijdstip van de erfopvolging niet zou hebben geleefd.
2. Dit geldt echter niet als de erfgenaam binnen zes weken na het tijdstip waarop hij kennis kreeg van het toevallen, voor het erfhoevengerecht in gelegaliseerde vorm of ter aantekening door de bureaus verklaart dat hij de hem toegevallen boerderij aanneemt.
3. In het in lid 2 omschreven geval valt het eigendom van de eigen hoeve van de erfgenaam krachtens de wet aan de naastbevoegde erfgenaam van de erflater. Deze kan de erfenis afslaan. De voorschriften van het Burgerlijk Wetboek over het aannemen of afslaan van een erfenis worden overeenkomstig toegepast.
4. Het Anerbengericht bepaalt tot op welke hoogte deze naastbevoegde verplicht is de erfgenaam te bevrijden van de verplichtingen van de nalatenschap.
5. Het voorschrift van lid 4 geldt eveneens voor de met de overgedragen boerderij verband houdende persoonlijke verplichtingen van de erfgenaam. In de mate waarin het Anerbengericht de verkrijger van de hoeve tot het dragen daarvan verplicht, is hij tevens borg tegenover de schuldeisers.

§ 23. Meerdere erfhoeven

1. Laat de boer meerdere erfhoeven na, dan kunnen de tot erfgenaam bevoegden in de volgorde van hun bevoegdheid elk een erfhoeve kiezen, zodat niemand meer dan één erfhoeve verkrijgt.
2. De keuze moet voor het erfhoevengerecht in gelegaliseerde vorm of ter aantekening door het bureau worden verklaard. De voorzitter van het erfhoevengerecht moet de kiesgerechtigde op verzoek van een na hem komende kiesgerechtigde een redelijke termijn stellen voor het afleggen van een verklaring. Als de keuze niet voor het verstrijken van deze termijn wordt gedaan, treedt de kiesgerechtigde terug achter de overige kiesgerechtigden.

3. Elke erfgerechtigde verkrijgt het eigendom van de door hem gekozen hoeve door het doen van zijn keuze. Met het voltrekken van de laatste keuze verkrijgt tevens de naastbevoegde het bezit van de overgebleven hoeve.

§ 24. Beschikkingen bij overlijden

1. De erflater kan de erfopvolging krachtens het erfrecht voor erfhoeven door een beschikking bij overlijden niet uitsluiten of beperken.

2. Het voorschrift van lid 1 sluit de beschikking over enkele voor de bewerking van de hoeve onbelangrijke onderdelen niet uit, voor zover het niet gaat om oorkonden van de hoeve of om de in § 8 lid 2 bedoelde bijzondere stukken.

3. Tot de beschikkingen waardoor de erfopvolging krachtens erfrecht voor erfhoeven wordt beperkt, behoren ook beschikkingen bij overlijden waardoor een bezwaring van de hoeve wordt bewerkt of over de overige nalatenschap zo wordt beschikt dat een vereffening van de verplichtingen uit de nalatenschap volgens de voorschriften van § 34 niet meer mogelijk is.

§ 25. Aanwijzen van de erfgenaam door de erflater

1. Binnen de eerste orde kan de erflater de erfgenaam aanwijzen

   . als in de streek bij het in werking treden van deze wet erfrecht voor erfhoeven niet gebruikelijk is geweest;

   . als in de streek bij het in werking treden van deze wet vrije bepaling door de boeren gebruikelijk is geweest;

   . in andere gevallen met toestemming van het gerecht voor de erfhoeven als er een gewichtige reden bestaat. Bij twijfel beslist het Anerbengericht over het al of niet aanwezig zijn van de onder nrs. 1 en 2 bedoelde voorwaarden.

2. Bij afwezigheid van wettige zonen of zoonszonen kan de erflater met toestemming van het Anerbengericht bepalen dat een onwettige zoon van wie hij de vader is erfgenaam wordt. Voor de beslissing moet het gerecht de gewestelijke boerenleider horen.

3. Met toestemming van het Anerbengericht kan de erflater bepalen dat een persoon van de vierde orde vóór personen van de eerste, tweede of derde orde erfgenaam wordt. Het gerecht moet deze toestemming geven als er een gewichtige reden bestaat.

4. Binnen de tweede en de volgende ordes kan de erflater de erfgenaam aanwijzen. Hij kan daarbij ook met toestemming van het gerecht voor erfhoeven een of meer ordes overslaan.

5. Als personen van de in § 20 genoemde ordes niet aanwezig zijn, kan de erflater de erfgenaam bepalen. Voldoet de door de erflater aangewezen erfgenaam niet aan de voorwaarden voor 'boer' of heeft de boer niets beschikt, dan wijst de rijksboerenleider de erfgenaam aan. Voor boer geschikte verwanten of met de erflater vermaagschapten moeten hierbij bij voorkeur in aanmerking komen.

§ 26. Beheer en vruchtgebruik voor vader of moeder van de erfgenaam De erflater kan beschikken dat de vader of de moeder van de erfgenaam na de meerderjarigheid, maar niet langer dan tot het vijfentwintigste levensjaar van de erfgenaam, recht heeft op het beheer en het vruchtgebruik van de hoeve.

§ 27. Het voeren van de hoevenaam De erflater kan bepalen dat de erfgenaam als toevoeging aan zijn naam de naam van de hoeve voert.

§ 28. Vorm van de beschikkingen van de erflater De erflater kan de in §§ 25 tot en met 27 bedoelde beschikkingen alleen treffen bij testament of erfcontract.

§ 29. Afwijzing

1. De erfgenaam kan het toevallen van de erfhoeve afwijzen zonder de erfenis van het overige vermogen af te wijzen. Op deze afwijzing zijn de bepalingen van het burgerlijk wetboek over het afwijzen van de erfenis overeenkomstig van toepassing.
2. De afwijzing moet ten overstaan van het Anerbengericht worden verklaard. De termijn voor de afwijzing begint met het tijdstip waarop de erfgenaam kennis krijgt van zijn geroepen-zijn als erfgenaam; als deze roeping echter berust op een beschikking bij overlijden, dan niet vóór de afkondiging van die beschikking.
3. Is de tot erfgenaam geroepene geen Duits staatsburger, dan komt zijn uitvallen als erfgenaam (§ 21 lid 1, § 12) vooralsnog niet in aanmerking; het geldt echter als afwijzing van het toevallen van de erfhoeve als hij de naturalisatie als Duits staatsburger niet binnen de in lid 2 genoemde termijn heeft aangevraagd of als zijn verzoek wordt afgewezen.

§ 30. Verzorging van de nakomelingen van de erflater – Toevlucht in het geboortehuis

1. De nakomelingen van de erflater worden, voor zover zij mede-erfgenaam zijn of recht hebben op een wettig erfdeel, tot aan hun meerderjarigheid op de hoeve behoorlijk onderhouden en opgevoed.
2. Zij moeten ook voor een met de stand van de hoeve overeenkomend beroep worden opgeleid en bij hun zelfstandig worden (vrouwelijke nakomelingen ook bij hun huwelijk) worden uitgerust, voor zover de middelen van de hoeve dat toestaan; de uitrusting kan in het bijzonder ook bestaan uit het verstrekken van middelen voor het aanschaffen van een kolonistenplaats.
3. Raken zij buiten hun schuld in nood, dan kunnen zij ook later nog tegen een behoorlijke arbeidsprestatie op de hoeve een toevlucht zoeken (Heimatzuflucht). Dit recht komt ook de ouders van de erflater toe als zij mede-erfgenamen zijn of recht hebben op een wettig erfdeel.

§ 31. Bij de kinderen inwonen van de echtgenoot De overlevende echtgenoot van de erflater kan, als hij mede-erfgenaam is of recht heeft op een wettig erfdeel en afziet van alle hem toekomende rechten op de nalatenschap, van de erfgenaam levenslang het onder zodanige omstandigheden gebruikelijke onderhoud op de hoeve verlangen, voor zover hij niet uit eigen vermogen in zijn onderhoud kan voorzien.

§ 32. Regeling van geschillen Geschillen uit de §§ 30 en 31 regelt het erfhoevengerecht met billijke inachtneming van de omstandigheden van de betrokkenen, zodanig dat de hoeve bij krachten blijft. Het kan het verzorgingsrecht opheffen of beperken als de op verzorging gerechtigde op andere wijze is

verzekerd of als de prestatie niet meer van de daartoe verplichte kan worden gevergd, in het bijzonder als zij de draagkracht van de hoeve te boven gaat. De beslissing van het erfhoevengerecht is definitief.

§ 33. De overige nalatenschap Het buiten de erfhoeve aanwezige vermogen van de boer wordt overgeërfd volgens de voorschriften van het algemene recht.

§ 34. Verplichtingen van de nalatenschap

1. De verplichtingen van de nalatenschap, met inbegrip van de op de hoeve rustende hypotheek-, grond- en renteschulden, maar zonder de overige lasten op de hoeve (inwonersrecht, vruchtgebruik, aflossingsrente enz.), moeten voor zover het buiten de hoeve aanwezige vermogen daarvoor toereikend is, daaruit worden vereffend.

2. Voor zover de verplichtingen van de nalatenschap niet op deze wijze kunnen worden voldaan, is de erfgenaam tegenover de mede-erfgenamen verplicht deze alleen te dragen en de mede-erfgenamen daarvan te bevrijden.

§ 35. Verdeling van de overige nalatenschap

1. Blijft er na vereffening van de verplichtingen van de nalatenschap een overschot over, dan moet dit over de mede-erfgenamen van de erfgenaam volgens de voorschriften van het algemene recht worden verdeeld.

2. De erfgenaam kan, als hij volgens de voorschriften van het algemene recht aanspraak heeft op een erfdeel in de overige nalatenschap, een aandeel in het overschot verlangen voor zover het hem toekomende aandeel groter is dan de lastenvrije waarde van de opbrengst van de erfhoeve. De waarde van de opbrengst wordt bepaald naar de zuivere opbrengst die de hoeve volgens haar economische bestemming tot op heden blijvend kan afwerpen.

§ 36. Verplichtingen in geval van meerdere erfhoeven

1. Behoren meerdere erfhoeven tot de nalatenschap (§ 23), dan kunnen de volgens §§ 30 en 31 verzorgingsgerechtigden kiezen op welke hoeve zij het onderhoud wensen te hebben. De plicht tot beroepsopleiding en uitrusting wordt door alle erfgenamen van erfhoeven gemeenschappelijk gedragen, en wel in onderlinge verhouding overeenkomstig de waarde van de hoeven.

2. De erfgenamen van de erfhoeven dragen de verplichtingen van de nalatenschap in evenredigheid met de waarde van de hoeven.

3. Ontstaat er geschil over de toepassing van lid 1 zin 2 of lid 2, dan beslist het erfhoevengerecht definitief.

Vierde afdeling Beperking van de vervreemding en bezwaring van de erfhoeve – Executie

§ 37. Vervreemding en bezwaring van de erfhoeve

1. De erfhoeve is in beginsel onvervreemdbaar en onbezwaarbaar. Dit geldt niet ten aanzien van een beschikking over bijbehorende zaken die binnen het kader van een behoorlijke bedrijfsleiding geschiedt.

2. Het erfhoevengerecht kan de vervreemding of bezwaring toestaan als er een gewichtige reden voor bestaat. De toestemming kan ook onder een voorwaarde worden gegeven.
3. Het erfhoevengerecht moet de toestemming tot vervreemding van de erfhoeve geven als de boer de hoeve wil overdragen aan een tot erfgenaam gerechtigde die in geval van erfenis de eerstgerechtigde zou zijn of door de erflater op grond van § 25 tot erfgenaam zou kunnen worden aangewezen. Het erfhoevengerecht moet de toestemming slechts geven als het contract van overgave de erfhoeve niet boven haar krachten bezwaart.

§ 38. Bescherming tegen executie

1. Op de erfhoeve kan wegens een geldvordering niet worden geëxecuteerd.
2. Ook ten aanzien van de op de erfhoeve gewonnen landbouwproducten kan wegens een geldvordering niet worden geëxecuteerd, behoudens de voorschriften van §§ 39 en 59.

§ 39. Executie wegens publiekrechtelijke geldvorderingen

1. Wegens publieke lasten, wegens een eis uit publieke lasten of wegens een andere publiekrechtelijke geldvordering kan in de op de erfhoeve gewonnen landbouwproducten worden geëxecuteerd, voor zover deze geen bijbehorend deel uitmaken en niet nodig zijn voor het onderhoud van de boer of zijn gezin tot aan de volgende oogst.
2. De executie volgens lid 1 mag alleen beginnen als de schuldeiser een maand van tevoren de districtsboerenleider de executoriale titel alsmede de verklaring heeft doen betekenen dat hij voornemens is tot executie tegen de boer over te gaan.
3. Binnen die termijn kan de districtsboerenleider, als hij daartoe door de Reichsnährstand is gemachtigd, tegenover de schuldeiser schriftelijk verklaren dat hij de schuld voor de Reichsnährstand overneemt. Door deze verklaring wordt de Reichsnährstand verplicht de schuldeiser tegen overhandiging van de executoriale titel benevens een gelegaliseerde ontvangstbevestiging te voldoen. De schuldeiser kan de vordering dan niet meer tegen de boer doen gelden.
4. Voor zover de Reichsnährstand de schuldeiser voldoet, gaat de vordering van de schuldeiser krachtens de wet op hem over. De Reichsnährstand kan op grond van de executoriale titel tegen de boer, behoudens de beperking uit § 38 en § 39 lid 1, executeren.
5. De voorschriften van de leden 2 tot en met 4 zijn niet van toepassing als de vordering zonder rente en kosten het bedrag van honderdvijftig rijksmark niet te boven gaat.

Vijfde afdeling, De erfhoeven-overheidsinstanties

§ 40. Beginsel

1. Voor de uitvoering van de bijzondere opgaven van deze wet worden ‘Anerbengerichte’, erfhoevengerechten en het rijks-erfhoevengerecht gevormd.
2. In de door deze wet aan de erfhoeven-instanties ter beslissing toegewezen aangelegenheden kan op de gewone gerechten geen beroep worden gedaan.

§ 41. Het Anerbengericht

1. Het Anerbengericht wordt door de Landesjustizverwaltung bij het kantongerecht voor het district daarvan gevormd. De Landesjustizverwaltung kan het district anders bepalen; zij kan in het bijzonder bepalen dat er voor meerdere kantongerechtsdistricten slechts één Anerbengericht wordt gevormd.

2. Het Anerbengericht beslist met de bezetting van een rechter als voorzitter en twee boeren.

3. De voorzitter en zijn vaste plaatsvervanger worden door de Landesjustizverwaltung benoemd, en wel in de regel voor de duur van het kalenderjaar. Zij moeten vertrouwd zijn met de erfgewoonten van de boerenbevolking.

§ 42. Plaatselijke bevoegdheid van het Anerbengericht

1. Bevoegd is het Anerbengericht in het district waarin huis en erf van de erfhoeve zich bevinden.

2. In geval van twijfel wijst de president van het Erbhofgericht het bevoegde Anerbengericht aan.

§ 43. Het erfhoevengerecht

1. Voor elk land wordt door de Landesjustizverwaltung bij een door haar te bepalen gerechtshof een erfhoevengerecht gevormd. Voor meerdere landen kan door de betrokken landen een gemeenschappelijk erfhoevengerecht worden gevormd. In een land kunnen ook meerdere erfhoevengerechten worden gevormd.

2. Het erfhoevengerecht beslist in de samenstelling van een rechter als voorzitter, nog twee rechters en twee boeren.

3. De voorschriften van § 41 lid 3 vinden overeenkomstige toepassing.

§ 44. Benoeming van boeren-bijzitters De boeren-bijzitters van de Anerbengerichte worden op voorstel van de gewestelijke boerenleider, de boeren-bijzitters van de erfhoevengerechten op voorstel van de rijksboerenleider door de Landesjustizverwaltung benoemd. Behalve de bijzitters moet het benodigde aantal plaatsvervangers worden benoemd.

§ 45. Rechtsverhoudingen en schadevergoeding van de boeren-bijzitters

1. Voor de rechtsverhoudingen en de schadevergoeding van de boeren-bijzitters gelden de voor de schepenen bestaande voorschriften van de §§ 31 tot en met 33, § 35 nr. 1 en 5, §§ 51 tot en met 56 van het Gerichtsverfassungsgesetz naar de geest, met dien verstande dat hierbij een medewerking van het openbaar ministerie niet nodig is.

2. Over de in de slotzin van § 55 van het Gerichtsverfassungsgesetz voorziene inspectieklacht beslist definitief bij de Anerbengerichte de president van de arrondissementsrechtbank en bij de erfhoevengerecht de president van het gerechtshof.

3. Wordt het ontbreken van een voorwaarde voor een benoeming tot het ambt van bijzitter achteraf bekend of komt een voorwaarde naderhand te vervallen, dan wordt de bijzitter door de instantie die hem heeft benoemd van zijn ambt ontheven; voor de beslissing moet de bijzitter worden gehoord. De beslissing is definitief.

§ 46. Procedure

1. De procedure voor de Anerbengerichte en erfhoevengerechten wordt in navolging van de beginselen van de procedure in aangelegenheden van de vrijwillige jurisdictie door verordening van de rijksminister van Justitie en van de rijksminister voor Voedselvoorziening en Landbouw geregeld.
2. De verordening kan een voorlopige beslissing van de voorzitter en het instellen van een onderzoek door enkele leden van het gerecht voorzien.

§ 47. Het Rijkserfhoevengerecht Inrichting, procedure en zetel van het Rijkserfhoevengerecht worden door verordening van de rijksminister van Justitie en van de rijksminister van Voedselvoorziening en Landbouw geregeld. Daarbij kan worden voorzien dat voor de beslissingen van het Rijkserfhoevengerecht de bevestiging door de rijksminister van Voedselvoorziening en Landbouw nodig is.

Reichsnährstand

Blut und Boden

Im Bauerntum liegt die unversiegliche Quelle unserer Kraft
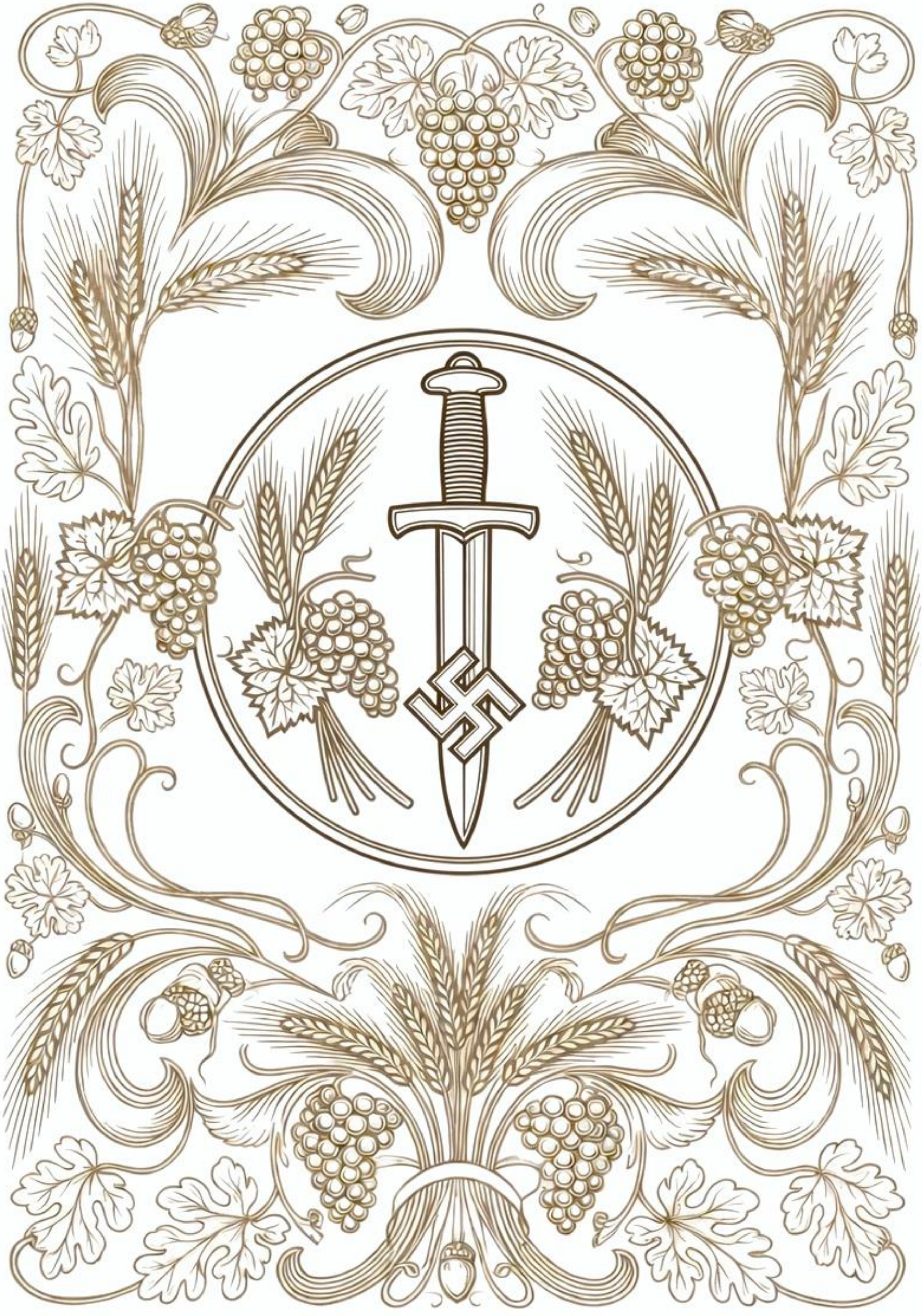
ADOLF HITLER